

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

AKREDİTİF

Yüksek Lisans Tezi

Hande ÇEBİ

Ankara-2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

AKREDİTİF

Yüksek Lisans Tezi

Hande ÇEBİ

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Yıldız ABİK

Ankara-2022

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

AKREDİTİF

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. Dr. Yıldız ABİK

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1- Doç. Dr. Yıldız Abik
- 2- Prof. Dr. Hasan İşgüzar
- 3- Prof. Dr. Erkan Küçükgüngör
- 4-
- 5-

Tez Savunması Tarihi

22.09.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Yıldız ABİK danışmanlığında hazırladığım “AKREDİTİF (Ankara.2022)” adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

22/09/2022

HANDE ÇEBİ

ÖNSÖZ

Akreditif isimli çalışmamızda uluslararası ticaret uygulamalarının doğurduğu ihtiyaçtan ortaya çıkan ve ticari ilişkilerde sıkça kullanılan bir ödeme yöntemi olan akreditif kavramı irdelenmiştir. Tez çalışmamızda Türk Doktrini, yabancı doktrin ve Türk mahkeme kararlarından yararlanılmıştır. Tez danışmanlığımı kabul eden, tezin hazırlanmasında ve karşılaştığım her türlü sorunda bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Yıldız Abik ile emeği geçen tüm hocalarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME YÖNTEMLERİ, AKREDİTİF KAVRAMI, HUKUKİ KAYNAKLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ, FONKSİYONLARI ve TÜRLERİ

I. ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME YÖNTEMLERİ.....	4
A. Peşin Ödeme (Cash Payment/Advance Payment/Prepayment/Cash Before Delivery)	5
B. Vesaik Mukabili İşlemler.....	6
1. Görüldüğünde Ödemeli Vesaik Mukabili.....	6
2. Kabul Kredili Vesaik Mukabili	6
C. Mal Mukabili Ödeme	6
D. Kabul Kredili Ödeme (Acceptance Credit)	7
II. AKREDİTİF KAVRAMI	8
III. AKREDİTİFİN HUKUKİ KAYNAKLARI.....	14
A. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları	14
B. Ulusal Hukuk	19
IV. AKREDİTİFİN HUKUKİ NİTELİĞİ	20
A. Akreditifin Hukuki Niteliğine İlişkin Görüşler	20
1. Akreditifin Hukuksal Niteliğinin Tek Bir Hukuksal Müesseseyle Ortaya Koymaya Çalışan Görüşler.....	20

a. Havale Görüşü.....	20
b. Soyut Borç Vaadi Görüşü	24
c. İtibar Mektubu- İtibar Emri Görüşü	25
d. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Görüşü	27
e. Garanti Sözleşmesi Görüşü	30
2. Akreditifin Hukuksal Özelliğinin Birden Çok Bağımsız Sözleşmeyle Oluştugu Görüşü.....	30
a. Akreditif Amiriyle Lehtar Arasındaki Münasebet	31
b. Akreditif Amiriyle Akreditif Bankası Arasında Gerçekleşen İlişki	31
aa. İstisna Sözleşmesi Görüşü	31
bb. Vekâlet Sözleşmesi Görüşü.....	32
c. Akreditif Bankasıyla Muhabir Bankalar Arasındaki İlişkiler	35
aa. İç İlişki	35
bb. Dış İlişki	35
i. İkame Vekâlet Görüşü	35
ii. Muhabir Bankanın Yardımcı Kişi Olduğu Görüşü	37
cc. Akreditif Bankasının Sorumluluğu	38
d. Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki	41
V. AKREDİTİFİN FONKSİYONLARI	42
A. Teminat Fonksiyonu	42
B. Ödeme Fonksiyonu	44
C. Kredi Fonksiyonu	45
VI. AKREDİTİFİN TÜRLERİ	46
A. Sorumluluk Açısından Akreditif Türleri	46
1. Dönülebilir Akreditif	47
2. Dönülemez Akreditif	47
a. Teyitli Dönülemez Akreditif	47

b. Teyitsiz Dönülemez Akreditif.....	48
B. Ödeme Şekline Göre Akreditif Türleri	48
1. Görüldüğünde Ödeme Yoluyla İfa Edilen Akreditif	48
2. Ertelenmiş Ödeme Yoluyla İfa Edilen Akreditif	48
3. Poliçe Kabul Yoluyla İfa Edilen Akreditif	49
C. Banka Uygulamasında Kullanılan Akreditif Türleri.....	49
1. Yenilenen Akreditifler	49
2. Kırmızı Şartlı Akreditif	49
3. Yeşil Şartlı Akreditif	50
4. Karşılıklı Akreditif	50
5. Teminat Akreditifi	50

İKİNCİ BÖLÜM

AKREDİTİFİN AÇILMASI, HÜKÜMLERİ ve İŞLEYİŞİ

I. AKREDİTİFİN AÇILMASI	52
A. Akreditifin Tarafları	52
1. Temel Taraflar	52
a. Akreditif Amiri.....	52
b. Lehtar	53
c. Akreditif Bankası	53
2. Temel Tarafların Yanı Sıra İlişkiye Katılanlar	54
a. Muhabir Banka	54
b. Ödeme Bankası	55
c. Teyit Bankası	56
d. Rambursman Bankası	58
e. Görevli Banka	59

II. AKREDİTİFİN AÇILMASININ HÜKÜMLERİ.....	60
A. Taraflar Arasındaki Sözleşmenin Kuruluşu	60
1. Amirle Lehtar Arasındaki İlişki.....	60
a. Akreditif Şartı (Klozu)	61
b. Akreditif Altında Ödemede İfanın Gerçekleşme Zamanı	63
c. Akreditif Amirinin Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları	64
aa. Akreditif Açtırma Borcu	64
bb. Akreditif Belgelerinin İncelenmesi ve Uygunluğu Şeklinde Kabul Edilmesi Borcu	66
cc. Borca Aykırılığın Sonuçları.....	66
d. Akreditif Lehtarının Borçları ve Borca Aykırılığın Neticeleri	69
aa. Malların Gönderilmesiyle Mallara Dair Belgelerin İbraz Edilmesi	69
bb. Lehtarın Yan Borçları.....	70
cc. Borca Aykırılığın Sonuçları.....	71
2. Amirle Akreditif Bankası Arasındaki İlişki (Karşılık İlişkisi)	71
a. Akreditif Amirinin Borçları	72
aa. Akreditife Konu olan Miktarın Ödenmesi Borcu	72
bb. Komisyon ve Masrafların Karşılanması Borcu	73
cc. Belgelerin Teslim Alınması Borcu	74
b. Akreditif Bankasının Borçları.....	75
aa. Akreditifin Açılmasıyla Akreditif Lehtarına Bildirilmesi Borcu	75
bb. Belgelerin İncelenmesi Borcu	76
cc. Belgelerin Zamanında İncelenmesi ve Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar	78
dd. Bankanın Sorumluluğunun Sınırları.....	80
ee. Akreditif Bankasının Belgeler Üzerindeki Teminat Hakkı	84
i. Hapis Hakkı	84
ii. Akreditif Bankasının Teslim Aldığı Belgeler Üzerinde Rehin Hakkı .	85

iii. Ödemezlilik Def'i	86
3. Bankalar ile Akreditif Lehtarları Arasındaki Ödeme İlişkisi.....	86
4. İkinci Bankanın Katılması Halinde Taraflar Arasındaki İlişkiler	90
a. Akreditif Bankasının Borçları	90
b. Muhabir Bankanın Borçları	90
c. Görevli Bankanın Borçları	93
d. Teyit Bankasının Borçları	95
III. AKREDİTİFİN İŞLEYİŞİ	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKREDİTİFİN SONA ERMESİ ve DÖNME

I. AKREDİTİFİN SONA ERMESİ.....	99
A. Nakit Ödeme	100
B. Poliçenin Kabulü ile Ödeme	100
C. İştirak ile Yolu Ödeme.....	101
II. AKREDİTİFTEN DÖNME.....	103
A. Dönülebilir Akreditifin Sona Ermesi	103
B. Dönülemez Akreditifin Sona Ermesi	105
1. Teyitli Dönülemez Akreditif	106
2. Teyitsiz Dönülemez Akreditif	108
SONUÇ	111
KAYNAKÇA.....	118
ÖZET	127
ABSTRACT	128

KISALTMALAR

ABK.	: Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CAD	: Cash Against Documents
E.	: Esas
EBK	: 818 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
ICC	: International Chamber of Commerce
ISBP.	: International Standart Banking Practice for the Examinatin of Documents under Documentary Credits
İİK.	: İcra İflas Kanunu
Nu.	: Numara
R.G.	: Resmi Gazete
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
T.P.K.K.	: Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SWIFT	: Society for Wordwide Interbank Financial Telecommunication
T.	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
YTU	: Yeknesak Teamül ve Uygulamalar(Uniform Customs and Practice for Documentary Credit

GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler sayesinde ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalkmış olup; ithalatçı ve ihracatçı iç ticaret ile sınırlı olmaktan kurtulmuştur. Bu doğrultuda ticaret uluslararası boyutlara taşınmış ve bu yenilikler ile ithalatçı ve ihracatçı için yeni pazarlar ortaya çıkmıştır. Ancak ticaretin uluslararası düzeye taşınması ile tarafların üstleneceği risklerin de artacağı bilinmektedir. İç ticarete güven, iletişim ve taraflar arasındaki bilgi akışının doğru şekilde sağlanması kadar dış ticarete de bu husus önemlidir. Bu nedenle bu hususların dış ticarete oluşturacağı riskleri en aza indirmek için pratikte farklı ödeme yöntemleri üretilmiştir. Söz konusu ödeme yöntemleri; vesaik mukabilinde, ürün mukabilinde, peşin ve akreditifli ödemedir.

Akreditif, XVII. asrın sonuyla XVIII. asrın başlarında kullanılmaya başlanmıştır. XX. yüzyılın başından Milletlerarası Ticaret Odası tarafından düzenlenen kurallar ile akreditif yazılı kurallar haline dönüşmüştür. Akreditifli ödeme yöntemi ile taraflar arasındaki güven unsuru en iyi şekilde tesis edilebildiğinden hem ithalatçı hem de ihracatçı açısından çok tercih edilen finansman metodu olarak kabul edilmektedir. Akreditif ilişkisi banka güvencesi altında yürütülmekte ve ithalatçının ihracatçıdan istediği belgeler banka aracılığıyla incelendiğinden yani taraflar arasındaki ilişkiye üçüncü bir taraf katıldığından güven unsuru iki taraf içinde daha kolay oluşturulmaktadır. İşbu ödeme yönteminde ihracatçının da ithalatçıdan talep ettiği bedel uygun şartlar ihracatçı tarafından sağlandığında banka aracılığıyla ödenir.

Akreditifli ödeme yöntemine taraflar perspektifinden bakıldığı zaman teminat, ödemeye kredi fonksiyonları dikkat çekmektedir. Akreditifin teminat özelliğinin yanında, zamanla değişen ticaret yöntemlerinin getirdiği farklı ihtiyaçları da karşılaması

için her ticari ilişki özelinde o ilişkiye en uygun akreditif türünü belirlemek ve buna uygun içerikte bir akreditif açılışı yapmak gerekmektedir.

Akreditifli ödeme yönteminde bankanın taraflara sağlamış olduğu bu güvencenin yanında Milletlerarası Ticaret Odası (MTO.)’nın çatısı altında akreditif işlemi bir takım yazılı kurallara bağlanmış olması ve bu kuralların her olay bazında uygulandığında sözleşme hükmüne dönüşmesi ve bu kapsamda taraflar için bağlayıcıdır. MTO kurallarının güncelliğinin sağlamak amacıyla belirli periyodlar aralığında yenilenmektedir. Bu kurallar Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları olarak adlandırılmaktadır. Bu kurallar en son 1 Temmuz 2007 tarihinde MTO tarafından güncellenmiştir. Taraflar için sözleşme hükmüne dönüşen söz konusu kurallar, akreditifin nasıl uygulanacağına ilişkin olduğundan uygulamada karşılaşılan sorunların tümüne çözüm getirmesini beklemek mümkün değildir. Ancak akreditifin bir takım yazılı kurallara bağlanmış olması akreditif işlemi nedeniyle ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmaktadır.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ün 2. maddesinde yapılan akreditif tanımında, akreditif; emri veren banka için uygun bir ibrazı karşılayacağıyla ilgili kesin yükümlülüğü meydana getiren bir işlem şeklinde tanımlanmıştır.

Türkiye açısından incelendiğinde ise karşımıza 11 Ağustos 1989 yılında Resmi Gazete’de yayınlanan “Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 sayılı karar” önemlidir. Türkiye’de kambiyoyla ilgili mevzuatlar “Dış Ticaret Mevzuatı” ile “T.P.K.K Mevzuatı” olarak 2’ye ayrılmakta olup; T.P.K.K, Türk parasının değerini korumaya yönelik olarak, paramızın başka ülkelerin paraları karşısındaki kıymetinin tespit edilmesinde, dövizle döviz temsil eden vesikalara (menkul değerlerle öteki sermaye piyasası vasıtaları) tahviller, değerli madenler, taşlarla varlıklar, taşınabilen değerlerle ve

ticaret senetleriyle ödeme yapabilmeyi temin eden tüm belgelerin ülke içinden ithalatıyla veya ihracatıyla¹ alakalı hususları tanzim eden bir kanundur.

Bu çalışmanın kapsamı akreditifin tanımı, hukuki niteliği, fonksiyonları, hukuki kaynakları, akreditifte taraflar ve taraflar arasındaki ilişkiler, akreditif işleminin sonlanması, dönmeyle akreditif üzerindeki etkisiyle sınırlıdır. Bu çalışmanın oluşmasında kütüphane araştırması yöntemi izlenerek konuyla ilgili kitap ve makaleler araştırılmış ve incelenmiş ve elektronik kaynaklar ile içtihatlardan faydalanılmıştır. Bu kapsamda ulaşılan bilgiler eleştirel bir bakış açısı ile harmanlanmış ve konu yazıya aktarılmıştır.

Giriş bölümünde uluslararası ticaretteki ödeme yöntemlerinden olan akreditif ve akreditifin işleyişini düzenleyen “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”na ilişkin kısa bilgiler bulunmakla birlikte tez çalışmasının konusuyla, kapsamıyla, kullanılmış olan çalışma yöntemleriyle tez çalışmasının bölümlerinden de bahsedilmiştir.

İlk bölümde, akreditifin tanımına, tarihsel yolculuğuna, hukuki niteliği ve hukuki kaynakları ile fonksiyonlarına değinilmiştir. İkinci bölümde, akreditifin açılması, hükümleri ve taraflar arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Son bölümde ise, akreditifin sona ermesi, akreditiften dönmenin akreditife etkisinden bahsedilmiştir. Sonuç bölümünde ise öncelikle tezin ilgili bölümlerinin özeti yapılarak konu hakkında değerlendirme yapılmış ve uygulamada karşılaşılan sorunlar ile bunlara uygulanabilecek çözüm önerilerinden bahsedilmiştir.

¹<https://www.tcmb.gov.tr>

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME YÖNTEMLERİ, AKREDİTİF KAVRAMI, HUKUKİ KAYNAKLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ, FONKSİYONLARI ve TÜRLERİ

I. ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME YÖNTEMLERİ

Satıcı ve alıcının farklı ülkelerde yaşaması, tam anlamıyla birbirlerini tanımamaları, piyasa yapılarının farklılık göstermesi, ekonomik sistemlerinin farklı olması gibi nedenler uluslararası ticareti iç ticarete göre daha riskli hale getirmektedir. Bu sebeple alıcı ve satıcı arasında yapılan sözleşmelerde, genellikle satış sözleşmesinde, mal bedellerinin ödeme şekillerinde açık bir şekilde gösterilmesi ve ticari işlemlerin belgelere bağlı olması risklerin en aza düşmesine ve iki taraf arasındaki anlaşmazlıkların önlenmesine olanak sağlamaktadır².

Dış ticaret, farklı ülkelerde bulunan ticari firmaların veya şahısların birbirleri ile ticari faaliyetlerde bulunmasıdır. Ticari faaliyette bulunan firmalar ve şahıslar bankaları kullanarak ticaretlerinin daha güvenilir bir hale gelmesini sağlamak ve bu yüzden en güvenli ödeme yöntemini kullanmak isterler.³ Bu nedenle taraflar ödeme şekli konusunda aralarında anlaşabileceklerdir. “Fakat bu anlaşma ülkelerin dış ticaret rejimlerinin imkân verdiği ölçüde gerçekleşmektedir”⁴.

11 Şubat 1970 tarihinde yayımlanan 1224 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanunun 32 sayılı karara ilişkin (2007-32/33) sayılı tebliğin 7.

² MUSTAFA, Aylin, “Dış Ticarete Ödeme Şekilleri”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi”, 2010, s. 4.

³ VARLIK, Uğur, UÇAR, Mustafa, “Dış Ticarete Ödeme Şekilleri Ve Vesaik Mukabili İşlemlerde Operasyonel Riskler”, s.2.

⁴ ÖZEL Sibel, Yargıtay Kararları Eşliğinde Akreditif ve Hukuki Niteliği, Beta Yayınevi, İstanbul, 1991, s.3

Maddesine göre, “İhracat bedelleri, Merkez Bankası tarafından esas ve usulleri belirlenen ödeme şekillerinden birine göre yurda getirilerek bir bankaya satılır.” Tebliğin 12. maddesine göre: “ithalat bedelleri, banka kaynaklarından, ithalatçıya ait döviz tevdiat hesaplarından, alış yapılmamış ihracat bedelinden, kredi kartından veya sermaye hareketlerine ilişkin hükümler çerçevesinde sağlanan kredilerden karşılanmak suretiyle bankacılık teamüllerine ve alıcı ile satıcı arasındaki sözleşmelere uygun şekilde Türk parası veya döviz olarak ödenir. Bağlı muamele yoluyla yapılacak ithalat hükümleri saklıdır. İthalatta ödeme şekillerine ilişkin esas ve usuller Merkez Bankasınca belirlenir.”⁵

A. Peşin Ödeme (Cash Payment/Advance Payment/Prepayment/Cash Before Delivery)

Peşin ödeme türünde ithalatçı, malı teslim almadan mal bedelinin tamamını ya da bir kısmını ihracatçıya öder. Peşin ödeme; mal bedelinin malın fiili ihracatından önce ödenmesi anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile malların bedeli, ithalatçı tarafından ihracatçıya gerek banka kanalıyla gerekse başka şekillerde malların teslim alınmasından önce peşin olarak ödenir⁶.

Peşin ödeme türü ihracatçıya bazı avantajlar sağlar. Ödemeyi malı göndermeden önce alarak finansman sağlar. Malı gönderdikten sonra ithalatçının ödeme zorluğu yaşamamasından ya da ithalatçının ülkesindeki transferleri yasaklayan olası hukuksal değişikliklerden kendini korumuş olur. İthalatçı açısından ise, malın ihracatçı tarafından gönderilmeme, gönderilen malın eksik, kusurlu ya da siparişe uygun olmama riskleri mevcuttur⁷.

⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=11990&mevzuatTur=Tebliğ&mevzuatTertip=5>. (E.T: 01.02.2021)

⁶ ONURSAL, Erkut, “Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Dış Ticaret”, Seçkin Yayıncılık, 2013, s. 278.

⁷ VARKLIK/UÇAR, s.3.

B. Vesaik Mukabili İşlemler

Vesaik mukabili ödemede; satıcı ile alıcı arasında yapılan bir satış sözleşmesi yapılır ve buna göre; satıcı malları sevk eder ve sonrasında malları temsil eden vesaiki tahsil için bankasına vermektedir. Bu banka satıcının kendisine ibraz ettiği vesaiki bir tahsilat talimatına iliştiirerek yurt dışındaki muhabinine (tahsil veya ibraz bankası) gönderir. Alıcı, ödeme yapmadan önce bankadaki vesaiki incelemeye yetkilidir. Ancak; satıcının özel izni olmadıkça malların önceden kontrol edilmesine izin verilmez. Satıcının izni olmadıkça tahsil eden banka kısmi ödeme karşılığında vesaiki alıcıya teslim edemez⁸.

1. Göründüğünde Ödemeli Vesaik Mukabili

Göründüğünde ödemeli vesaik mukabili işlem, tahsil ya da ibraz bankası kendisine gelmiş olan vesaiki, gönderi bankasının talimatında belirtilen tutarın muhatap tarafından ödenmesi karşılığında muhataba teslim eder⁹.

2. Kabul Kredili Vesaik Mukabili

Kabul kredili vesaik mukabili işlem, tahsil ya da ibraz bankası kendisine gelmiş olan vesaiki, muhatapın mali bir evrakı (poliçe, çek ya da senet gibi) kabul etmesi karşılığında muhataba teslim ettiği işlem türüdür¹⁰.

C. Mal Mukabili Ödeme

Mal mukabili ödemede ithalata konu olan mal, alıcının eline geçtikten bir süre sonra ödemesi yapılır. Bu tür ödeme şeklinde de ağırlıklı olarak ihracatçı riskleri üstlenmektedir¹¹. Bu ödeme yönteminde malların bedeli, ithalatçı tarafından teslim alındıktan sonra ödenir. Bu ödeme yöntemi ithalatçı için en avantajlı, ihracatçı için ise en

⁸ KAVAK, Kemal, *Akreditif İşlemleri ve Uygulamaları*, Ankara, A.R.C Eğitim Yayınları No:10,2000, s.4

⁹ AL KILIÇ, Şengül, “Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c.14, 2010, s.4

¹⁰ AL KILIÇ, s. 4.

¹¹ CANITEZ, Murat, ÜNÜSAN, Çağatay, *Dış Ticaret: İşlemler ve Uygulamalar*, 10 Bası, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018, s.35.

riskli yöntemdir. Konsinye ihracatta (shipment on consignment) mal bedeli satış yapıldıktan sonra ödeme yapıldığı için bu ödeme sistemi içinde değerlendirilebilir¹².

Bu ödeme şeklinde ithalatçı, ödeme yapmadan önce malı elde ederek kontrol olanağı bulması nedeniyle peşin ödeme türüne kıyasla daha güvencedir. Malın bedelinin satıştan sonra ödenmesi ile malın finansmanı için kaynak sağlanmış olur. İthalatçı açısından cazip olan bu ödeme şekli, ihracatçı açısından risklidir. İhracatçı malı göndererek mal bedelinin gelmesini bekler. Bedelin anlaşmaya uygun zamanda ya da tutarda geleceği konusunda bir garanti yoktur. Mal mukabili ödeme şekli çoğunlukla rekabetin yoğun olduğu satıcı piyasalarında, ihracatçının ithalatçıya güven duyduğu ve ithalatçı ile ihracatçı arasında uzun süreli ticari ilişkilerin bulunduğu durumlarda kullanılmaktadır¹³.

D. Kabul Kredili Ödeme (Acceptance Credit)

Mal bedelinin belirli bir vadede ödenmesini taahhüt eden ve bu ödemeye bir poliçenin araç olduğu ödeme şeklidir. Bu ödeme biçimi, akreditifli, vesaik mukabili, mal mukabili olarak üç şekilde yapılmaktadır¹⁴. Bir başka ifade ile de kabul kredisi ile satılan malın bir poliçeye bağlandığı ödeme şeklidir¹⁵. İhracatçı, ithalatçıyı belli bir süre finanse etmekte, yani ödemenin ileriki bir tarihte yapılması hususunda ihracatçı ithalatçıya onay vermektedir. Böylece mal mukabili ödemede olduğu gibi ithalatçı malları sattıktan sonra ödeme yapma imkânına kavuşmaktadır¹⁶.

Belgelerin muhataba tesliminin muhatap tarafından poliçenin kabulü şartına bağlanması ve banka avalinin talep edilmemesi amir açısından tam bir tahsil güvencesi

¹² DURUKANOĞLU, Nihayet, “Dış Ticaret Dünyası Örnek Olay ve Tablolar”, 2. Baskı, Beta Yayım, İstanbul, 2008, s. 119.

¹³ AKGÜÇ, Ö., “Dış Ticaret Finansmanı”, İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık, 2013, s.183.

¹⁴ ÖZEL, s.5.

¹⁵ GÜLTEKİN, S. ve Savcı M. “Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi”, Murathan Yayınevi, 2008, s.10.

¹⁶ GÖKGÖZ, A./ÖZDEMİR, H., “Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekillerinin TMS 18 Hasılat Standardı Çerçevesinde İncelenmesi”, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, S. 3, 2015, s.111.

sağlamayabilir. Muhatabın poliçe bedelini vadesinde ödememesi ve/veya geciktirmesi karşısında amir, muhataba karşı, ciddi bir yaptırıma sahip olamayacaktır. Ödememe veya geç ödeme gibi hususlarda bankaların, tahsili aldıkları tarafa bilgi vermek veya poliçeyi protesto ettirmek dışında her hangi bir sorumlulukları bulunmamaktadır. Satıcı alacağını garanti almak ya da kabul edilmiş poliçeyi bankasına teminat olarak sunmak isteyebilir¹⁷.

Böyle durumlarda muhatabın kabulü yanında muhatabın bankasının da avalı talep edilir. Eğer banka aval vermeyi kabul etmiyor ise gönderi bankasına durumu bildirerek yeni talimat beklemeli ve vesaiki müşterisine teslim etmemelidir. Muhatabın bankası, müşterisi lehine aval verir ise; vadesinde müşterisi ilgili bedeli ödemese dahi kendisi ödemek zorundadır. Aval, üçüncü bir tarafın ya da poliçede imzası bulunanlardan herhangi birinin müteselsil sorumluluk hükümleri uyarınca poliçe tutarının tamamını ödemeyi üstlendiği bir tür kefalet işlemidir. Kimi zaman poliçe alacaklısı alacağını garanti altına almak için bir banka kefaleti talep etmektedir ki bu kefalet aval vererek sağlanır¹⁸.

Bankalar, ilgili poliçelere aval verdikten sonra poliçeleri, poliçe alacaklısına, poliçe alacaklısının belirttiği bir finansal kuruluşa ya da kendilerinde muhafaza edebilirler. Banka kefareti olan poliçeler, farklı bankalara teminat amaçlı ya da poliçenin kırdırılması amacıyla verilmiş olabilir. Bu durumlarda teminata alan veya poliçeyi kıran finansal kuruluş avalı veren (müteselsilen kefalet altında olan) bankaya, kefaretin olup olmadığına dair swift mesajı ile bilgilendirme talep ederler¹⁹.

II. AKREDİTİF KAVRAMI

Uluslararası ticari hayatta, ülkelerin hukuksal kurallarıyla mahkemelerinin pratiklerindeki farklılıklar, tüm devletteki örf adet hukukunun nitelikleri, dövizle ilgili

¹⁷ GÜLTEKİN, s. 12.

¹⁸ AKTEPE, İshak Emin, “Sorularla Katılım Bankacılığı”, *İstanbul: TKBB Yayınları*, 2013, s. 121.

¹⁹ GÖKGÖZ/ÖZDEMİR, s.113.

mevzuatlardaki kısıtlamalar, farklı devletlerdeki alıcılarla satıcılar bakımından bir takım önemli rizikolar taşımaktadır²⁰. Bu doğrultuda söz konusu risklerin bertaraf edilmesi amacıyla en sık kullanılan ödeme yöntemlerinden biri akreditifli ödeme yöntemidir²¹.

Uluslararası satış işlemlerinde genellikle, tarafların birbirini tanımıyor oluşu²², taraflar arasındaki fiziksel mesafe²³, farklı zaman dilimleri ve para birimleri, bazı durumlarda taraflar arasındaki problemin çözülebilmesi için bir uzlaştırmacıya ihtiyaç duyma²⁴, çok taraflı bir işlem olması nedeniyle işlemde hangi tarafın ülkesinin hukukun yetkili olduğunun bilinmemesi ve bu nedenle farklı hukuk kurallarının uygulanabilme olasılığı²⁵ nedeniyle çeşitli zorluk ve riskler bulunmaktadır.

Akreditif kavramını irdelemeden önce akreditif kelimesinin etimolojisine kısaca bakacak olursak; “akreditif” kelimesi “bir şeyi yapma gücü” anlamına gelen Fransızca “acréditif” kelimesinden türetilmiştir. Aslında bu kelimenin kökeni de Latince 'güven' anlamına gelen “accreditivus” kelimesinden gelmektedir²⁶.

Akreditif, uluslararası ticarete taraflar arasındaki güven sorunları çözmeye yardımcı olan ve mesefali satışta karşılıklı ve eş zamanlı ödeme (zug um zug) sonucunu yarattığı için akreditif ilişkisinin her iki tarafını da koruyan önemli bir araçtır²⁷.

²⁰ REİSOĞLU, Seza, “Hukuki Açıdan Akreditif ve Uygulama Sorunları”, *Bankacılar Dergisi*, Y. 2005, S. 52, s. 39.

²¹ CANİTEZ/ÜNÜSAN, s. 286; REİSOĞLU, *Uygulama*, s.39.

²² GRASSİ, Paolo S. “Letter of Credit Transactions: The Banks’ Position in Determining Documentary Compliance. A Comparative Evaluation under U.S., Swiss and German Law” *Pace International Law Review*, 1995, s. 122

²³ GARCÍA, Roberto Luis Frías, “The Autonomy Principle of Letters of Credit”, *Mexican Law Review*, 2009, s. 69.

²⁴ BOLLEN, Rhys A., “An Overview of the Operation of International Payment Systems with Special Reference to Australian Practice: Part 1”, *Journal of International Banking Law and Regulation*, 2007, s.381

²⁵ BOLLEN, s. 379.

²⁶ KOUĐRÍACHOV, Serguei A., The Application of the Letter of Credit Form of Payment in International Business Transactions, HeinOnline, Summer 2001, s. 37.

²⁷ DOĞAN, Vahit, “Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif”, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.5; CANTEKİN Celalettin, “Kambiyo İşlemleri ve Bankacılık”, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 99. Ayrıca bkz: “... Akreditif ve özellikle belgeli akreditif, ayrı ülkelerde bulunan ve kambiyo (döviz), ithalat, ihracat konularında değişik rejimlere tabi olan ihracatçı ile ithalatçı arasındaki ilişkilerin güven içerisinde yürüyüp sonuçlanmasını sağlar. Bu sayede akitler, örneğin bir alım-satım akdinin tarafları ayrı ülkelerde olmalarına karşın, malın teslim ve semenin ödenmesi gibi

Satıcı, alıcı tarafından belirlenen ve akreditifin mahiyeti gereği öngörülen vesikaları bankaya sunma yoluyla alacaklarını tahsil etmektedir. Alıcıysa belirlediği vesikaların kendine verilmesi halinde akreditifi bedelini ödemektedir²⁸.

Önemle vurgulanmalıdır ki, taraflar arasındaki satış kontratının konusunu teşkil eden ürünlerin bedelinin ödenmesine yönelik olarak akreditif açılmış olsa da, akreditifin sözleşmeden tamamen bağımsız bir nitelik taşıdığı unutulmamalıdır. Akreditif sözleşmesi ile satış sözleşmesi arasında hukuken bir bağıllık bulunmamaktadır²⁹.

Şöyle ki, bir akreditif ilişkisinde yer alan banka, taraflar arasındaki satış sözleşmenin yerine getirilip getirilmediği ile ilgilenmemektedir. Çünkü yukarıda açıklandığı üzere, bu ilişki hiçbir şekilde akreditif ilişkisini etkilememektedir.

Bu kapsamda banka tarafından belgeleri inceleme yükümü, satıcının bankaya ibraz ettiği belgelerle sınırlı olarak yapılacak olup; satıcının uygun ibrazı gerçekleştirmesi halinde satıcıya ödeme yapılacaktır. Akreditifin sözlükte anlamına bakıldığında “kredi mektubu (letter of credit)”³⁰ olarak karşımıza çıkmaktadır. Unutulmamalıdır ki, akreditif bir ödeme aracıdır, bir kredi aracı değildir³¹.

Akreditif hem öğretide hem de içtihatlarda çok farklı şekilde tanımlanmıştır. Yavuz akreditifi şu şekilde tanımlamıştır: “...emir verenin nam ve hesabına onun gösterdiği kişiye kredi açılması demektir”³². ÖZEL ise “Bankanın, alıcının talimatı üzerine, belirlenen koşulların tam olarak gerçekleşmesi üzerine, satıcıya belirli bir miktar para ödemeyi taahhüt etmesi”³³ olarak tanımlamıştır. TEKİNALP de akreditifi; “... âmir

edaları karşılıklı olarak yerine getirmek olanağını elde etmiş olurlar...” Yargıtay11.HD, E. 1976 / 5881, K. 1977 / 558, T. 10.02.1977, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 20.01.2021)

²⁸ TOLUN, Osman, “Akreditifin Hukukî Mahiyeti”, *Adalet Dergisi*, S. 3, 1957, s. 268; HAN, Ki Moon A Study on Reimbursement Mechanism and the use for Exporters, *The International Commerce & Law Review* Vol. 48 Dec. 2010, s. 5.

²⁹ AYDIN, Gülşah Sinem/ ERSÖZ, Oğuz, “Akreditif Açtıran ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, Haziran 2020, S. 523.

³⁰ <https://sozluk.gov.tr> (E.T. 24.01.2021)

³¹ ÖZEL, Sibel, “Akreditif ve Hukukî Niteliği”, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1991, s. 13.

³² YAVUZ, Cevdet, “Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)”, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’ na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 12. Baskı”, Beta Basım Yayım, İstanbul,, 2013, s. 710.

³³ ÖZEL, s. 13.

veya akreditif açtıran diye adlandırılan kişinin talimatı çerçevesinde, çoğu kez bir banka olan muhatabın, açtıranın ad ve hesabına, ödemede bulunma yetkisini; buna karşılık lehtarın da süresi içinde ve şartlara uygun bir tarzda akreditif talimatında öngörülen belgeleri ibraz etmesi ve uygunluk şerhi verilmesi kaydı ile, ödemeyi talep etme yetkisini kazandığı bir tür havale” olarak ifade etmiştir³⁴.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu verdiği bir kararda akreditif kavramını şöyle tanımlamıştır: “...mal satın almış bir kimsenin, bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine, o bankanın, belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasını ödemesini hedef tutan bir akittir...”³⁵

Bazı akademisyenler, akreditif kaynaklarının, o dönemler için gayet yeterli ve sağlam bir bankacılık sistemine sahip olan Mısır ve Babil'e kadar izlenebileceğine inanıyor. TRİMBLE ise, 3000 yılına ait olan belli bir tarihte belli bir meblağ ve faiz ödenmesini öngören, Babil'de bulunmuş kilden yapılmış bir bononun olduğunu ifade etmiştir³⁶. Ayrıca belirtilmelidir ki, Antik Yunanistan'daki bankaların, “hesapların ödenmesiyle gerçek madeni para naklini önlemek amacıyla muhabirlere” akreditif hazırladığı doğrulanmıştır³⁷.

Bazı akademisyenler ise akreditifin nasıl ortaya çıktığı kesin olarak bilinmediğini ifade etse de bugünkü şekliyle olmasa da akreditife ilk olarak 12. yüzyılda rastlanıldığı ileri sürmektedirler³⁸. Modern ticari akreditifin öncüsü olarak en sık bahsedilen araç, bazı

³⁴ TEKİNALP, Ünal, “Banka Hukukunun Esasları”, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 552.

³⁵ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-437, K. 942., (Çevrimiçi) <https://www.lexpera.com.tr.>, (Erişim Tarihi: 30.01.2021). Aynı yönde Yargıtay 11. H.D. T. 28.02.1980. E. 1980-642, K. 941., (Çevrimiçi) <https://www.lexpera.com.tr.>, (Erişim Tarihi: 30.01.2021).

³⁶ TRİMBLE Rufus, “The Law Merchant and the Letters of Credit”, 61 *Harvard Law Review*, 1948, 982-986.

³⁷ TRİMBLE, s.984; DAVIDSON, A., “The Evolution of Letters of Credit Transactions”, *Butterworths Journal of International Banking Financial Law* 1995, s. 128.

³⁸ GÖĞER, Erdoğan, “Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti”, 2.Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1980, s. 33. (Kısaltma: 2. Bası)

tarihçiler tarafından kredi mektubu olarak adlandırılan, kambiyo senedinin erken bir Akdeniz biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁹

Akreditif kelime olarak ilk kez 18. yüzyılda, güvenlikten dolayı yanında nakit tutmayı arzu etmeyen tüccarlarla yurtdışına giden yolcuların gereksinimini gidermek için “Traveler’s Letter of Credit” şeklinde kullanılmıştır⁴⁰. Akreditiflerin uluslararası ticarete ne zaman bir ödeme vasıtası şekline gelmiş olduğu açıkça bilinmemekle beraber, XVII. asrın sonlarıyla XVIII. asrın başlarından başlayarak dış ticaretin gelişmesi nedeniyle akreditif sözleşmelerden doğan ifanın düzgün ve düzenli olarak gerçekleştirilmesine yardımcı olmuş, bir ödeme yöntemi şeklinde dış ticarete yerini aldığı belirtilmektedir⁴¹.

Türkiye’deki uygulamada akreditifin ne zaman kullanılmaya başlandığı sorusuna yanıt ararsak Ziraat Bankası tarafından 1917 senesinde Batı’dan satın alınan göztaşının ardından akreditifin Türkiye’deki bankacılığında kullanılmaya başlandığı söylenebilecektir⁴². İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye’de akreditif kullanılmaya başlanmıştır. Belirtilmelidir ki akreditif açısından dönüm noktası sayılacak husus 20. yüzyılın başında yaşanmış olup; bu husus New York Bankerler Birliği” tarafından artık akreditifin bir kural ve teamüllerin düzeni haline getirilmesidir. Bu adımı ise daha sonra “Berlin Bankerler Birliği”, “Avusturya ve Paris Bankalar Birliği” izlemiştir. Milletlerarası Ticaret Odası(MTO) ise bu mühim banka merkezlerinin akreditifle ilgili kaideleri yazıya dökme çabalarından etkilenmiştir. MTO da akreditifle sadece bankaların ilgili olmadığını kabul etmiştir⁴³.

Önemle belirtmelidir ki, uygulamada farklı ihtiyaçlarına göre şekillenen akreditif, pek çok devletteki gibi ülkemizde de kullanılmasına karşın öteki ülkelerdeki

³⁹ KOZOLCHYK Boris, “The Legal Nature of the Irrevocable Commercial Letter of Credit: The American Journal of Comparative Law Summer”, Oxford University Press, 1965, Vol. 14, No. 3, s. 395.

⁴⁰ ÖZALP, Abdurrahman, “Akreditif ve Standby L/C Rezerv Konuları (Uygulama ve Testler)”, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012, s.11.

⁴¹ KOZOLCHYK, s. 396.

⁴² GÖĞER, 2. Bası, s. 35.

⁴³ GÖĞER, 2. Bası, s. 35.

gibi ne yazık ki ülkemizde de pozitif düzenlemeye konu olmamıştır⁴⁴. Milletlerarası Ticaret Odası (MTO), 1933 yılında akreditife ilişkin uygulamaları bir elde toplamak ve farklılıkları gidermek amacıyla, yeknesak uygulama ve teamülleri yazılı hale getiren “Akreditife İlişkin ABK 600.” oluşturmuştur. Ticaretin gelişmesiyle birlikte yeniden gözden geçirilen bu kurallar, 1951, 1962, 1974, 1983 yıllarında gözden geçirilmiştir. MTO, 2007 yılında “Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar” adı altında 600 sayılı broşürü yayımlanmıştır ve şu anda bu kurallar yürürlüktedir.

MTO, yayımladığı ABK 600’de ise önceki düzenlemelerden farklı⁴⁵ olarak daha genel bir çerçeve çizerek akreditifi tanımlamayı tercih etmiştir. Çünkü MTO, her ülkenin kendi hukukunda oluşacak farklı tanımlar sebebiyle ortaya çıkabilecek uyuşmazlığı bertaraf ederek bir çerçeve çizmeye çalışmıştır. ABK 500’de akreditif⁴⁶, iktisadi yönü nazara alınarak tanımlanmıştır⁴⁷.

ABK 600’ün 2.maddesi çerçevesinde akreditif: “Adı ve tanımlaması nasıl olursa olsun, amir bankanın uygun bir ibrazı karşılayacağına ilişkin kesin yükümlülüğünü oluşturan dönülemez nitelikte herhangi bir düzenleme”⁴⁸dir. Tanımda geçen ibrazı karşılanmasından ne anlaşılması gerektiği yine aynı maddede açıklanmıştır;

⁴⁴ KRİNG, F. Banu “Milletlerarası Ticaret Odasının Akreditifle İlgili Son Düzenlemesi Yeknesak Kurallar 600 (UCP 600) ve Uygulamaya Getirdiği Bazı Yenilikler”, Bilge Umar’ a Armağan, ed. Mustafa Alp, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2010, s. 1221.

⁴⁵ Yürürlükten kalkan Yeknesak Kurallar 500 sayılı broşürün 2.maddesindeki akreditif tanımlaması şöyledir: “Bu maddelerin amaçlarına yönelik olarak, vesikalı kredi(ler) ve teminat kredileri (standby L/Cs) (bundan böyle akreditif(ler)) ifadeleri, bir müşterinin (amir) talep ve talimatı üzerine veya bizzat kendi adına işlem yapan bir bankanın (amir banka) akreditif şartlarına uyulması kaydıyla ve akreditifte şarta bağlanan vesaikin (belgelerin) ibrazı karşılığında, üçüncü bir tarafa (lehtara) veya onun emrine ödeme yapacağı veya lehtarın çekeceği poliçe(leri) kabul edeceği ve ödeyeceği, veya Böyle bir ödemeyi yapması veya çekilen poliçe(leri) kabul etmesi ve ödemesi için diğer bir bankayı yetkili kıldığı, veya diğer bir bankayı iştirâ işlemi yapmaya yetkili kıldığı, adı ve tanımlaması ne olursa olsun, herhangi bir düzenlemedir.”

⁴⁶ DOĞAN, s.6.

⁴⁷ DOĞAN, s.6; AYDOS, Oğuz Sadık, “Akreditif”, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000, s.16.

⁴⁸ ICC, “ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits 2007 Revision”, çev. ICC Türkiye Milli Komitesi, y.y., 2007, s. 27.

- “a. akreditif, belgelerin ibrazı üzerine ödeme yöntemiyle kullanımda (available by sight payment) ise ibrazda ödeme yapmak,
- b. akreditif, vadeli ödeme yöntemiyle kullanımda (available by deferred payment) ise vadeli ödeme yükümlülüğüne girmek ve ödeme vadesinde ödeme yapmak,
- c. akreditif, poliçe kabulü yöntemiyle kullanımda (available by acceptance) ise lehtar tarafından çekilen poliçeyi kabul etmek ve poliçenin ödeme vadesinde ödeme yapmak, anlamına gelir”.

Önceki düzenlemelerde yapılan tanımlardan bir diğer fark da, 600 sayılı kurallarda akreditifin “dönülemez” nitelikte olduğuna açıkça vurgu yapılmasıdır⁴⁹.

III. AKREDİTİFİN HUKUKİ KAYNAKLARI

A. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları

MTO, 1919 yılında kurulmuş olup; akreditife ilişkin her ülkedeki farklı uygulamaları tek bir çatı altında toplamak amacıyla ilk defa 1933 yılında “Akreditiflere İlişkin Yeknesak Kurallar” yayınlamıştır. Bu kurallar nihai biçimini 1951 senesinde almış olup; işbu kaideler bütün dünyada tüccarlarca benimsenmiştir. Bu doğrultuda kaideler “1962, 1974, 1983 ve 1993” senesine kadar yenilenmiş ve sonunda 2007 senesindeki düzenleme ile günümüzdeki haline ulaşmıştır. “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları” başlığını taşıyan ABK. 600, 2007 senesinde yürürlük kazanmasıyla 1993’ten itibaren çok uzun bir müddet yürürlükteki ABK. 500’ü yürürlükten kaldırmıştır⁵⁰.

ABK. 600 birçok ülkede uygulandığından artık bu kurallar evrensel bir nitelik kazanarak; yapılan ödemelerde ortaya çıkabilecek yorum ve uygulama farklarının ortadan

⁴⁹ DOĞAN, s.7.

⁵⁰ KRİNG, F. Banu, s. 1223.

kaldırılması açısından bu kurallar uygulamada çok önemli bir yere sahiptir. Ayrıca taraflar arasındaki ilişkilerin tartışmasız şekilde yürümesi açısından sağladığı fayda da unutulmamalıdır⁵¹.

ABK. 600'ün hukuksal nitelikleri konusunda öğretide değişik fikirler vardır. Öncelikle belirtmek gerekmektedir ki, MTO'nun niteliği gereği milletlerarası hukuk kapsamında sözleşme vasfında bir belge üretmesi mümkün değildir. Bu nedenle MTO tarafından oluşturulan ABK. 600'ün milletlerarası anlaşma metni olmadığı⁵² bilindiği gibi bahsi geçen kurallar milli hukuk kuralları olarak kabul edilmemektedir. Belirttiğimiz üzere, MTO'nun bir kanun koyucu gibi kanun yapma yetkisi bulunmamaktadır⁵³. Bu nedenle doktrinde, ABK. 600'ün hukuki niteliği konusunda bazı görüşler ortaya çıkmıştır. Bunlar; “Örf ve Âdet Hukuku Görüşü”, “Ticari Teamül Görüşü”, “Lex Mercatoria Görüşü”, “Genel İşlem Şartı Görüşü” ve “ABK. 600'ün Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü” dür.

İlk olarak akreditifin hukuki niteliğinin örf âdet hukuku olduğunu savunan görüş incelenecektir. Bu görüşe savunan yazarlara göre⁵⁴, örf ve âdet hukukunun iki önemli şartı olan uzun süreden beri uygulanma ve kurala uyma zorunluluğunun inanç haline gelmesi akreditif işlemi açısından gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Belirtilmelidir ki, ÖZEL, ABK. 600'ün Türk hukuku açısından örf adet olarak uygulanmasının yasal dayanağı olarak “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu”nun 1 maddesinin 2. Fıkrasını göstermektedir.

“Mahkeme hakkında ticari hüküm bulunmayan ticari işlerde, ticari örf ve âdete, bu da yoksa genel hükümlere göre karar verir”.

⁵¹ <http://www.iccwbo.org/news/brochures> (E.T. 02.06.2021).

⁵² ÖZEL, s. 70.

⁵³ ÖZEL Sibel, “Akreditif İlişkisinde UTO Kurallarının (UCP 600) Bankalar Arası İlişkiye Etkisi”, *İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin Hukuk Zirvesi*, 12-14 Haziran 2012, Ankara 2013, s. 349; REİSOĞLU, s.55.

⁵⁴ ÖZEL, s. 350 vd.; AYDOS, s. 43 vd.

Dolayısıyla iç hukukta düzenlenmeyen durumlarda ABK. 600'e atıf yapıldığında ABK 600 bir kontrat maddesi şeklinde uygulanacaktır. Atıfta bulunulmadığında da ticarte örfüyle gelenek şeklinde uygulanacaktır⁵⁵. Ancak bu görüş doktrinde eleştirilmiş olup; ABK. 600'ün bütünüyle incelendiğinde ve soyutluk ilkesi gibi bir kısım hükümler birlikte düşünüldüğünde ABK. 600'ün örf ve âdet hukuku kuralı olamayacağı ileri ifade edilmektedir⁵⁶.

Ekleme gerekir ki ABK. 600 ancak çok uzun süreden beri uygulansa dahi ilgili uygulamanın örf, adet hukuku çerçevesinde kabul edilebilmesi için bir hukuk kuralını karşılaması gerekmektedir.

Bu kuralların tüm dünyada uygulanması, akreditiflerin önemli bir kısmı ABK 600'e göre açılması bile bu uygulamanın örf, adet hukuku çerçevesinde bir hukuk kuralını karşıladığına ilişkin genel ve zorunlu bir inancın oluştuğu anlamına gelmemektedir.⁵⁷ Ayrıca, bir davranış kuralının örf ve âdet olarak kabul edilmesinin bir diğer şartı da devletin yaptırım gücünün olmasıdır⁵⁸.

Ticari teamül görüşüne göre ise ABK. 600'ün belirli süre ile uygulanması sonucunda akreditifin taraflarınca kabul edilmesi gerekmektedir. Geçmişteki uygulamadan anlaşıldığı üzere bu kurallar uygulamada gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda evrilmekte ve gelecekte farklı uygulamaların ortaya çıkma olasılığı nedeniyle bu kuralların ticari teamül olarak kabulü de mümkün değildir⁵⁹.

Doktrinde bazı yazarlar, ABK. 600'ün devletlerin yerel hukukundan bağımsız olarak oluşan ve bütün devletler için ortak olan ticaret hukuku "Lex Mercatoria" olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler⁶⁰. Ancak bu görüş bazı yazarlar tarafından

⁵⁵ ÖZEL, s. 350.

⁵⁶ DOĞAN, s. 34.

⁵⁷ REİSOĞLU, s. 56.

⁵⁸ DOĞAN, s. 35.

⁵⁹ Karşı görüş için bkz. REİSOĞLU, s. 56.

⁶⁰ BOZKURT, s. 11.

belirli periyodlarla değişen ve günün şartlarına göre revize edilen ve şartlara göre şekillen ve MTO’ca hazırlanan ilgilikuralların “Lex Mercatoria” olamayacağı nedeniyle eleştirilmiştir⁶¹.

Genel işlem şartı görüşünü savunan yazarlar tarafından, bir kontrat yapılır iken tanzim edenin, gelecekte birçok benzer kontratta kullanması için, daha önce, yalnız başına bankalar tarafından hazırlanmak suretiyle diğer sözleşmenin taraflarına kabul ettirildiğinden ABK. 600’ün hukuki niteliği genel işlem şartı olarak ifade edilmiştir. Ancak akreditifin hukuki niteliğinin genel işlem şartı olarak kabul edilmesi için sözleşmede ilgili kurallara ek şart olarak referans verilmesi gerekmektedir.⁶².

Genel işlem şartları görüşü doktrinde ÖZEL tarafından eleştirilmektedir. Yazara göre, MTO ileride yapılacak olan sözleşmeler için belirli şartlar öngörmemekte sadece bu alandaki uygulamaları yazılı hale getirmektedir⁶³.

Doktrinde ABK. 600’ün taraflar arasındaki sözleşme niteliğinde olması görüşünü savunan yazarlara göre, bu kuralların akreditif işlemine uygulanabilmesi için ilişkide yer alan tarafların bu kuralları kabul etmiş olması bir başka ifadeyle sözleşmede bu kurallara atıf yapılmalıdır ki bu şekilde taraflar için bağlayıcı hale gelsin⁶⁴.

ABK. 600’ün 1. maddesinde “Akreditif metni akreditifin bu kurallara tabi olduğunu açıkça belirttiğinde herhangi bir akreditife (uygulanabildikleri ölçüde herhangi bir teminat akreditifi – standby letter of credit – dâhil) uygulanan kurallardır” şeklinde bir düzenleme bulunmaktadır. ⁶⁵ Maddenin devamında paralel bir düzenleme yapılmış olup; “Bu kurallar akreditif şartlarıyla açıkça değiştirilmedikleri veya

⁶¹ TEKİNALP, s. 570.

⁶² KAYA, Arslan/ ÜLGİN, Hüseyin / HELVACI, Mehmet / NOMER ERTAN, N. Füsün, “Ticari İşletme Hukuku”, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 271; BOZKURT, Sevgi, “Akreditifin Uygulanması”ı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s.12.

⁶³ ÖZEL, s. 73 vd; AYDOS, s. 45.

⁶⁴ REİSOĞLU, s. 57; KRİNG, s. 1226 vd.; SOMUNCUOĞLU vd., s. 3.

⁶⁵ ICC, s. 27.

uygulama dışı bırakılmadıkları sürece akreditifin bütün tarafları için bağlayıcıdır."⁶⁶ denmektedir.

Yargıtay'da ⁶⁷ "ABK. 600.'e atıf yapılmakla, bu kurallar her iki banka arasında sözleşme hükmü haline getirilmiş olmaktadır" şeklindeki ifadesi ile bu görüşü desteklemektedir.

Taraflar sözleşmede ABK. 600'e atıf yaparak bu kuralları sözleşme hükmü haline getirsele dahi sözleşme özgürlüğü kapsamında her iki taraf da bu kuralların bazı hükümlerini kabul etmeme ya da ABK 600'e aykırı hükümleri sözleşmeye dâhil etme hakkına sahip oldukları da unutulmamalıdır. Burada vurgulanması gereken hususlar ise ABK. 600.'ün emredici kurallara aykırı olamayacağı⁶⁸ ve tarafların akreditif işleminin ABK. 600.'e tabii olduğunu kabul etmeleri sonrasında sonra arzu ettikleri değişiklikleri yapması halinde de ilgili değişiklikleri ABK. 600.'ün uygulanmasını olanaksız duruma getirmesi halinde sözleşmede yapılan atfa rağmen bu kuralların uygulanmasının mümkün olmamasıdır.⁶⁹

ABK. 600.'e atıf yapılmaması durumunda ise bu hükümlerin sözleşme hükmü haline gelmeyecek ve akreditif işleminde bu kurallar uygulanmayacaktır. Bu doğrultuda akreditif işlemine Borçlar Kanunu uygulanacaktır⁷⁰. Ancak uygulamadaki bu sorunun çözülebilmesi adına, bu kurallar milletlerarası bankacılıkta sıklıkla uygulandığından, akreditif işleminde bu kurallara atıf yapılmasa dahi tarafların sahip olduğu iradeleri yorumlarken mahkemelerin kabul gören akreditif uygulamalarını da göz önünde bulundurabileceği unutulmamalıdır⁷¹.

⁶⁶ ICC, s. 27.

⁶⁷ Yargıtay 11. H.D. T. 01.11.2004. E. 2004-1535, K. 10618., (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com.tr>, (E. T. 03.06.2021)

⁶⁸ KAYA, Salih, "Uluslararası Bankacılık Uygulamaları", Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 29; AYDOS, s. 47.

⁶⁹ REİSOĞLU, s. 59 vd.

⁷⁰ AYDOS, s. 47.

⁷¹ REİSOĞLU, s. 32.

Bize göre de ABK. 600'ün hukuki niteliği taraflar arasında sözleşme hükmü niteliğinde olmasıdır. Son düzenlenen ABK. 600'de ise ABK 500.'ün aksine düzenlemenin çerçevesi açıkça ifade edilmiştir ve nasıl uygulanacağı belirlenmiştir. Düzenlemenin ilk maddesinde “ABK.600 herhangi bir evraka bağlı krediye uygulanan kurallardır.” şeklindeki ifadeden anlaşıldığı üzere bu kurallar en kapsamlı anlamıyla belli bir akreditife ya da stand-by mektubuna da uygulanabilecektir⁷². Bu düzenleme ile ABK. 600'ün uygulanma alanı hakkında geniş bir çerçeve çizilmiştir. Aynı madde ifade edildiği üzere özellikle belirtilmemiş ya da akreditif muhtevassından kapsam dışı bırakılmamış ise bu kaidelerin akreditifte yer alan bütün taraflarla ilgili bağlayıcı olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu maddeyle akreditif taraflarının akreditifi istedikleri gibi daha esnek bir yapıya getirmelerini sağlarken bir diğer yandan da akreditif hakkında yeterince bilgisi olmayan bir taraf olduğunda bu madde ile diğer tarafın kötü niyetine açık hale getirmesi söz konusu olacaktır⁷³.

B. Ulusal Hukuk

Akreditif ticari hayattaki ihtiyaçlardan doğan bir kurum olup; akreditifle ilgili birçok ülkede kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır⁷⁴. Ülkemizde bu konu yasalarla düzenlenmemişse de akreditifin hakkında kambiyo mevzuatındabazı düzenlemeler yer almaktadır. Bunlar; “1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun”⁷⁵ doğrultusunda çıkarılmış olan “32 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı” T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı’nca 23.07.2009 tarihinde çıkarılan 2009 -GNL1 sayılı “İhracat ve İthalat Genelgesi” ve T.C. Merkez Bankası’nın

⁷² KRİNG, s. 1225 vd.

⁷³ MUTLU Yılmaz/ TOPUZ Gökşen/ ÖZKEN, Ahmet /KOCAEFE CEBECİ, Aslıhan, “Akreditiflere İlişkin Uluslararası Düzenlemeler Olan Ucp 500 Ve Ucp 600’ün Mukayeseli Analizi”, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.12, S. 24, 2012 s. 395.

⁷⁴ EKİCİ, s. 45. “Sadece Amerika Birleşik Devletleri”nde akreditif kavramını detaylı şekilde tanzim eden maddeler -UCC Article 5- bulunmaktadır. UCC Article 5 için bkz. <https://www.law.cornell.edu/ucc/5>. (E.T: 28.02.2021)

⁷⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1567.pdf>.

I-M sayılı genelgesi⁷⁶ olarak sayılabilecektir⁷⁷. Ancak bu düzenlemelerin içeriği döviz hareketlerinin tanzim edilmesini sağlamak ve mal, sermaye, hizmet ithal ve ihraç eden kimselerin durumlarını düzenlemektir⁷⁸.

Türk Borçlar Kanunu veyahut Türk Ticaret Kanunu akreditif ile ilgili hüküm barındırmamakta bu sebeple ilgili kanun hükümlerinin akreditif ile ilgili işlemlerde birinci derece hukukikaynak olarak kabul edilmesi mümkün olmamaktadır. Bu yasaların uygulanması ancak sözleşme hükümlerinden sonra olacaktır⁷⁹.

IV. AKREDİTİFİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Akreditifin hukuki niteliği doktrinde farklı görüşler ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu görüşler, akreditifi tek bir hukuki kurumla açıklayan görüş ve bu görüşe karşı çıkan parçalama kuramıdır. Bu kurama göre bir dizi akitler bütünü olan akreditifte, akitler hukuku birbirinden bağımsızdır. Akitler dizisi arasında ekonomik olarak bağ olmaklar birlikte akitler hukuken birbirinden farklıdır⁸⁰. Aşağıda bu görüşleri detaylıca inceleyeceğiz.

A. Akreditifin Hukuki Niteliğine İlişkin Görüşler

1. Akreditifin Hukuksal Niteliğinin Tek Bir Hukuksal Müesseseyle Ortaya Koymaya Çalışan Görüşler

a. Havale Görüşü

Akreditifin hukuki niteliğini açıklamak için üzerinde en çok durulan havale görüşüdür. Havale kavramı, Türk Borçlar Kanunu' nun 555. maddesinde şu şekilde

⁷⁶ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/05/20080524-12.htm>

⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için Bkz. BOZKURT, s. 13 vd; REİSOĞLU, s. 47 vd.

⁷⁸ BOZKURT, s. 14.

⁷⁹ KAYA, s. 28.

⁸⁰ ABİK, Yıldız, “Borçlar Hukuku Açısından Akreditife Bakış”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış)*, Ankara, 1994, s. 29.

düzenlenmiştir: “Havale, havale edenin, kendi hesabına para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukuki işlemdir.”

Bu görüşü savunanlara göre akreditif, havalenin ticari hayatta kullanılan özel türüdür⁸¹. Havalenin hukuki niteliğine yönelik doktrindeki görüşler incelendiğinde çift yetki görüşünün önem arz ettiği görülmektedir. Bu görüşe göre, havale ilişkisi bağımsız olarak incelenmiştir. Belirtilmelidir ki, bu ilişkideki ödeme yetkisi, havale gönderen gönderilene bir miktar parayı, değerli evrakı ya da başka misli eşyaların ödemesiyle ilgili olarak gönderilene yetkilendirmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca havale gönderen (havale eden), gönderilene (havale alıcısını) tahsil etmek için yetkilendirmektedir⁸².

TOLUN, akreditifin ödeme şartı barındıran alım-satım sözleşmesinden veya herhangi bir sözleşme ilişkisinden doğduğunu kabul etmekle beraber esasen akreditifin bu sözleşmelerden tümüyle bağımsız bir işlem olduğunu ifade ederek, şekil ve mahiyet itibarıyla da havaleye benzediğini belirtmektedir⁸³. TOLUN, akreditifin hukuki niteliğini havale olarak ifade etse de akreditifin havale ilişkisinden bazı açılardan farklılaştığını da belirtmiştir ve durumu şu şekilde açıklamıştır; havalde genellikle havale edenin, havale alıcısının borçlusu olduğunu ancak bu durumun havale ilişkisinin kurulması için şart olmadığını söylemiştir. Akreditifte amir daima akreditif lehtarının borçlusu durumundadır.

Önemle belirtilmelidir ki, akreditifte amaç alacaklıya, satılan malın bedelinin ödenmesidir. Ancak havalde ilişkisindeki amaç incelendiğinde ise havale gönderenin

⁸¹ GÖĞER, *1. Bası*, s. 48.

⁸² YAVUZ, s. 701; ÖZAKMAN, “Cumhur, Havale İlişkisinin Borçlar Hukuku Açısından İncelenmesi ve Kıymetli Evrak Hukukundaki Görünüşü”, 2011, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 41 (1-2), s. 255.

⁸³ TOLUN, s. 269.

gönderilene olan borcunu ödemesi olabileceği gibi, belirli bir ücret tahsilini veya gönderilene kredi sağlanması da amaçlardan olabilecektir⁸⁴.

Doktrinde akreditifin hukuku niteliği konusunda havale görüşünü savunan bir diğer yazar da TEKİNALP'dir. İki hukuki kurum arasında farklılıklar olmasına rağmen, benzerliklerin de oldukça fazla olması sebebiyle bu farklılıkların TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun havaleye ilişkin hükümlerinin akreditife de uygulanmasında sorun olmayacağını ifade etmiştir. Bu iki hukuki kurum arasındaki en mühim fark; havalenin, havale gönderene, ödeme yetkisi de vermesine karşılık, akreditif ilişkisinde akreditif bankasının ödeme borcu altına da girecek olmasıdır.⁸⁵ Yazar, akreditifin hukuki niteliğinin yalnızca havale olarak nitelendirilmesi, hukuki nitelik sorununu çözümlemeye yetersiz kalmaktadır. Bu problemi bertaraf etmek için akreditif işlemine katılanlar arasındaki ilişkilerin ayrı ayrı incelenip sonrasında nitelendirilmesi ve havaleye uygulanan hükümler ile akreditif ilişkisine uygulanmaları gerekmele birlikte havaleye uygulanan hükümlere başvurulmadığında ise işlemde yer alan taraflar arasındaki ilişkilerin birbirinden kopuk durumda kalacağını ifade etmiştir⁸⁶.

Bu görüş doktrinde kabul edilmemektedir. Belirtilmelidir ki; akreditif bankasının, sözleşme ilişkisinde yer alan, belgelerin ibrazını yapmış olduğu satıcıya karşı belgelerin ibrazında akreditif bedelini ödeme yükümlülüğü, sözleşme ilişkisindeki alıcı ile arasında olan sözleşme ilişkisinden kesin olarak bağımsız olmakta ve banka ile satıcı arasındaki soyut borç ikrarına dayanmaktadır⁸⁷.

Doktrinde KOCAMAN'a göre yapılan havale vadeye veyahut şarta bağlı düzenlenebileceği gibi, karşı edime dahi bağlanabilecektir. Bu doğrultuda belgeli

⁸⁴ TOLUN, s. 270.

⁸⁵ TEKİNALP, Ünal, *Banka Hukukunun Esasları*, Yeniden Yazılmış 2. b. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 573-574.

⁸⁶ TEKİNALP, s. 574.

⁸⁷ REİSOĞLU, Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. b. Ankara, 2009, s. 26.

akreditifte, lehtarın belgeleri uygun şekilde ibraz ederse akreditif bankasının ödeme yükümlülüğü doğacaktır⁸⁸.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nda verilen bir kararda akreditifin hukuki niteliği *"... belgeli akreditif, mal satın almış bir kimsenin, bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine, o bankanın, belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasını ödemesini hedef tutan bir akittir diye tanımlanabilir. Buna göre, alıcı Bankaya kendi hesabına satış parasını satıcıya ödeme yetkisini ve satıcıya da satış parasını kendi hesabına bankadan alma yetkisini vermektedir. O halde, bu, Borçlar Yasasının 457 inci maddesindeki havalenin tanımlamasına uygun bir işlem, diğer deyimle havalenin uygulandığı bir işlemdir. Havale, kayıtsız şartsız olabildiği gibi herhangi bir şarta (mesela belli belgelerin ibrazı şartına) bağlı olabilir. Bundan dolayı, belgelerin ibrazı şartı, işlemin havale sayılmamasını gerektirmez. Kendisine karşı havale işlemi yapılan banka yani akreditifin açılması için kendisine başvuru bankası, kendi yararına havalede bulunan (yani sattığı malın parasını alacak olan) satıcının bulunduğu yabancı ülkede, genellikle, şubesi olmadığından, oradaki bir bankanın yardımı ile ödemeyi yaptıracaktır ki ticaret dilinde buna (muhabir banka) denir. Bu muhabir banka, belli kâğıtların ibrazı karşılığında akreditif konusu mal parasını yani satıcı yararına havale olunan parayı öder."*⁸⁹ şeklinde bir açıklama ile havale olarak nitelendirilmiştir.

Yargıtay H.G.K.'nin bu kararı doktrinde Göger tarafından eleştirilmiştir. Yazara göre akreditifin hukuki niteliğinin havale olarak kabul edilmesi durumunda muhabir bankanın ve akreditif bankasının ifa yardımcısı olduğu belirtilerek, havalede bulunan üç taraflı ilişki korunarak akreditif ilişkisinde birtakım işlemler gerçekleştirilerek hareket

⁸⁸ KOCAMAN, s. 26.-27.

⁸⁹ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-942, K.637., (Çevrimiçi), <https://www.lexpera.com.tr>. (E.T. 28.02.2021) Bu yöndeki kararlar için bkz; Yargıtay 11 H.D, 28.02.1980, E.642, K. 941; Yargıtay 11 H.D, 04.07.1980, E.3185, K.3645.

eden akreditif bankasının muhabir bankadan kaynaklanan kusurlardan kaynaklanabilecek tazminat yükümünü ortadan kaldırmak için için üçüncü bankanın garantisini istemesiyle, akreditif üzerindeki maddi yükü arttırmıştır. Yazar MTO tarafından 1975 tarihinde oluşturulan kurallara eklenen “... akreditif koşul ve niteliklerine uygun olarak ifa ettiği hususunda üçüncü bankanın teyidini isteyemez” şeklindeki ifadeyle muhabir bankanın ifa yardımcısı olmadığını ve akretifin havale olarak nitelendiren görüşe karşı çıkıldığı biçiminde yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir⁹⁰.

b. Soyut Borç Vaadi Görüşü

Doktrinde akreditifin hukuki niteliği konusunda savunulan bir diğer görüş ise akreditifi yapan bankayla lehtarın arasında mücerret borç vaadi müessesinin bulunduğudur⁹¹. Soyut borç vaadinde alacaklı alacağının nedenini açıklamak ve ispat etmek zorunda kalmadan alacağını borçludan talep edebilecektir. Hukukumuzda her borcun sebep içermesi gerekmemekle birlikte, genel kural borç ilişkilerinin bir sebebe dayanması gerekmesidir. Borçlanma sebebi olarak adlandırılan bu sebep, çoğu kez borç ilişkisinde açıklanır ve bu şekilde borçlanmanın varlığı ve geçerliliği aşağıda görüleceği üzere⁹², hukuki sebebinin varlığı ve geçerliliğine bağlı olur⁹³(kausale Verpflichtungen).

Bu görüşü savunan yazarlara göre, akreditif ilişkisinde akreditif bankasıyla lehtar arasındaki ilişki, tam anlamıyla bağımsız şekildeki bir ödeme taahhüdü niteliğinde olup; bu ödeme taahhüdünün gerçekleşmesi için de belirli belgelerin lehtar tarafından bankaya sunulması gerekmektedir. Banka ve lehtar arasındaki bu anlaşma TÜRK BORÇLAR KANUNU 18. maddeye göre mücerret bir alacak olup; taraflar arasındaki bu

⁹⁰ GÖĞER, Erdoğan, “Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti”, 2.Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara,1980, s. 49-50.

⁹¹ GÖĞER, Erdoğan, “Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti”, 1.Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara,1961, s. 69.; ÖZEL, s.80.

⁹² KARLI, Özlem, “Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanıması”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2007, s.3.

⁹³ KUMMER, Max Rudolf, *Beiträge zur Lehre von der Causa insbesondere bei der Abtretung und beim Erlass von Forderungen*, Diss., Stämpfli & Cie Verlag, Bern, 1942, s.65.

alacak sözleşmesi akreditif bankasıyla amir arasındaki ana sözleşme ile hiçbir bağlantısı yoktur.

Doktrinde, bu görüş akreditif sözleşmesinin yalnızca akreditif bankasıyla lehtar arasında bulunduğunu kabul edildiği için eleştirilmiştir. Amirinin bankaya verdiği bir talimatla akreditif işlemi başlamakla birlikte bankanın akreditifi açması ve bu hususun lehtara haberdar etmek için muhabir bankaya iletilmesiyle sürmektedir. Belirtilmelidir ki, akreditif teyitli ise teyit bankası da akreditif ilişkisine katılarak lehtara karşı ödeme taahhüdü altına girmektedir. Eklemek gerekir ki, bu görüş her ne kadar lehtar ile akreditif bankası açısından uygulanabilir gözükse de teyitsiz bir akreditif ilişkisine bakıldığında muhabir banka ödeme taahhüdünde bulunmadığından muhabir banka ile lehtar arasındaki ilişki açısından uygulanması mümkün olmayacaktır⁹⁴.

c. İtibar Mektubu- İtibar Emri Görüşü

İtibar mektubu BK'nın 399. maddesinde, TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 515. maddesinde düzenlenmiştir. Kredi mektubu başlıklı bu maddede yer alan düzenleme şöyledir; ; “Kredi mektubu, gönderenin gönderilene bir üst sınır belirleyerek veya belirlemeksizin, kredi mektubundan yararlanacak belirli kişiye istemde bulunacağı miktarda para ve benzeri şeyleri verme konusundaki vekâletini içeren belgedir. Kredi mektubu, vekâlet sözleşmesi ve havale hükümlerine tabidir”⁹⁵.

Ekseriyetle, itibar mektubunda gönderilen pozisyonunda bulunan bankaya üçüncü kişiye ödeme yapması hususunda mektubu gönderen tarafından vekâlet verilmektedir. Ayrıca belirtilmelidir ki itibar mektubunu gönderen ile üçüncü kişi arasında temsil ilişkisi bulunmasından ötürü itibar mektubunda, vekâlet ve temsil ilişkileri birleşmektedir. Bu

⁹⁴ EKİCİ, Akın, “Akreditifin Hukuki Niteliği ve Tarafların Yükümlülükleri: Milletlerarası Ticaret Odası'nın Akreditifler Hakkında 500 Sayılı Yeknesak Teamül ve Uygulamaları Işığında”, Beta Yayınları, İstanbul, 1995, s.52; ÖZEL, s.81 vd.

⁹⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098-20120704.pdf>. (E.T: 21.03.21)

nedenle yukarıda yer aldığı üzere TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 515. maddesinin 1. fıkrasında vekâlet ve havale hükümlerine tabi olacağı öngörülmüştür.

YAVUZ'a göre akreditif itibar mektubunun en çok uygulanan şeklidir⁹⁶. BİLGE'ye göre itibar mektubu akreditifle eş anlamdadır⁹⁷. ULUÇ⁹⁸ çoğu zaman akreditifle itibar mektubunun karıştırıldığını ifade etmektedir. Her iki hukuki kurum benzer olsa da detaylı incelendiğinde aralarındaki önemli farklar bulunduğu anlaşılabilecektir. BK m. 399' a göre itibar mektubu, lehtar bakımından havale olarak nitelendirilebilecektir. Önemle vurgulanmalıdır ki, itibar mektubunun lehtarın elinde bulunmasına rağmen akreditif işleminde bu nitelikte bir belge bulunmamaktadır. Lehtar, akreditif işleminde belirlenmiş olan şartları yerine getirdiğinde alacağına banka aracılığıyla kavuşmaktadır. Ayrıca itibar mektubunda güdülen esas amaç, üçüncü kişiye kredi sağlamak olup; akreditifteki amaç ise sözleşmedeki bedelin ödenmesidir⁹⁹.

Kredi emri ise TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 516 ve 519. maddeleri arasında düzenlenmiştir. İlgili madde şu şekildedir: *“Bir kimse kendi adına ve hesabına kredi emri verenin sorumluluğu altında bir üçüncü kişiye kredi açmak veya kredi yenilemek için emir almış ve kabul etmişse, kredi emri verilen vekâletini aşmadıkça emri veren, kredi borcundan kefil gibi sorumlu olur. Ancak, kredi emri yazılı olmadıkça emri veren sorumlu olmaz”*¹⁰⁰.

İtibar emriyle de akreditifin hukuki niteliğini örtüşmemekte dolayısıyla bu görüş de akreditifin hukuki niteliğini açıklamakta yetersiz kalmaktadır¹⁰¹. Öncelikle itibar emri de itibar mektubu gibi kredi teminini sağlayan bir kurumdur. Bunun aksine akreditif ise

⁹⁶ YAVUZ, s. 678.

⁹⁷ BİLGE, Necip, “Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1971, s. 305.

⁹⁸ ULUÇ, Mehmet R. “Borçlar Hukuku Açısından Akreditif”. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi. C. III. Y. 1966. S. 3. ss. 433.

⁹⁹ ABİK, s.29.

¹⁰⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098-20120704.pdf>. (E.T: 26.03.21)

¹⁰¹ ÖZEL, s. 84; ABİK, s.28.

bir kredi aracı olarak kullanılmamaktadır¹⁰². TÜRK BORÇLAR KANUNU’nun 516. maddesine (BK. m. 400/2) göre itibar emrinin yazılı yapılması gerekmektedir. Ancak belirtilmelidir ki akreditif için yazılı şekil şartı bulunmamaktadır, sözlü şekilde de yapılabilmektedir¹⁰³.

d. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Görüşü

Borç münasebetinin nispi niteliğinden dolayı sözleşmeler prensip olarak sadece sözleşmedeki taraflar arasında hükümlerle sonuçlar doğurmaktadır. Tarafların yaptıkları kontratlarda kaide olarak 3.şahısları etkileyemez. Modern hukuki sözleşme hürriyeti ilkesi ile tarafların iradesine kimi durumlarda 3.şahısların hukuki alanlara etkide bulunma olanağı tanımıştır.

Üçüncü kişi yararına sözleşme (*Vertrag zugunsten Dritter*) olarak isimlendirilen sözleşme tipinde, söz konusu borç ilişkisiyle hiçbir bağlantısı olmayan bir kişi, borcun ifa edilmesi gereken kişi haline gelmekte ve bazen de ifayı bizzat talep hakkına sahip olmaktadır¹⁰⁴.

TÜRK BORÇLAR KANUNU’nun 129. maddesinde (818 sayılı BK m. 111) “üçüncü kişi lehine sözleşme” başlığı altında düzenlenmiştir. 3.kişi lehine kontratta, taraflardan borçlu öteki taraf alacaklı yerine 3.şahıs lehine bir edimi gerçekleştirmeyi üstlenmektedir¹⁰⁵.

Üçüncü kişi yararına sözleşmede, bu ilişki bünyesinde olan kişiler arasında üç köşeli bir ilişki bulunmaktadır¹⁰⁶. Böylece alacaklı ile borçlu; alacaklı ile üçüncü kişi ve en nihayetinde borçlu ile üçüncü kişi arasında üç farklı hukuki ilişki söz konusu olur.

¹⁰² BİLGE, s. 309; ÖZEL, s. 84.

¹⁰³ ÖZEL, s. 84.

¹⁰⁴ KARTAL, Dilşah Büşra, Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi*, İstanbul, 2021,s. 4.

¹⁰⁵ EREN, s.1141.

¹⁰⁶ DÜLLINGER Silvia, *Bürgerliches Recht: Schuldrecht Allgemeiner Teil*, C. II, 4. Bası, Viyana, Springer, 2010, N. 6/12.

Alacaklı ve borçlu arasındaki ilişki karşılık ilişkisidir (*Deckungsverhältnis*)¹⁰⁷. Adı üzerinde karşılık ilişkisi, borçlunun üçüncü kişiye ifada bulunmasının ekonomik karşılığını düzenler¹⁰⁸.

Ancak tek fonksiyonu bu değildir. Karşılık ilişkisi, üçüncü kişi yararına sözleşmenin hukuki niteliğini, tabi olduğu geçerlilik şartlarını, üçüncü kişinin sahip olduğu hak ve yetkilerin kapsamını da belirlemektedir. Bu bağlamda varsa üçüncü kişinin alacak hakkı, kaynağını karşılık ilişkisinde bulmaktadır¹⁰⁹.

Üçüncü kişi yararına sözleşmede alacaklı ve üçüncü kişi arasındaki ilişki, değer ilişkisi (*Valutaverhältnis*) olarak adlandırılmaktadır¹¹⁰. Söz konusu bu değer ilişkisi satış, eser, kira, bağışlama vb. herhangi bir sözleşmeye dayanabilmektedir. Ayrıca vekaletsiz iş görmeye dayalı bir talep veya tazminat borcu gibi kanundan doğan bir hukuki ilişki de olabilmektedir¹¹¹. Değer ve karşılık ilişkisi kural olarak birbirinden soyutlanmış ve ayrı hukuki ilişkiler olsa da; karşılık ilişkisinin varlığı ve geçerliliği, değer ilişkisinden tamamen bağımsızdır¹¹².

3.şahıs lehine sözleşmeler, eksik 3.şahıs lehine sözleşmeyle tam 3.şahıs lehine sözleşme şeklinde 2'ye ayrılmaktadır. Üçüncü kişinin talep hakkı olmadığı durumlarda “başkası lehine eksik” sözleşmeden bahsedilmekte; tam 3. kişi lehine sözleşmelerde ise 3.şahsın borcu ifasını, üçüncü kişi tarafından bizzat ya da vekili tarafından istenebileceği gibi, üçüncü kişi lehine taahhütü kabul ettiren kişi de isteyebilmektedir¹¹³.

¹⁰⁷ OĞUZMAN/ÖZ, C. II, s. 1253.

¹⁰⁸ FÖRSTER, Christian, “*Schuldrecht Allgemeiner Teil*”, 3. Bası, Heidelberg, C.F. Müller, 2015, s. 973.

¹⁰⁹ AKYOL, Şener, *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 135.

¹¹⁰ OĞUZMAN/ÖZ, C. II, N. 1253.

¹¹¹ KLUMPP, Steffen, “*J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*”, C. II, Berlin, Sellier-de Gruyter, 2015, s.17.

¹¹² KLUMPP, s. 18.

¹¹³ AKINTÜRK, Turgut “Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerinde Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 1970, S. 3-4, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/322/3174.pdf>, s.238.(E.T. 04.04.2021)

Fransız, Alman ve İtalyan hukuklarında üçüncü kişi lehine sözleşme görüşü ileri sürülmüş olup; bu görüşe göre, akreditif amirinin lehtara ifada bulunabilmesi amacıyla bankaya yönelik elinde bir talep hakkı bulunmasıyla akreditif 3. şahıs lehine sözleşme şeklini almaktadır. Belirtilmelidir ki, dönülebilir akreditifte lehtarın, kendi lehine şart koşulan bu edimi talep edebilmesi kapsamında bankaya karşı bir hakkı bulunmamaktadır. Önemle vurgulanmalıdır ki ancak dönülemez akreditifte gerçek bir üçüncü kişi lehine sözleşmeden bahsetmek mümkün olacaktır¹¹⁴.

Akreditifin hukuki niteliğini açıklamakta üçüncü kişi lehine sözleşme görüşü de yetersiz kalmaktadır. Üçüncü kişi lehine yapılan sözleşmede alacaklıya yapılacak olan ödemeyi borçlu bizzat kendi yapmakla yükümlüdür. Ancak bahsi geçen bu durum akreditifte farklıdır. Lehtara karşı banka tarafından yerine getirilecek olan ödeme, bankanın amire karşı yerine getirmesi gereken diğer bir edimin karşılığı olmamaktadır. Banka ile amiri arasında konusu iş görme borcunu içeren bir sözleşme yapılmaktadır. Bu kapsamda akreditif ilişkisinde banka, amirden aldığı talimata göre amir ile lehtara arasında yapılan temel sözleşmenin konusu olan satış bedelini lehtara ödemektedir dolayısıyla bankanın bankanın amire karşı borcu bulunmamaktadır¹¹⁵.

Üçüncü kişi lehine sözleşmenin akreditif ilişkisine uymayan bir diğer özelliği ise, üçüncü kişinin edimi kabul etmesinin doğurduğu sonuçtur. Taraflar sözleşmenin içeriğinde tersini kararlaştırmamışsa 3. şahıs borçluya alacak hakkını kullanmayı talep ettiğini belirtir belirtmez alacakla ilgili hakkının mutlak şekilde kazanır. O andan başlayarak alacaklı artık geri almaya dair hakkı kullanamamaktadır ve borçlu tarafa 3. şahsın gerçekleştireceği ifaya yasak getiremez; ifa ediminin kendisi için gerçekleştirilmesini talep edemez¹¹⁶. Hâlbuki akreditif ilişkisinde lehtar edimi kabul veyahut reddetmemektedir. Lehtarın akreditifin dönülmez olması için akreditif

¹¹⁴ ULUÇ, s.447-453.

¹¹⁵ EKİCİ, s. 55.

¹¹⁶ EREN, s. 1152.

bildirimini kabul zorunluluğu bulunmamaktadır. Çünkü banka zaten akreditif ilişkisinin başlangıcında yani akreditif açılırken akreditifin dönülemez olduğunu lehtara bildirmektedir¹¹⁷.

e. Garanti Sözleşmesi Görüşü

Bu görüşe göre, bankanın akreditifi açmakla malların satış bedelinin akreditif amiri tarafından belirlenen şartlarla onun tespit ettiği kişiye ödeyeceğini garanti altına almakta olup; özellikle dönülemez akreditif hallerinde, banka şahsen ve ikinci planda bırakılmaksızın borcu üstlenmektedir.¹¹⁸ Halbuki banka, akreditifte asli borçlu konumundadır; banka kendisi borçlanmaktadır yani amirin eylemi için taahhütte bulunmamaktadır. Akreditiften farklı olarak garanti sözleşmesindeyse eylemi üstlenen kimse ödeme yapmadığı durumda garanti eden devreye girdiği için garanti sözleşmesi görüşü de doktrinde eleştirilmiştir¹¹⁹.

2. Akreditifin Hukuksal Özelliğinin Birden Çok Bağımsız Sözleşmeyle Oluştugu Görüşü

Doktrinde zamanla akreditifin hukuki niteliğinin tek bir hukuki müessese ile açıklanmasının yetersiz kaldığı ifade edilmiş olup; akreditifin, her biri ayrı birer hukuki vafa sahip olan, birbirlerinden hukuken ayrı fakat ekonomik bağlamda birbirlerine bağlı olan bir sözleşmeler dizisinden oluştuğu ifade edilmiştir¹²⁰. Parçalanma kuramının kabulü ile birlikte her bir ilişkinin hukuki niteliğinin belirlenmesi gereğini getirmektedir¹²¹.

¹¹⁷ ÖZEL, s. 86.

¹¹⁸ ULUÇ, s. 455.

¹¹⁹ GİRAY, Fatma Ceyda, “Akreditifte Bankaların Hukuki Bakımdan Sorumlulukları”, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s. 48.

¹²⁰ GÖĞER, 2. Bası, s.52 vd; EKİCİ, s.62 vd.; ÖZEL, s. 86 vd.; BRINDLE Micheal, COX Raymond, “Law of Payment”s, Second Edition, London, Sweet and Maxwell, 1991, s. ; REİSOĞLU, s.39.

¹²¹ ŞİT, Banu, “Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Akreditif ve Milletlerarası Ticaret Odası’ nın Akreditife İlişkin Yeknesak Kuralları”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. XXI, Y. 2001, S. 1-2, s. 91.

Bu görüşe göre, akreditifte yer alan ilişkiler “Akreditif Amiri ile Lehtar Arasındaki İlişki”, “Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki”, “Akreditif Bankası ile Muhabir Bankalar Arasındaki İlişki” ve “Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki” olarak ayrılmaktadır.

a. Akreditif Amiriyle Lehtar Arasındaki Münasebet

Akreditif amiriyle akreditif lehtarının arasında gerçekleşen temel ilişkinin satış sözleşmesi olduğu açıktır.¹²². Satış sözleşmesi yabancı unsur içerdiği için yetkili olan devlet yasasının kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlenmektedir¹²³. Ancak daha ender olsa da hizmet ve garanti sözleşmelerinde de akreditif bir ödeme yöntemi olarak kullanılabilir¹²⁴.

b. Akreditif Amiriyle Akreditif Bankası Arasında Gerçekleşen İlişki

Akreditif amiriyle akreditif bankası arasında gerçekleşen ilişkinin hukuki niteliği konusunda iki farklı görüş ileri sürülmüş olup; bunlardan birincisi “İstisna Sözleşmesi Görüşü” ikincisi ise “Vekâlet Sözleşmesi Görüşü” dür. İşbu görüş hakkındaki detaylı inceleme aşağıda yapılmıştır.

aa. İstisna Sözleşmesi Görüşü

Akreditif açtırmış olan ve akreditif bankası arasında gerçekleşen karşılıklı münasebetinin hukuksal bakımdan nitelendirilmesiyle ilgili olarak doktrindeki birinci görüşe göre, akreditif ilişkisinin, konusu iş görme olup; hukuksal niteliğiye tam iki taraf için borç yükleyen istisna sözleşmesi niteliğindedir¹²⁵. Bu görüş çerçevesinde, akreditif amiriyle akreditif bankası arasında gerçekleşen münasebetin niteliği konusu çalışma edimi olan istisna sözleşmesidir. İşbu sözleşmede her iki tarafta hem alacaklı hem de

¹²² EKİCİ, s. 56; EĞİLMEZLER, Bedi “Akreditif”, *Adalet Dergisi*, Y. 1965, S. 5-6, s. 631.

¹²³ GÖĞER, 2. *Bast*, s.53.

¹²⁴ REİSOĞLU, s. 27; TOLUN, s. 268.

¹²⁵ EĞİLMEZLER, s. 632

borçlu pozisyonundadır. Şöyle ki, akreditif amiri, iş görme sözleşmesinin icra edilmesini talep etme hakkına dayandığından akreditif bankasının alacaklısı olmaktadır. Banka ise, işbu sözleşmenin ifa edilmesinden doğacak olan komisyon ücreti ve diğer giderler kapsamında amirin alacaklısı olmaktadır¹²⁶.

İstisna sözleşmesinin amir ile banka arasında bulunan ilişkiye uygulanması konusunda söz konusu sözleşmenin unsurlarından birini içeren eser kavramının maddi olmayan varlıkları içine alacak şekilde yorumlanması gerektiği ileri sürülmektedir¹²⁷. Bu doğrultuda, çalışmanın sonucu olarak oluşan bir neticenin devamlılığının olmamasıyla bu yüzden devredilememesi durumunda da yapıt özelliğinin olduğu; insanların ürünü olan ve ekonomik kıymeti olan tüm hukuksal varlıkların maddi nitelik sahibi olsun yahut olmasın, eser sayıldığını belirtilmiştir¹²⁸.

Doktrinde ÖZEL tarafından tenkit edilen görüşe göre, istisna akdi bu açıdan değerlendirilse dahi, akreditif bankasının belli bir sonucun elde edilmesi yükümlülüğü olmadığından akreditif amiri ile akreditif bankası arasında istisna sözleşmesi bulunmamaktadır¹²⁹. Akreditif bankasının yükümlülüğü yalnızca akreditif koşullarına uygun belgeyi lehtarın sunması durumunda ödemedede yapması olup; aksi halde yani lehtarın eksik yahut uygunsuz belge sunması durumunda akreditif bankası ödeme yapmayı reddedecektir¹³⁰.

bb. Vekâlet Sözleşmesi Görüşü

Vekâlet sözleşmesi görüşü öğretide pek çok insanın benimsediği; bize göre de makul olan bu görüş çerçevesinde, amirle akreditif bankasının arasında vekâlet

¹²⁶ GÖĞER, I. *Bası*, s. 82.

¹²⁷ ABİK, s. 30.

¹²⁸ TANDOĞAN, Haluk, “*Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*”, C. II, 1989, Dördüncü Tıpkıbasımından Beşinci Tıpkıbasım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 4.

¹²⁹ AYDOS, s. 68.

¹³⁰ ÖZEL, s. 87.

sözleşmesine dayalı bir ilişki bulunmaktadır.¹³¹ Akreditif bankası genellikle akreditif açmak ile amirine karşı vekilin haklarıyla yükümlülüklerini üstlenir. Vekâlet ilişkisi çerçevesinde, banka amirin talebini kabul eder ise vekil olarak akreditifi açma yükümlülükleri altında olacak, keza akreditifi açar iken amirin talimatlarına tabi olacaktır¹³². Aslında tarafların arasındaki münasebetin hukuksal özelliği “vekâlet sözleşmesi” şeklinde görülmesi de, akreditif amiriyle akreditif bankası arasındaki ilişki, hiçbir özel sözleşme şekline girmediğinden, TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 502/2’ye göre işbu ilişki vekâlet sözleşmesine tabi olacaktır¹³³.

Vekâlet sözleşmesi şu şekilde tanımlanabilmektedir: “Vekâlet, öyle bir sözleşmedir ki vekile müvekkilin menfaatine ve iradesine uygun bir sonuca yönelen bir işi görmeyi ya da işlem yapma borcunu vekile yükleyen bir sözleşmedir.” Ayrıca, vekâlet sözleşmesi vekile, vekâletin veren kişinin menfaatiyle iradesine göre olan neticeye dönük bir çalışmayı, vakit kaydına tâbi olmadan ve nisbi olarak bağımsız şekilde, bunun yanı sıra iş görme sonucunun sağlanamaması rizikosunu vekilin olmamak üzere yüklemektedir¹³⁴.

Bu doğrultuda, akreditif amiri akreditif bankasını kendi menfaatiyle iradesine göre, akreditifte ortaya konan koşulların gerçekleşmesi durumunda satışın karşılığını lehtara ödemek ile görevlendirmektedir¹³⁵. Banka, üzerine aldığı söz konusu görevi, akreditif amirinin iradesi çerçevesinde kendi yetkisi çerçevesinde nispeten bağımsız olarak gerçekleştirmektedir¹³⁶.

¹³¹ Akreditif bankasıyla akreditif amirinin arasında oluşan hukuksal münasebetin vekâlet sözleşmesi özelliğinde olduğu şeklinde Yargıtay kararına bkz.

Yargıtay.11.HD, E. 2008 / 7103, K. 2010 / 3601, 1.4.2010; “Somut olayda, amir (alıcı) davacı ile akreditif bankası davalı arasındaki hukuki ilişki vekâlet sözleşmesi olup, taraflar arasındaki uyumsuzluğun bu sözleşme çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.” <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T. 20.04.2021)

¹³² REİSOĞLU, *Uygulama*, s. 47.

¹³³ ULUÇ, s. 463.

¹³⁴ TANDOĞAN, s. 356.

¹³⁵ ERDOĞAN, s. 18

¹³⁶ ÖZEL, s. 88.

Vekâlet sözleşmesinde vekil, mutlaka belirli bir neticenin sağlanmasına yönelik olarak değil de belirli bir çerçevede çalışmak üzere taahhüt altına girmekte ve çalışmanın sonucunda sonucun mutlak suretle elde edilmesi önem teşkil etmemektedir. Önemli olan vekilin, özen ve sadakat yükümlülüğünü yerine getirmesidir.¹³⁷ Bu husus özellikle, akreditif ilişkisinde satış bedelinin ödenmesinde aracılık eden bankanın uzman bir kişi olarak belgeleri incelerken nispeten bağımsız hareket etmesi ve akreditif şartlarına uymayan belgeleri akreditif amirinden izin almadan kabul etmemesi hallerinde kendisini göstermektedir¹³⁸. Akreditifin açılmasının açık bir biçimde kabul edilmesinin ardından, TÜRK BORÇLAR KANUNU’da bulunan vekilin borçları genellikle akreditif bankasına yönelik olarak da geçerlidir. Bundan dolayı akreditif bankası vekâleti kabul ederek akreditifi açmazsa, akreditif açtırmış olanın vekâlet sözleşmesine aykırı oluştan dolayı zararını gidermek mecburiyetinde kalmaktadır.¹³⁹

TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 512 c. 1 çerçevesinde: “Vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir.” Bu düzenleme, tarafların tek taraflı irade açıklamalarıyla vekâlet ilişkisini sonlandırma hakları emredici nitelikte olup; aksine sözleşme yapılamamaktadır¹⁴⁰. Bu hüküm ile vekâlet veren azletmek hakkından; vekil ise istifa edebilmek hakkından önceden vazgeçememektedir¹⁴¹. Dönülemez bir akreditifte ise vekâlet, akreditif teyit edilip alacaklıya ihbar edildikten sonra geri alınamamaktadır. Önemle vurgulanmalıdır ki, bundan sonra banka lehtara kesin bir ödeme taahhüdü ile borçlanmaktadır¹⁴². Ne amirinin kendisini azletmesi ne de bankanın istifa ederek yükümlülüklerini yerine getirmemesi mümkün olmayacaktır¹⁴³.

¹³⁷ ARAL Fahrettin/AYRANCI Hasan, “*Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*”, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 438.

¹³⁸ ÖZEL, s. 88.

¹³⁹ REİSOĞLU, s. 172

¹⁴⁰ ÖZEL, s. 89; TANDOĞAN, s. 623.

¹⁴¹ YAVUZ, s. 644; SEROZAN Rona, “*Sözleşmeden Dönme*”, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s. 130-131.

¹⁴² ERDOĞAN, s. 163; TANDOĞAN, s. 626.

¹⁴³ ÖZEL, s. 89.

c. Akreditif Bankasıyla Muhabir Bankalar Arasındaki İlişkiler

Bu iki banka arasında gerçekleşen ilişki “İç İlişki” ile “Dış İlişki” olarak ikiye fasılda araştırılmalıdır. Ayrıca, “Akreditif Bankasının Sorumluluğu” hususu da burada araştırılacaktır.

aa. İç İlişki

Akreditif bankası ve diğer bankalar arasındaki ilişkinin vekâlet sözleşmesi olduğu doktrinde hâkim olan görüştür¹⁴⁴. Burada akreditif bankası, lehtarın ülkesinde şubesi olmaması nedeniyle ya da lehtarın spesifik olarak belirttiği diğer bir bankayla çalışmayı talep etmesiyle, amir banka dökümanları analiz ederek ödemeyi yapması için farklı bir bankayı yetkilendirmektedir¹⁴⁵.

bb. Dış İlişki

Belirtilmelidir ki dış ilişki hususunda öğretilerde iki görüş vardır, bunlar; “İkame Vekâlet Görüşü” ie “Muhabir Bankanın Yardımcı Kişi Olduğu Görüşü” dür.

i. İkame Vekâlet Görüşü

Göger’e göre, akreditif işleminde akreditif bankasının vekili olarak muhabir banka karşımıza çıkmaktadır¹⁴⁶. Yazar bu görüşünü MTO’nun 1974 tarihli “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları”nın 13.maddesi hükmüne dayandırmaktadır¹⁴⁷. Bu hüküm ile akreditif bankası, muhabir bankadan akreditif şartlarına uygun şekilde ödeme ve iştirâ yapıldığı hususunda üçüncü bir bankanın teyidini isteyememektedir¹⁴⁸.

¹⁴⁴ GÖĞER, 2.Bası, s.54.

¹⁴⁵ ÖZEL, s. 90.

¹⁴⁶ GÖĞER, 2.Bası, s.54.

¹⁴⁷ “GÖĞER’in eserinde madde numarasını 13 yerine 12/c-II olarak hatalı bir şekilde belirtmiştir”. EKİCİ, s. 59.

¹⁴⁸ ÖZEL, s.90.

İkame vekâlet görüşünün önemi kendisini muhabir bankanın kusurlu davranışı neticesinde akreditif bankasının sorumluluğu hususunda göstermektedir¹⁴⁹. Vekâlet sözleşmesi, TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 502 hükmünde şu şekilde düzenlenmiştir; “Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir.” Devam maddesi olan madde 507/2’de ise vekilin işi üçüncü kişiye gördürmesi hali şu şekilde düzenlenmiştir: “Vekil başkasına vekâlet vermeye yetkili ise, sadece seçmede ve talimat vermede gerekli özeni göstermekle yükümlüdür”.

TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 506/1 hükmü çerçevesinde, vekâlet sözleşmesinde asıl olan vekil, vekâlet borcunu kendisi yerine getirmekle yükümlü olmaktadır fakat üç istisnai halde ikame vekâletten bahsedebilmektedir. İlk olarak, müvekkilin, vekilin başkasını vekalet vermesine açık bir biçimde ya da zımni olarak rıza göstermesi, ikincisi vekilin başka birine tevkilinin örfen mümkün olması ve üçüncüsü ise vekilin başkasını tevkile mecbur kalmasıdır¹⁵⁰. Akreditif göz önüne alındığında ise, akreditif bankasının muhabir bankayı tevkil etme yetkisi olduğu görülmektedir.

Genel itibariyle akreditif ilişkisinde yer alan amir ödemenin, lehtar ile aynı yerde yaşayan muhabir banka aracılığı ile yapılacağını bilmekte ve bu bankayı kendisi belirleyebilmektedir. Ayrıca hem Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’de hem de uygulamada muhabir bankanın kullanılması örfi anlamda buna imkân tanındığını açıkça göstermektedir¹⁵¹.

İkameyle verilen vekâlette görüşünde, vekil, vekâleti verenin adına gerçekleştirdiği bir sözleşmeyle vekâletten kaynaklanan borçların yerine getirilmesini başka birine tevdi eder. İkameyle gerçekleşen vekâlette vekille ikame vekil arasında bir vekâlet münasebeti doğmamakta; vekâlet ilişkisi vekâlet veren ile ikame vekil arasında

¹⁴⁹ ABİK, s.33.

¹⁵⁰ ÖZEL, s.91; TANDOĞAN, s.456.

¹⁵¹ ÖZEL, s.91.

oluşmaktadır. Ancak ilk vekilin sorumluluğu hafiflese de sürmektedir¹⁵². Bu doğrultuda ikame vekâlet görüşü doktrinde eleştiri konusu olmuştur. Özel'e göre, akreditif ilişkisinde ikame vekâlet söz konusu değildir. Bu ilişkide akreditif bankası muhabir banka ile akreditif amiri adına bir sözleşme yapmadığından akreditif amiri ile muhabir banka arasında bir vekâlet sözleşmesi de kurulmamaktadır. Akreditif bankası, muhabir bankayı yerine geçirmemekte, kendi yükümlülüklerini muhabir bankaya devretmemekte, sadece muhabir bankanın hizmetinden yararlanmaktadır¹⁵³.

ii. Muhabir Bankanın Yardımcı Kişi Olduğu Görüşü

Akreditif bankası lehtarın bulunduğu ülkedeki bir bankayı akreditif işleminde kolaylık sağlamak amacıyla muhabir banka olarak görevlendirdiğinde ve muhabir banka aynı zamanda teyit bankası işlevi gördüğünde, lehtara karşı akreditif bankasından bağımsız olarak sorumluluk üstlenmiş olmaktadır.¹⁵⁴

Yargıtay'ın bir kararında, muhabir bankanın akreditif bankasının yardımcı kişisi olduğuna hükmedilmiştir¹⁵⁵. Yargıtay'ın önüne giden hadisede akreditif açtırmış olan, vesikaların akreditif koşullarına uygun olmamasına karşın, görevli muhabir banka tarafından ödendiğini ileri sürmüştür¹⁵⁶. Aynı doğrultuda yine Yargıtay'ın 1982 tarihindeki bir kararda, "Hukuk Genel Kurulu"nun 1964 tarihindeki kararına yollama yapıp muhabir bankanın yardımcı kişi olduğu benimsenmiştir¹⁵⁷.

¹⁵² YAVUZ, s 626; ÖZEL, s.92.

¹⁵³ ÖZEL, s.92.

¹⁵⁴ KAYA, Arslan, "*Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu*", 1.Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1995.

¹⁵⁵ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964/942, K.637.; (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>. (E.T: 30.05.2021).

¹⁵⁶ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964/942, K.637.; (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>. (E.T: 30.05.2021).

¹⁵⁷ Yargıtay 11. H.D. T. 15.11.1982. E. 1982-4852, K. 5626., (Çevrimiçi) <http://www.kazanci.com>. (E.T: 30.05.2021).

Mülga Borçlar Kanunu'nun 100/1. maddesinde yardımcı kişi kavramı “*borçlunun kendisi ile beraber yaşayan ya da mahiyetinde çalışanlardan*” şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre, muhabir bankanın yardımcı kişi olup olmadığı hususunda tereddüte yol açmaktaydı. Bu kapsamda maddede sayılanların örnekleme olarak düzenlendiği maddenin sonunda yer alan “gibi” ifadesinden anlaşılmaktadır¹⁵⁸. Yeni düzenleme ile, mülga kanunun ilgili maddesinde yer alan bu karışıklık giderilmiştir. Şöyle ki, TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 116. maddesinin 1. fıkrasında: “...*birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlar gibi...*” düzenlemesiyle yardımcı şahıs kavramının yalnızca borçlunun “*birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlardan*” sınırlı olmayacağı anlaşılmakta ve işbu düzenlemeyle akreditif bankasının yardımcı kişinin de muhabir banka olabileceği mantıklı bir çerçeveye oturmaktadır.

cc. Akreditif Bankasının Sorumluluğu

Akreditif bankasının sorumluluğunu iki başlık altında açıklanacaktır. İlk olarak, akreditif bankasının kendi fiillilerinden dolayı akreditif amiri karşısında sorumluluğunun kapsamını inceleyeceğiz. Şöyle ki akreditif bankası, müşterisi olan akreditif amiri karşısında yükümlülüklerini ifa edemediğinde, örneğin; akreditifi süresi içinde açmadığı zaman, dokümanları ondan istenen akla uygun bir özen ile ve süre içinde incelemeyiğinde ya da koşullara aykırı olduğunu saptadığında dokümanları vaktinde reddetmediği zaman, vekâlet kontratının müspet ihlâlinden dolayı TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 112 ile m. 506 hükümlerine göre amire karşı sorumludur. Böyle olunca akreditif bankası sorumluluktan ancak kendisine herhangi bir kusurun yüklenemeyeceğini ispatladığında kurtulabilecektir. Akreditif koşullarında, mesela lehtardan istenilecek dokümanlarda bir muğlaklık bulunuyorsa, banka hemen akreditif amirine danışmak suretiyle söz konusu belirsizliklerin giderilmesini talep etmelidir¹⁵⁹. Çünkü satıcı alıcının borcunu gerektiği

¹⁵⁸ ÖZEL, s.92.

¹⁵⁹ BOZKURT, s. 107.

gibi ve vaktinde ifa edememesinden dolayı sözleşmenin şartlarını yerine getirmezse, alıcı satıcının menfi zararlarını gidermek durumunda kalabilir. Bu durumun sonrasında alıcıysa, akreditif bankasıyla arasındaki sözleşmenin, akreditif bankasınca ihlal edilmesinden dolayı bankadan müspet zararının karşılamasını talep edebilir¹⁶⁰. Daha önce de belirttiğimiz üzere akreditif bankası vekâleti dikkatli bir biçimde yerine getirmek zorunda olup; tersi durumda kasti olarak, ihmâlle veya dikkatsizlikle vermiş olduğu zararlardan “vekil” sıfatı ile sorumluluğu doğacaktır¹⁶¹.

İkinci olarak ise, akreditif bankasının muhabir bankanın fiillerinden doğan sorumluluğu inceleyeceğiz. Akreditif iki şekilde açılabilir, birincisi doğrudan akreditif bankası tarafından lehtara bildirilmesi, ikincisi ise genellikle lehtarın yabancı bir ülkede bulunması nedeniyle, uygulamada daha sık karşılaşılan, lehtarın yer aldığı ülke içindeki bir muhabir banka aracılığıyla akreditifin açılmasıdır. Söz konusu muhabir banka yalnızca akreditifi ihbar edebilir ve dokümanlar incelemeye akreditifi ödemeyle de yetkilendirilebilir¹⁶².

İki bankanın arasında gerçekleşen münasebetin hukuksal niteliği daha önceki bölümde detaylıca açıklandığı üzere, bankalar arasındaki ilişkinin ikame vekâlet ilişkisi olduğu benimsenirse, TÜRK BORÇLAR KANUNU m.507/II’ye göre vekil başka birine vekilliği vermek hususunda yetkili olduğu zaman sadece söz konusu yetkisini kullanır iken yani seçmeyle talimat verme konusunda gereken dikkati göstermekle yükümlüdür¹⁶³. Hâlbuki muhabir bankayı, akreditif bankasının borcunun yerine getirilmesinde yardımcı şahıs olarak benimsenen görüşe göre, akreditif banka birinin sorumlulukları TÜRK BORÇLAR KANUNU 115. ve 116. maddeleri kapsamında değerlendirilecektir¹⁶⁴. “Sorumluluk anlaşması” başlığıyla düzenlenen TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 115

¹⁶⁰ TEKİNALP, s. 436; EKİCİ, s. 85.

¹⁶¹ GÖĞER, *I. Bası*, s. 89; REİSOĞLU, s. 171.

¹⁶² REİSOĞLU, s. 186.

¹⁶³ GÖĞER, *I. Bası*, s.89, ÖZEL, s.96

¹⁶⁴ EKİCİ, s. 60-61, s. 85; TEKİNALP, s. 448-449

çerçevesinde: “*Borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür. Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun ya da yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür*”. “Yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk” başlığıyla düzenlenen TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 116 çerçevesinde: “*Borçlu, borcun ifasını veya bir borç ilişkisinden doğan hakkın kullanılmasını, birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlar gibi yardımcılara kanuna uygun surette bırakmış olsa bile, onların işi yürüttükleri sırada diğer tarafa verdikleri zararı gidermekle yükümlüdür. Yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk, önceden yapılan bir anlaşmayla tamamen veya kısmen kaldırılabilir. Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşma kesin olarak hükümsüzdür*”.

Kanun koyucunun yukarıdaki maddeler düzenlediği gibi, bankanın hafif ya da ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin sözleşmeye hüküm koyamayacağı gibi yardımcı şahısların fiilinden sorumlu olmayacağıyla ilgili de sözleşme yapamamaktadır. Ülkemizde banka faaliyetleri, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’ nun¹⁶⁵ 6. maddesinde yer alan BDDK’nın minimum 5 üyesinin aynı biçimde oyu ile alınacak karar kapsamındaki izinle yapılabilir. Bu kapsamda akreditif ilişkisinde amir ile banka arasında yapılan anlaşmada atıf yapılan Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’e göre, anlaşmaya uygulanacak hukuk Türk hukuku olarak belirlenirse, emredici hüküm niteliğinde olan TÜRK BORÇLAR KANUNU’nun 116/3 maddesi engel olacaktır. Bunun sonucunda akreditif amiri, muhabir bankanın tarafından gerçekleştirilen

¹⁶⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>

eylemiden nedeniyle zarara uğrarsa bu zararın tazminin akreditif bankasından talep edebilecektir¹⁶⁶.

d. Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki

Akreditif bankası tarafından akreditif açıldıktan sonra, akreditif bankası ilişkide ihbar bankası varsa onun köprü görevini görmesiyle akreditif metnini lehtara ihbar etmektedir. Lehtar ihbardan sonra ödeme güvencesine sahip olduğunu düşünürse akreditif bankası tarafından kendisine ödenecek bedele sahip olabilmek için kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmektedir¹⁶⁷.

ULUÇ'a göre, bankalar ile lehtar arasındaki hukuksal ilişki iki bölümde incelenebilecektir. İlk olarak, akreditifin açılmasının lehtara ihbarından önceki dönem olup; bu dönemde vekâlet sözleşmesi hükümleri amir ile banka arasında akreditifin açılmasıyla uygulanmakla birlikte bir de 3.şahıs lehine kontrat hükümlerinin uygulanması da mümkün olabilecektir. Buradaki (tam) 3.şahıs lehine kontrat hükümleri lehtara talep hakkı sunmakta ve bu hak ise akreditif konusu bedeli kapsayan soyut borç vaadinin gerçekleştirilmesi hususunda olacaktır. Bu görüşün kabul etmek uygulamada fayda sağlamaktadır. Akreditif amiri kendi borçlarını yerine getirmesine rağmen banka sebepsiz yere akreditifin açıldığını lehtara bildirmezse, lehtar bankaya başvurarak kendisine soyut borç vaadi niteliğinde bir ihbarda bulunulmasını isteyebilecektir. İkinci olarak ise akreditifin açıldığının lehtara ihbarından sonraki dönemde TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 18. maddesi (BK. m. 17) anlamında soyut borç vaadi olmaktadır¹⁶⁸. Doktrindeki hâkim görüşe göre¹⁶⁹ ve Yargıtay kararlarında¹⁷⁰ da yer aldığı üzere, lehtar

¹⁶⁶ ÖZEL, s. 354.

¹⁶⁷ ÖZEL, s.99.

¹⁶⁸ ULUÇ, s. 464.

¹⁶⁹ ÖZEL, s. 100; GÖĞER, 2. Bası, s. 60; DOĞAN, s. 128; EKİCİ, s. 62; REİSOĞLU, s. 27.

¹⁷⁰ Yargıtay 19. H.D. T. 22.11.1997. E. 1997-7126, K. 9916., <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T 01.06.2021)

ile akreditif bankası ve teyit bankası arasındaki hukuksal ilişkinin soyut borç vaadi olduğu görüşü benimsenmiştir.

Muhabir banka, soyut borç vaadi niteliğindeki akreditif mektubunda akreditif bildirimindeki belirli şartların yerine getirilmesi durumunda lehtara ödeme yapacağını bildirmektedir. Lehtarın akreditif şartlarında belirtilen belgeleri muhabir bankaya ibraz etmesi ve bankaca belgelerin kabulüyle şart gerçekleşmiş olmaktadır.¹⁷¹

Bu doğrultuda banka lehtara karşı, amir ile lehtar arasındaki satış sözleşmesinden doğan veya akreditif amiri ile kendi arasındaki def'ileri ileri sürememektedir¹⁷².

V. AKREDİTİFİN FONKSİYONLARI

A. Teminat Fonksiyonu

Akreditifin teminat fonksiyonundan muhtevası gereği işlemin her iki tarafı da yararlanmaktadır. Akreditif, banka aracılığıyla ve garantisiyle belgenin karşılığı olarak gerçekleştirilen ödeme şekli olarak açıklanabilmektedir.¹⁷³ Hukuki doktrinde milletlerarası satışı öngörmüş olan sözleşmelerle işlemler, “güvensizliğin çocuğu/Kind des Misstraueness” şeklinde adlandırmaktadır¹⁷⁴. Bu açıdan akreditif, tarafların birbirini tanımadıkları veya birbirine net olarak güvenemedikleri veya güvenmedikleri durumunda uygulanmış olan ve banka garantisiyle kendisini güvenceye almış oldukları bir uluslararası ödeme vasıtasıdır Akreditif söz konusu amaç için hizmet etmek için ortaya çıkan ve bankalarla alıcıyla satıcı için gereken güven atmosferinin yaratmıştır¹⁷⁵.

¹⁷¹ ABİK, s. 39.

¹⁷² ÖZEL, s.100;ULUÇ, s. 465.

¹⁷³ KOSTAKOĞLU, Cengiz, “Banka Kredileri Tüketici ve Konut Kredileri ile Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar – Akreditif”, 8. Baskı, İstanbul Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 990.

¹⁷⁴ ÖZKAN, Ömer/ TUNAHAN, Hakan / DEMİR, Hasan, “Avrupa Birliği-Türkiye ve Türkiye Cumhuriyetleri Arasındaki Ticarete Kullanılabilecek Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Karşılıklı Akreditif”, “İktisat, İşletme ve Finans: Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın”, Y. 2004. S. 221, s. 5.

¹⁷⁵ ÖZEL, s. 347.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 10.02.1977 tarihli kararında¹⁷⁶ da akreditifin, taraflarının birbirlerine tam olarak güvenemedikleri veya güvenemedikleri durumlarda uygulanmış olan ve banka garantisiyle kendilerini güvenceye almış oldukları bir uluslararası ödeme vasıtası olduğundan bahsedilmiştir¹⁷⁷.

Açıklandığı üzere, akreditifin teminat işlevi alıcıyla satıcı açısından söz konusu olmaktadır fakat buna yönelik olarak iki koşulun bulunması gerekmektedir; ilk olarak akreditif koşullarına sıkı sıkıya bağlılık ilkesine uyulmalı ve ikinci olarak ise dökümanlar açıkça belirtilerek net ve doğru şekilde seçilmelidir¹⁷⁸. Lehtar, akreditifin açılması zamanından başlayarak bankanın verdiği bağımsız, garanti vb. bir teminatını bulunmakta ve bu doğrultuda akreditifin konusu olan dokümanları tam ve eksiksiz şekilde temin ve ibraz etmek koşuluyla lehtar, alıcı tarafın ödeme yapmaktan kaçınma ya da ödeme konusunda sıkıntıya düşmesine dayalı tehlikelerin çoğundan kurtulmaktadır¹⁷⁹.

Akreditifte satıcı açısından temin edilen güvence, paranın banka hesabına yatırılması ve yatırılmamasa dahi bankanın ödeme yapmayı taahhüt etmiş olmasıdır. Lehtar bakımından teminat işlevinin avantajlarından biri de, karşılıkla temel ilişkiden oluşan defiyile itirazlardan bağımsız bir alacak sağlamasında gözükmektedir¹⁸⁰. Alıcı açısından bakıldığında teminat işlevinin alıcıya sağladığı bazı avantajlar bulunmaktadır. Bu noktada alıcının sahip olduğu güvencenin kapsamı, ürünün alıcı tarafa gelmesini temin eden, ürünü temsil eden, kalitesiyle niteliklerini ispatlayan, onu bir sigorta poliçesi ile koruyan dokümanların bankaya verilmesinden paranın ödenmemesidir¹⁸¹.

¹⁷⁶ Yargıtay 11. H.D, E.1976/5881, K.1977/558, T.10.02.1977. “Akreditif ve özellikle belgeli akreditif, ayrı ülkelerde bulunana ve kambiyo(döviz), ithalat, ihracat konularında değişik rejimlere tabi olan ihracatçı ile ithalatçı arasındaki ilişkilerin güven içerisinde yürüyüp sonuçlanmasını sağlar. Bu sayede akitler, örneğin bir alım-satım akdinin tarafları ayrı ülkelerde olmalarına karşın, malın teslim ve semenin ödenmesi gibi edaları karşılıklı olarak yerine getirme olanağı elde etmiş olurlar.”

¹⁷⁷ CANTEKİN, Celalettin, “Kambiyo İşlemleri ve Bankacılık”, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 99.

¹⁷⁸ YAVUZ, s. 713.

¹⁷⁹ DOĞAN, s. 41; AYDOS, s. 10; ÖZKAN/ TUNAHAN / DEMİR, s. 5.

¹⁸⁰ KAYA, s. 31.

¹⁸¹ TEKİNALP, s. 562.

Bu noktada vurgulanmalıdır ki, bankaya verilmesi gerekli dokümanların tercihi önemli olmaktadır. Dokümanların seçilmesinde aşağıda yer alan hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Şöyle ki, belgeler, temel ilişkiden kaynaklı borçların yerine getirildiğini gösterecek özellikte olmalı, imkân nispetinde biçime dayalı, ürünlerin özelliğini net olarak belirler nitelikte olmalı ve sözleşmede belirlenen yerle usulü çerçevesinde yollandığını de kapsayacak özellikte olmalıdır¹⁸². Alıcı belgeleri eksiksiz, amaca ve malın niteliğine uygun olarak düzenlediği takdirde istediği malı güven içinde alabilir aksi durumda malına hiç kavuşamayabileceği gibi kalitesiz ya da ayıplı mal ile de karşı karşıya kalabilecektir¹⁸³.

Ürünlerin bulunması, kararlaştırılmış olan koşullara göre imal edildiği ya da sağlandığı, ürünler üstünde devirle tasarruf olanakları vb. nitelikleri sağlamış olan dokümanları, bankalar incelemektedir¹⁸⁴. Bankanın sadece belge üzerinden işlem yapması nedeniyle satıcı tarafın akreditifte kararlaştırılmış olan dokümanlarda sahteciliğe başvurması, yollanan ürünün kıymetinin ya da miktarının kararlaştırılmış olandan az olması vb. hallerde bankanın denetimi yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle de alıcı, hileli davranışlara karşı yeterince korunamamaktadır¹⁸⁵. Bu durumun önüne geçebilmek için ise yukarıda açıklanan akreditif şartlarına tam bir bağlılık ilkesine uyulmalıdır ve akreditif belgeleri açık bir biçimde belirtilmelidir, belgeler tam olarak ve isabetle seçilmelidir¹⁸⁶.

B. Ödeme Fonksiyonu

Akreditif, çekle ciro işlemlerinin benzeri bir gayri nakdi ödeme metodudur. Bu çerçevede borçlu borcunu bizzat ödememektedir; akreditif koşullarında kararlaştırılmış olduğu biçimde yerine getiren 3. bir şahsı (banka) aracılığıyla gerçekleştirmektedir¹⁸⁷.

¹⁸² DOĞAN, s. 41

¹⁸³ ABİK, s. 49.

¹⁸⁴ AYDOS, s. 10

¹⁸⁵ YENİARAS, s. 110.

¹⁸⁶ TEKİNALP, s. 562.

¹⁸⁷ ÖZKAN vd., s. 5.

Akreditif yapısı ve gereği itibariyle bir ödeme aracı olduğundan ödeme fonksiyonu akreditifin en temel fonksiyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Alıcıyla satıcı arasında düzenlenen sözleşmenin neticesinde alıcı tarafın ürünlerin yüklenmiş olduğunu gösteren dokümanları teslim alması ile malın bedelini vermesini taahhüt etmektedir¹⁸⁸. Alıcı tarafın bankaya ödeme emri vermesi, yerine getirme yerini tutmuş olan bir irade beyanı olmayıp; söz konusu beyan ifanın yerine getirilmesine yani ifa amacına yöneliktir. Bu nedenle alıcı (akreditif amiri), ifayla ilgili zincirleme niteliklere sahip yükümlülüklerini ifa etmek zorundadır¹⁸⁹.

Alıcı akreditifin açılmasıyla temel ilişkiden doğan yükümlülüğünü yerine getirmekle birlikte satış bedelini ödeme borcu sona ermiş olmamaktadır. Akreditif bu borcun ödenmesi açısından nakdi ödemeyi kaldırarak bankayı ödeme aracı veya ödeme yapmayı üstlenen kişi konumuna getirmektedir¹⁹⁰. Alıcının satış bedelini ödeme yükümlülüğü sadece akreditif bedelinin bankayla lehtara ödenmesinin sonucunda sonlanmaktadır. Fakat ödeme yükümlülüğünün ifa edilmesi akreditifin geçerliliği müddetince direkt olarak alacaklı tarafından istenemeyecektir¹⁹¹.

C. Kredi Fonksiyonu

Akreditif tüm hukuki sistemlerde genellikle kredi ya da benzer kavramlar ile belirtilmekle beraber, hukuken işlemin kendisi kredi niteliğinde olmayıp; bu husus doğrudan doğruya tarihi süreçle ilgilidir¹⁹². Akreditif, akreditif bankasının belli dokümanların ibraz edilmesinin karşılığında satıcıya/ihracatçıya belirli bir miktarı ödeme taahhüdünü içeren bir kontrattır ve bir kredi değildir¹⁹³. Ancak günümüz dünyasında

¹⁸⁸ BÖLÜKBAŞI, Senem “Akreditifli İşlemlerde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Uluslararası İşletmecilik Bilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s.26.

¹⁸⁹ AYDOS, s. 9.

¹⁹⁰ ABİK, s. 51.

¹⁹¹ KAYA, s. 32.

¹⁹² ÖZKAN/ TUNAHAN / DEMİR, s. 5.

¹⁹³ REİSOĞLU, s. 40.

genellikle kabul edildiği üzere akreditif işleminin tam anlamıyla kredi fonksiyonu olmasa da öğretide istisna da olsa bazı durumlarda kabul edilmektedir. Alıcı, ihracatçı ile anlaşmak şartıyla, ödenmesi ertelenen akreditifi açtırıp krediyle ilgili amaçlarını gerçekleştirebilmektedir. Alıcı ürünleri almasının karşılığında, ödemeyi sonradan yapacaktır. Böyle olunca istisnai olarak ödenmesi tehir edilmiş “akreditif kredi” şeklinde kabul edilir¹⁹⁴.

Akreditifin açılması esnasında, akreditifin bedeli akreditif amirince bankaya yatırılarak bankaca bloke tutulup, akreditif dokümanlarının ibraz edilmesi üstüne alıcıya/ihtacatçıya ödenmektedir. Sistem genellikle bu şekilde işlemekle beraber akreditif bedelinin alıcı tarafa bankaca açılacak krediyle ödenmesi de söz konusudur¹⁹⁵. Banka ile müşterisi arasındaki kredi açma sözleşmesinden doğan kredilerde akreditifin kredi fonksiyonundan söz edilememektedir Bankanın akreditif bedelini müşterisine kredi açarak sağlaması ya da poliçeyi ödemeyi veya kabul yahut iskonto etmeyi ya da ettirmeyi üstlenmesi hali de böyledir¹⁹⁶.

VI. AKREDİTİFİN TÜRLERİ

Akreditifler birçok yönden farklı türlere ayrılmaktadır. Üç ana başlık altında akreditifin türleri incelenecektir.

A. Sorumluluk Açısından Akreditif Türleri

Akreditif bankasının, akreditiften çekilme veya değişiklik yapma olasılığı ile ilgili olarak da iki farklı akreditif türü vardır. Bunlar; “dönülebilir” akreditif (revocable letter of credit) ve “dönülemez” akreditifler (irrevocable letter of credit) olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁹⁴ KAYA, s. 32 vd.

¹⁹⁵ YENER, Mehmet Deniz, “*Kredi Açma Sözleşmesi*”, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2008, s. 47.

¹⁹⁶ ABİK, s. 51.

1. Dönülebilir Akreditif

Akreditife İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600 kuralları ile dönülebilir akreditifler kaldırılmıştır. Bu doğrultuda akreditifte açıkça belirtilmese dahi akreditifler dönülemez niteliktedir¹⁹⁷. İşlemin herhangi bir anında lehtara haber vermeden değiştirilebilen akreditife dönülebilir akreditif denilmektedir ki, ABK 600'e göre tüm akreditifler dönülemez olarak açılrsa dahi akreditif tarafların mutabık kalması halinde dönülebilir akreditif açılabilceğı kabul edilmektedir¹⁹⁸.

2. Dönülemez Akreditif

Dönülemez akreditifi tanımlayacak olursak, akreditif bankasının, akreditif belgelerin talimatta yer alan şekilde ve zamanında kendisine ibraz edildiğı zaman akreditif bedelini ödemek zorunda olduğı, değıştirme ya da dönme hakkına sahip olmadığı bir akreditif türü olarak tanımlanabilecektir¹⁹⁹.

Akreditife diğerk bankaların katılımı olduğunda ise “teyitli” ve (confirmed letter of credit) “teyitsiz” akreditif (unconfirmed letter of credit) ikiye ayrılmaktadır.

a. Teyitli Dönülemez Akreditif

Amir bankanın kesin yükümlölüğüne ek olarak teyit bankasının uygun bir ibrazı karşılayacağına veya iştira edeceğine ilişkin kesin ve bağımsız bir yükümlölük altına girmesine teyit denilmektedir²⁰⁰. Uygulamada sadece dönülemez akreditifler teyitli olarak açılmaktadır²⁰¹.

¹⁹⁷ CANITEZ, Murat, BEDESTENCİ, Çetin, “Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar”, 7.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012, s.70.

¹⁹⁸ ÖZALP, s.862.

¹⁹⁹ YAVUZ, s.712.

²⁰⁰ DOĞAN, s. 48.

²⁰¹ KAYA, Ferudun, “Dış Ticaret İşlemleri ve Yönetimi”, 4.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, s. 144.

b. Teyitsiz Dönülemez Akreditif

Teyitsiz akreditiflerde muhabir bankanın, amir banka tarafından açılan akreditiflere teyit verme durumu ve zorunluluğu yoktur. Ancak muhabir banka tarafından üstlenilen bir teyit sorumluluğunun olmamasına rağmen, muhabir banka amir bankanın açtığı akreditifi özenle incelemek ve lehtara ibraz etmekle yükümlüdür²⁰².

B. Ödeme Şekline Göre Akreditif Türleri

Akreditif ayrıca akreditifin ifa biçimine göre de farklılaşmaktadır. Akreditif işleminde ibrazın ne şekilde karşılandığına göre akreditifler üç şekilde olabilmektedir. Bunlar; “görüldüğünde ödeme yoluyla ifa edilen” akreditifler (sight payment credit), “ertelenmiş ödeme yoluyla ifa edilen” akreditifler (deferred payment), “poliçe kabul yoluyla ifa edilen” (acceptance credit) akreditiflerdir.

1. Görüldüğünde Ödeme Yoluyla İfa Edilen Akreditif

Görüldüğünde ödemeli akreditifte lehtar ihracata konu olan vesaiki uygun koşullarda ibraz etmesi halinde, ihracat bedelini hemen tahsil edebilir²⁰³.

İngilizcede “sight letter of credit” ya da “sight payment credit” olarak ifade edilen görüldüğünde ödemeli akreditifin “belge karşılığında ödeme/payment against document” veya “cash against document” şeklinde de sözleşmelerde ya da akreditif mektuplarında da rastlanmaktadır²⁰⁴.

2. Ertelenmiş Ödeme Yoluyla İfa Edilen Akreditif

Uygulamada en fazla görülen ve genellikle gelişmiş ülkelerin ithalatçıları tarafından arzu edilen bir ödeme yöntemi olan ertelemeli akreditif, ilk olarak 1983

²⁰² CANITEZ/ÜNÜSAN, s. 267.

²⁰³ CANITEZ/ÜNÜSAN, s.267.

²⁰⁴ TEKİNALP, s. 633.

güncellemesinde dikkate alınmış ve sonraki düzenlemelerde de korunmuştur²⁰⁵. Ertelemeli akreditif, ithalatçı ve ihracatçı arasındaki satış sözleşmesine göre akreditif bedelinin ibrazında değil de bu belgelerin ibrazından belirli bir süre sonra ihracatçıya ödenmesini sağlayan akreditif türüdür²⁰⁶.

3. Poliçe Kabul Yoluyla İfa Edilen Akreditif

Kabul kredili akreditifte ihracatçı malları gönderdikten sonra sevk belgeleri ile poliçeyi teyit bankası, amir banka veya akreditif amiri tarafından kabul edilmek üzere bankasına verir, poliçe kabul edildikten sonra ihracatçıya geri verilir²⁰⁷.

C. Banka Uygulamasında Kullanılan Akreditif Türleri

1. Yenilenen Akreditifler

Eğer, alıcı ile satıcı arasındaki satış sözleşmesi uzun bir dönem boyunca devam ediyor ve bu sözleşme kapsamında sürekli ve belirli aralıklarla mal gönderimi konusunda iki taraf da anlaşıyorsa burada “yenilenen” akreditifler (revolving letters of credit) söz konusu olmaktadır.

2. Kırmızı Şartlı Akreditif

Kırmızı şartlı akreditif; akreditif tutarının tamamının ya da bir kısmının, muhabir bankaya sevk belgeleri ibraz edilmeden ihracatçıya avans veya peşin olarak ödenmesi şeklinde yapılan bir akreditif şeklidir²⁰⁸. Bu akreditif türü lehtarına bir anlamda kredi imkânı veren bir akreditiftir; henüz akreditif koşulları yerine getirilmeden ve hatta ihracatçı üretime dahi geçmeden, bu akreditif sayesinde muhabir bankasından bir miktar avans alır²⁰⁹. İthalatçı açısından kırmızı şartlı akreditifin en büyük dezavantajı;

²⁰⁵ DOĞAN, s. 52.

²⁰⁶ KAYA, Ferudun, “*Dış Ticaret ve Finansmanı*”, 3.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, s. 436.

²⁰⁷ ÖZALP, s. 53.

²⁰⁸ KAYA, 3.Baskı, s. 434.

²⁰⁹ CANITEZ/ÜNÜSAN, s. 271.

ihracatçıdan hiçbir teminat alınmaksızın, sadece makbuz veya benzeri belgeler karşılığında muhabir bankasının ödeme yapmasıdır²¹⁰. Bu durumda ihracatçı yükleme yapmaz ya da almış olduğu avansı muhabir bankasına geri ödemezse, risk ve sorumluluk tamamıyla amir bankaya ve dolayısıyla da amire aittir.

3. Yeşil Şartlı Akreditif

Kırmızı şartlı akreditifin yukarıda açıklanan riski sonucunda ortaya çıkabilecek zararları en aza indirmek için, “yeşil şartlı” akreditif şekli geliştirilmiştir²¹¹. Bu akreditif türünde mallar önce bir üçüncü şahsa (depo firmasına) banka adına teslim edilmekte ve ambar teslim makbuzu bankaya verilmek suretiyle karşılığında avans alınabilmektedir²¹².

4. Karşılıklı Akreditif

Karşılıklı akreditifler, genellikle transit ticarete, aracı vasıtasıyla yapılan satışlarda kullanılırlar²¹³. Devredilebilir akreditifte olduğu gibi ilk lehtar aracı olarak ihracatını gerçekleştirmekte, ayrıca ithalatçının malların imalatçısını tanımasını, doğrudan imalatçı veya asıl satıcı ile satış akdi ilişkisine girmesini istememektedir²¹⁴.

5. Teminat Akreditifi

Teminatlı akreditif her türlü mal, hizmet, ödeme garanti konusunu kapsamaktadır. Bir bakımından teminat akreditifi ödeme garantisine benzemektedir. Belirtilmelidir ki, teminat akreditifi nitelik olarak sözleşmenin yerine getirilmemesi, satıcının malı teslim etmemesi, borçlunun aldığı krediyi ödememesi gibi durumlarda ödemede bulunulacağını teyit eden bir akreditif türüdür. Akreditifi açan banka üçüncü

²¹⁰ DEMİR, s. 49.

²¹¹ CANİTEZ/ÜNÜSAN, s.271.

²¹² KAYA, 4.Baskı, s. 145.

²¹³ KAYA, 3.Baskı, s.434.

²¹⁴ ÖZALP, s. 50vd.

şahıs adına lehtara garanti vermektedir. Ancak önemli olan husus ise ödemenin hangi olgunun gerçekleşmemesi konusunun kesin ve net olunması gerektiğidir²¹⁵.

Örnek vermek gerekirse, teminat akreditifin kullanıldığı bir alım satım işleminde hileli arama riski, ticari akreditife göre çok daha yüksek olmaktadır. Çünkü ticari bir akreditifte lehtarın, akreditif işlemi sonunda parasına kavuşabilmesi için uygun belgeleri sunması gerekmekte ve lehtarın ibraz ettiği bu belgeler üçüncü taraflarca düzenlenmektedir. Teminat akreditifinde ise bunun tersine lehtar bu belgeleri kendi düzenlediğinden risk artmaktadır²¹⁶. Teminat akreditifinde ise ödemeler lehtarın yazılı talebi üzerine üçüncü kişiler tarafından düzenlenen kopya belge ile yapılma riskinin olduğu unutulmamalıdır²¹⁷.

²¹⁵ KÖKSAL Tunay, “*Uluslararası Ticaret Hukuku*”, Adalet Yayınevi, 2012, s.109.

²¹⁶ KELLY-LOUW, s. 82.

²¹⁷ TURHAN, Nihat, *Dış Ticaret ve Akreditifli İşlemlerin Uluslararası Uygulama Klavuzu*, 2013, s. 206.

İKİNCİ BÖLÜM

AKREDİTİFİN AÇILMASI, HÜKÜMLERİ

I. AKREDİTİFİN AÇILMASI

A. Akreditifin Tarafları

1. Temel Taraflar

a. Akreditif Amiri

Akreditif işlemini başlatan ithalatçı olma sıfatını da taşıyan akreditif amiri, bir öte yandan da bankanın müşterisidir²¹⁸. Akreditif amiri, satış sözleşmesinde lehtar için gerçekleştirilecek ödemenin akreditifle yapılacağını kararlaştırılması üstüne, semeni ödemek amacıyla satıcı lehine akreditif açtırmak amacıyla ülkesinde bulunan bir bankaya başvurmuştur²¹⁹. Amirin, kendi ülkesindeki bankadan akreditifin açılmasını isteyen yazısına akreditif talebi, akreditif emri, akreditif başvurusu, akreditif talimatı gibi çeşitli isimler verilmektedir. Ancak akreditif amirinin yaptığı bu başvuruya akreditif emri olarak adlandırmak akreditif işleminin mahiyetine daha uygun düşmektedir²²⁰.

Akreditif amirinin, bankaya vereceği akreditif açtırma “teklif formuna gereken bütün bilgileri; akreditif tutarı, türü, malın cinsi, yükleme ve boşaltma yerleri, belgeler vb.” tek seferde vermesi kendi faydasına olup; aksi halde akreditifin açılmasının ardından gerçekleştirilecek ilavelerin geçerliliği lehtarın kabul etmesine dayalı olacaktır²²¹.

Akreditif şartlarında değişiklik emri de akreditif amiri tarafından verilir. Ancak dönülemez akreditif söz konusu olduğunda gerçekleştirilecek değişimlerin geçerlilik

²¹⁸ TEKİNALP, s. 557.

²¹⁹ ÖZEL, s. 22; GÖĞER, *İ. Bası*, s. 20.

²²⁰ GÖĞER, *İ. Bası* s. 20.

²²¹ ÖZALP, s. 13.

kazanmasına yönelik olarak değişikliğin öteki ilgililerce tasdik edilmesi lazımdır. Onaylı akreditif durumunda teyit bankasının da rıza göstermesi gerekmektedir²²².

b. Lehtar

Akreditif lehtarı akreditif amiri ile arasındaki satış sözleşmesi ilişkisi nedeniyle satıcı akreditif işleminde ise ihracatçı konumundadır. Lehtar akreditif bildirisinin muhatabı olup; bu bildiri kendisine ulaşmadıkça akreditif açılmış sayılmamaktadır²²³. Lehtar, akreditif talimatını almasının ardından, makul bir süre içinde istenilen belgeleri hazırlamalıdır ve hazırlamış olduğu belgeleri akreditif vadesiyle saptanan sürelerde bankaya sunmalıdır. Belgelerin akreditif şartlarına uygun olması veya birbiri ile çelişkili olması halinde bankanın ödeme yükümlülüğünün olmadığını da unutmamalıdır.²²⁴. Ayrıca belirtilmelidir ki, lehtarın ibraz ettiği belgelerin bankaca incelenerek kabul edilmesine dek geçecek süre içinde ürünlerin mülkiyeti lehtarda kalmayı sürdürecektir.²²⁵

c. Akreditif Bankası

Amir banka İngilizce’de issuing bank olarak ifade edilmektedir. Amir banka, ithalat yapan tarafın talimatının üstüne ihracatçının lehine akreditif açan ve bunu ihracat yapanın bankasına ifade eden taraf olup²²⁶; akreditif işlemi direkt olarak amir bankaya sorumluluk yüklediğinden, akreditifin açılmasının ardından lehtar için ödeme yükümünü üstlenmiş olan bu bankadır²²⁷. Almış olduğu emre göre akreditif açmış olan akreditif bankasıyla akreditif amiri arasında sözleşmeye dayalı bir münasebet oluşmaktadır. Akreditif bankası söz konusu münasebet çerçevesinde lehtar için akreditifin açılmış olduğunu bildirmelidir bunun işi de lehtarın iş merkezine da ikamet adresinin olduğu yerde

²²² ÖZEL, s. 22.

²²³ GÖĞER, 2. *Bası*, s. 24.

²²⁴ ÖZEL, s. 24.

²²⁵ DOĞAN, s. 69.

²²⁶ GÖĞER, 2. *Bası*, s. 21.

²²⁷ ÖZKAN/ TUNAHAN / DEMİR, s. 7.

bulunan bir bankadan talimatı vererek gerçekleştirmektedir²²⁸. Akreditif bankasının yükümlülüğü Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600'ün 7. maddesinde tanzim edilmiştir.

2. Temel Tarafların Yanı Sıra İlişkiye Katılanlar

a. Muhabir Banka

“Muhabir banka” İngilizcede correspondent bank şeklinde ifade edilmektedir. Muhabir banka, akreditif işleminde aracı olup; aynı zamanda akreditif bankasının temsilcisi konumundadır. Muhabir banka lehtara lehine akreditif açıldığını bildirmekten sorumludur. Dolandırıcılığa engellemek adına bankanın sorumluluğu sadece akreditif belgelerini incelemek ve doğrulamaktır²²⁹.

Muhabir banka Yargıtay'ın bir kararında şu şekilde tanımlanmıştır: “... dış alım-satımlarda alıcı ayrı ayrı memleketlerde ikamet ettiklerinden akreditifi açan banka, akreditifi açtığı keyfiyetini lehdara (satıcıya) o memlekette şubesi varsa onun, yoksa bir başka banka vasıtasıyla bildirir. Bu bankaya muhabir banka denir. Bu muhabir banka” “ayrıca kendisi de akreditifi teyit etmemişse (kendisi teyit ederse bu halde, teyitli akreditif-credit con firme olur ve kendisi de bağımsız bir taahhüt altına girer) sadece akreditifi lehtara bildiren ve hiçbir sorumluluk almayan kişi durumundadır...”²³⁰

Yine başka bir kararda Yargıtay tarafından muhabir banka şu şekilde tanımlanmış ve yükümlülükleri ifade edilmiştir: “... Amir banka alıcı ile yaptığı sözleşmede belli edilen koşullara uygun olarak satıcı lehine akreditif açar ve keyfiyeti satıcının bulunduğu yerde şubesi varsa onun, yoksa başka biri bankanın (muhabir banka) aracılığı ile satıcıya duyurur. Akreditif bankanın bu amaçla muhabir bankaya gönderdiği akreditif

²²⁸ GÖĞER, 2. Bası, s. 21.

²²⁹ LEON, Christopher, “Letters of Credit: a Primer”, Maryland Law Review, Vol. 45, No.2, 1986, s.436. <http://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol45/iss2/8>.

²³⁰ Yargıtay 11.HD, E. 1980 / 3185, K. 1980 / 3644, 04.07.1980, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T:10.06.2021)

mektubunda ödeme koşulları ve satıcının ibraz edeceği belgelerin nev'i ve mahiyeti de belirtilir. Muhabir banka, ancak bu belgelerin satıcı tarafından ibraz edilmesi ve ödeme koşullarının gerçekleşmesi halinde ödemede bulunur. Aksi takdirde ödeme yapamaz;" "yaparsa akreditif bankasına karşı vekâlet hükümlerine göre sorumlu olur. Muhabir banka akreditifi teyit etmediği sürece akreditif bankasının temsilcisi durumunda kalmaya devam eder ve bu nedenle de satıcıya karşı müstakil bir sorumluluk (parasal) yüklenmiş olmaz..."²³¹

Muhabir bankaya Amerikan Hukuk Sistemi'nde lehtara karşı taahhüt ettiği borca göre farklı isimler verilmektedir²³². Örneğin; ihbar bankası, "teyit bankası, iştirak bankası, ödeme bankası, rambursman bankası vb." isimlerle görevler alabilmektedir. Söz konusu görevler muhabir bankaca gerçekleştirebileceği gibi başka bankalarca da yapılabilir²³³. Genellikle aynı banka birden fazla işlevi üstlenecek şekilde hareket etmektedir²³⁴. Akreditif talimatında gösterilen vesikaların akreditif koşullarına uygun olup olmadığını belirlemek üzere akreditife dâhil tüm bankalar, vesikaları "dürüstlük" kuralı çerçevesinde makul bir özen ile ele almak zorundadır²³⁵.

b. Ödeme Bankası

Akreditif bankası talimatıyla akreditif bankası adına ve hesabına belgeleri kontrol eden ve lehtara ödemeyi gerçekleştiren banka, ödeme bankasıdır²³⁶. "Ödeme bankası muhabir bankada olduğu gibi lehtara karşı akreditif bankasından bağımsız yükümlülük altına girmemektedir."²³⁷

²³¹ Yargıtay 11. H.D, E. 1976 / 5881, K. 1977 / 558, 10.02.1977, <https://www.lexpera.com.tr/> (E.T:10.06.2021)

²³² ABİK, s. 80.

²³³ AYDOS, s. 25 vd.

²³⁴ TÜFEKÇİ, M. Hakan/ ÜNAL, Canan, "International Payment Methods", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 16 (3-4) 2010, s. 340.

²³⁵ ERDOĞAN, s. 19 vd.

²³⁶ DOĞAN, s. 69; ERDOĞAN, s. 19

²³⁷ DOĞAN, s. 69.

Ödeme bankası akreditif şartlarına uyan dokümanların ibraz edilmesinin ardından lehtar için ödemiş olduğu parayı amir bankadan isteyebilmekte ancak akreditif şartlarına uygunluk arz etmeyen vesikaların ibraz edilmesinin karşılığı olarak lehtar için ödeme yaptığı hallerde, ödeme bankası söz konusu miktarı akreditif bankasından isteyemeyecek ve zarara kendisi katlanacaktır²³⁸. Bazen de lehtar uygun ibraz yapmasına karşın ödeme bankası ödeme yapmayı reddedebilmektedir. Bu halde ise lehtar, akreditif bankasıyla ödeme bankasının arasında gerçekleşen sözleşmeye dayalı ilişkiden dolayı direkt olarak akreditif bankasına başvurmak suretiyle ödeme talebi yapabilmektedir²³⁹.

c. Teyit Bankası

Genel olarak pratikte de muhabir bankanın akreditife onayını koymak suretiyle teyit bankası görevini de üstlendiğinde muhabir banka, amir bankanın riskini de üstlenmektedir²⁴⁰. “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 2. maddesinde²⁴¹ teyit bankası kavramının tanımlaması şöyledir; “Teyit bankası; akreditif bankasının talebi veya verdiği yetki üzerine akreditife teyidini ekleyen bankadır.”

Burada unutulmaması gereken önemli bir husus bulunmaktadır. Şöyle ki; akreditifin onaylanması herhangi bir biçimde akreditif bankasının borcunu garanti altına alınmamakta ve teyit bankasının akreditif bankasına kefil olduğu anlamına gelmemektedir²⁴². Bu noktada onay bankası akreditif bankasından tamamıyla bağımsız, uygun belgelerin sunulmasına dayalı soyu bir borç altına girmektedir ve lehtarla ilgili olarak diğer bir akreditif bankası sayılmaktadır²⁴³.

²³⁸ ÜNAY, Mehmet Vecdi, *Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usulleri*, Es Yayınları, İstanbul, 1989, s. 84.

²³⁹ YENİARAS, s. 112.

²⁴⁰ DEMİR, Belgi, “Uluslararası Bankacılıkta Ödeme Yöntemlerinden Akreditif ve Akreditife Karşılaşılan Sorunlar İle Çözüm Önerileri”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2010, s.29.

²⁴¹ ICC, s. 27.

²⁴² DEMİR, s. 29.

²⁴³ REİSOĞLU, s. 45; REİSOĞLU, *Uygulama*, s. 49.

Akreditif bedelinin ödenmesiyle ilgili olarak daha çok teminat gereksinimi bulunan lehtar onaylı akreditife başvuruda bulunmaktadır. Onaylı akreditifte, akreditif bedelinin ödenmesi hususunda yükümlülük akreditif bankasının yanı sıra onaylayan bankanın da olmaktadır. Lehtar, akreditifin ödenmesiyle ilgili onay bankasına başvurduğunda ve onay bankası da ödemedede bulunduğunda, onay bankası lehtar için ödemiş olduğu miktarı akreditif bankasına başvurmak suretiyle tahsil edebilmektedir. Bu konuyla ilgili bir uyuşmazlık da Yargıtay'ın²⁴⁴, “... *Mahkemece iddia, savunma ve toplanan delillere göre ödeme yapan teyit bankasının davalı İhlas Finans A.Ş.' den ödediği meblağı talepte haklı olduğu, diğer davalının akreditif ilişkisinden sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle 100.000 Doların davalı İhlas Finans A.Ş.' den tahsiline, diğer davalı hakkındaki davanın reddine karar verilmiş, hüküm davalı tarafından temyiz*” “*edilmiştir. Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve özellikle akreditife teyit veren ve bu nedenle satıcıya ödeme yapan davacı bankanın davalı amir bankadan (akreditif bankasından) ödediği meblağın tahsilini talep etmekte haklı olmasına göre, davalı İhlas Finans Kurumu A.Ş. vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA ...*” şeklindeki kararı ile teyit bankasının lehtara ödediği meblağı akreditif bankasına başvurarak ondan tahsil edebileceği görülmektedir.

Akreditife dayalı ilişkide, onay bankasının bulunması lehtar için kimi avantajlar verir. Evvela lehtar, akreditif amirince ürün bedeli bankaya ödensin ya da ödenmesin, direkt olarak onay bankasına başvurma olanağına sahip olacaktır. Diğer, lehtara ödemedede bulunulmaması halinde lehtar, kendi ülkesinde bulunan bir bankayla çalışacaktır. Üçüncüsüye, lehtar itibar sahibi bir bankadan onay almış ise söz konusu banka çoğu defa ödemedede bulunacaktır²⁴⁵.

²⁴⁴ Yargıtay 19. H.D., E. 2005/4841, K. 2005/12541, T. 15.12.2005.

²⁴⁵ ŞANLI, Cemal, “*Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*”, 5. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2013. s. 24.

Onay bankasının yükümlülüğü akreditif bankasının yükümlülüğüne koşut, fakat o bankadan bağımsız²⁴⁶ olarak “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 8. maddesinde tanzim edilmiştir. Belirtilmelidir ki teyit bankasıyla akreditif bankası arasında yer alan ilişki bir vekâlete dayalı ilişkidir ancak teyit bankasıyla akreditif amiri arasında bir hukuksal münasebet yoktur²⁴⁷.

d. Rambursman Bankası

Rambursman bankası Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’de tanımlanmamış olsa da rambursman bankasıysa akreditif bankasınca yetkilendirilen 3. bir banka olup; akreditif bedelini teyit bankasına veya görevli bankaya ödeyen banka olarak tanımlanabilmektedir²⁴⁸.

Rambursman bankası, akreditif bankasından almış olduğu talimat ile onay bankasının ya da görevli bankanın talebiyle akreditifin bedelini, komisyonla masrafları söz konusu bankalara ödemektedir ve komisyonuyla beraber akreditif bankasını borçlandırmaktadır²⁴⁹.

Rambursman bankasıyla akreditif bankası arasında da vekâlete dayalı bir ilişki bulunmaktadır. Rambursman bankası, akreditif bankasının verdiği talimatlara uyacaktır; akreditif bankası ödeme zamanına dek rambursman bankasındaki ödeme yetkisini belli bir neden göstermeden kaldırabilecektir²⁵⁰. Akreditif ilişkisinde rambursman bankasına neden ihtiyaç olduğu sorusu ise şu şekilde yanıtlanabilmektedir. Şöyle ki, akreditif ya da onay bankasının ödemenin gerçekleştirileceği devletteki bir bankada mevduat, alacak ya da kredisi bulunabilir veya akreditif amiri, o devletteki bir bankadan kredi kullanabilir²⁵¹.

²⁴⁶ TEKİNALP, s. 559.

²⁴⁷ REİSOĞLU, s. 45.

²⁴⁸ KOSTAKOĞLU, s. 1089.

²⁴⁹ PEKCAN, Erdoğan/ ÜÇDAL Erol, “Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uluslararası Kurallar”, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yükseköğretim Yayınları, İstanbul, 1992, s.29.

²⁵⁰ REİSOĞLU, s. 45.

²⁵¹ TEKİNALP, s. 560.

Söz konusu nedenler rambursman bankasına duyulan gereksinimi ortaya çıkarmakta olup; rambursman bankasına tatbik edilecek kurallar “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 13. maddesinde tanzim edilmiştir. Akreditifte MTO.’nun Bankalararası Rambursman Kurallarına gönderme yapılmadığında, “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 13. maddesinde tatbik sahası bulmuş olacaktır²⁵².

e. Görevli Banka

Lehtarın bankaya ibraz etmiş olduğu belgelerin akreditife uygun olup olmadığını kontrol eden, uygunluk tespitini müteakip ödeme yükümlülüğü altına giren ve amir bankanın talimatları doğrultusunda hareket eden ödeme bankasıdır²⁵³. “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 12. maddeden anlaşıldığı üzere, akreditif metninde yalnızca görevli bankanın adının yazılması yetmeyecek, görevli bankanın adıyla yetkilerinin neler olduğunun ifade edilmesi gerekecektir. Görevli bankanın farklı yetkileri vardır. Örneğin; görevli bankanın ibraz işlemi karşılama (honour) ibrazla birlikte ödemede bulunma, akreditif tehirli ödemeli bir akreditifse tehirli ödeme yükümlülüğüne girme, akreditif poliçe koşulunu taşıyor ise çekilmiş olan poliçeyi kabul etme ya da iştira etmeye yetkisinin bulunduğu da belirtilecektir²⁵⁴.

Yalnızca görevli bankanın adının belirtilmesiyle yetinilmiş olması durumunda, problem olmaması için bu durumun netliğe kavuşturulması talep edilmelidir. Yukarıda sözü edilen yetkilerin verildiği bir görevli banka, bir teyit bankası değil ise ya da ibrazı karşılama yahut iştira hususunda açık bir biçimde lehtar karşısında taahhüt altında değil ise, lehtara ya da dokümanları sunana karşı hiçbir yükümlülüğü olmayacaktır²⁵⁵. Görevli

²⁵² REİSOĞLU, s. 45.

²⁵³ AYDOS, s. 26.

²⁵⁴ ÖZALP, s. 16; REİSOĞLU, s. 44.

²⁵⁵ REİSOĞLU, s. 44.

banka ayrıca onay bankası ise uygun bir ibrazı karşılamak ya da iştiraya yapmak zorundadır²⁵⁶.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 500' ün uygulandığı zamanlarda akreditif için uygun dokümanları uygun gören görevli bankanın, dokümanları iştiraya sokması, fakat dokümanların ödemenin vadesinden evvel sahte çıkmasına karşı risk görevli bankadaydı ancak “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün getirdiği yeni değişiklik ile riskin akreditif bankasına ait olacağı değerlendirilmektedir²⁵⁷. Ayrıca, “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 12. maddesinin c fıkrası çerçevesinde belgelerin belirtilmiş fakat onaylamayan bir bankaca yalnızca alınması, kontrol edilmesi ya da gönderilmesi saptanan söz konusu bankayı ödeme ya da pazarlık yükümlüsü yapmaz ve söz konusu yetkileri de vermez²⁵⁸.

II. AKREDİTİFİN AÇILMASININ HÜKÜMLERİ

A. Taraflar Arasındaki Sözleşmenin Kuruluşu

1. Amirle Lehtar Arasındaki İlişki

Belirtilmelidir ki, akreditifin açılmasının temel nedeni yani akreditif ilişkisinin temelini her zaman amir ile lehtar arasındaki sözleşme oluşturmaktadır. Bu sözleşme olmadan akreditif açılmasının bir amacı kalmamaktadır. İşte lehtar lehine kurulacak olan akreditifin koşulları bu temel ilişki ile tayin edilmektedir²⁵⁹. Daha önce de belirttiğimiz üzere, bankanın lehtar karşısındaki ödeme yükümü işbu temel münasebetten bağımsız olmakla beraber, akreditifin kaynağı “temel ilişki” şeklinde isimlendirilen, akreditif amiri

²⁵⁶ ÖZALP, s. 17.

²⁵⁷ REİSOĞLU, s. 44.

²⁵⁸ KRİNG, s. 1229.

²⁵⁹ BOZKURT, s. 94.

ile akreditif lehtarları arasındaki akit hükmünde olduğundan, söz konusu ilişkinin detaylıca açıklanması gerekmektedir²⁶⁰.

Temel ilişkiyi, akreditif amiriyle lehtar arasındaki satış, eser, finans kiralaması vb. bir hukuki ilişki oluşturmakta²⁶¹ ve bu temel ilişkiyi teşkil eden borçlar hukuku sözleşmesine konacak akreditif koşulu, iki taraf arasında ödemenin biçimi konusundaki anlaşmanın bulunduğunu göstermektedir²⁶².

a. Akreditif Şartı (Klozu)

Akreditifin sözleşmede bir ödeme yöntemi olarak belirlenmesi temel ilişkiye ait olan sözleşmede bir şart olarak bunun ifade edilmesiyle gerçekleşmektedir. Tarafların ödemenin gerçekleştirilmesinin akreditif ile sağlanacağına ilişkin anlaşmaları doktrin ve uygulamada akreditif şartı (klozu) olarak isimlendirilmektedir²⁶³. Temel sözleşmeye konan akreditif koşulu sözleşmede açık bir biçimde öngörülebilir ve örtülü bir tarzda da hükme bağlanabilir. Tarafların akreditif koşulunu sözel olarak kararlaştırdıkları durumda kanıtlama problemi bir tarafa konulursa, sözel olarak da geçerli olmaktadır²⁶⁴. Özel hukukun ana prensiplerinden olan sözleşmede şekil serbestisi sözleşmelerin kanunda aksi öngörülmedikçe şekle bağlı olmaması şeklinde ifade edilmektedir. Şekil serbestisinden anlaşılması gereken ise; sözleşmiş olan tarafların iradesini söz, yazı, resmi senet, eylemsel kimi davranışlar ile ya da kimi zaman susmak suretiyle ifade edilmelidir²⁶⁵.

Akreditif koşulunun açık bir biçimde ve detaylı olarak tanzim edilmesi gerekmektedir. Şöyle ki; akreditif koşulunda asgari kimi ötelere sahip olması şarttır, söz konusu ögelerin akreditif koşulunda bulunması, başta lehtar olmak şartıyla akreditif

²⁶⁰ ÖZEL, s. 29.

²⁶¹ YAVUZ, s. 714.

²⁶² DOĞAN, s. 82.

²⁶³ TEKİNALP, s. 576; KAYA, s. 34.

²⁶⁴ TEKİNALP, s. 578.

²⁶⁵ TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/ BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla; “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 99

işlemine katılmış olan tüm taraflar nezdinde önem taşımaktadır²⁶⁶. Örnek vermek gerekirse, temel sözleşmeye konan akreditif koşulunda; “lehtarın adı, akreditif tutarı, akreditifin türü ve niteliği, açılma zamanı ve geçerlilik süresi, satış sözleşmesinin konusu olan mala ilişkin açıklama, bu malın nasıl taşınacağı, nasıl bir sigortanın düzenleneceği vb.” hususların net olarak bulunması ve tarafların bu hususlarda anlaşmış olması önemlidir²⁶⁷. Önemle vurgulanmalıdır ki, taraflar akreditifi düzenlerken gözden kaçırmış bulundukları hususları daha sonra ek bir sözleşmeyle tamamlayabilecekleri gibi sözleşmede ödemenin akreditif ile yapılmasına ilişkin bir hüküm koymamışlarsa dahi sonradan oluşturacakları yeni bir sözleşmeyle akreditifi ödeme yöntemi olarak benimseyebilmektedirler²⁶⁸.

Akreditif şartında yukarıda açıklandığı gibi açık ve detaylı bir düzenlemenin bulunmaması, tarafların arasında ihtilaf oluşmasına yol açacak ve bu tür önemli bir düzenlemenin noksanlığı akreditif amirinin takdire dayalı yetkisinin genişlemesine yol açacaktır. Akreditif amirinin takdire dayalı yetkisi genişlediğinde ise akreditif amiri kendi menfaati çerçevesinde düzenlemelere gidebilecek ve bu durum lehtar için tehlikeli durumlara sebebiyet verebilecektir²⁶⁹.

Temel sözleşmede akreditif şartının açık ve detaylı olarak düzenlenmemesinden dolayı taraflar arasında uyuşmazlık çıkması durumunda ilk olarak yorum yolu ile uyuşmazlığın çözülmesi gerekmektedir. Bu halde evvela sözleşmenin diğer maddeleri dikkate alınacak ancak bu duruma karşın problem çözülemediyse “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600” çerçevesinde bu boşluk doldurulacaktır²⁷⁰.

²⁶⁶ KAYA, s. 35; DOĞAN, s. 84.

²⁶⁷ AYDOS, s. 78; BRINDLE/COX, s. 552; KAYA, s. 35.

²⁶⁸ BRINDLE/COX, s. 552.

²⁶⁹ KAYA, s. 35.

²⁷⁰ BRINDLE/COX, s. 552 vd.

b. Akreditif Altında Ödemede İfanın Gerçekleşme Zamanı

Akreditifin taraflarca kararlaştırılan şartlara uygun olarak açılması, alıcının temel ilişkiden kaynaklanan satış bedelini ödemesi borcun ifası anlamına gelmemektedir. Tersine bir anlaşmanın bulunmadığı müddetçe, akreditif amirince akreditif açılması borcun ifa edilmesi, ifa manasında değildir ve ifa amacına dönük bir işlem niteliğindedir²⁷¹.

Bu uygulamanın ifaya yönelik olarak yapılmasının en mühim sonucuysa, lehtarın temel ilişkiden kaynaklanan alacak haklarının sonlanmaması yani akreditifin belli bir neden ile ifa edilememesi durumunda akreditif amiri satış bedelinin borçlusu olmayı sürdürmesidir²⁷². Akreditif amirinin borcu ancak akreditif lehtarının uygun evrakları bankaya sunmasına karşılık olarak satış bedelini elde etmesi ile sonlanmaktadır²⁷³.

Akreditifin açılmış olması alıcıya, satıcının temel ilişkiden doğan alacağını akreditif ilişkisi dışında talep etmesi durumunda akreditif şartlarına göre ödemezlik def'ini iddia edebilme olanağı sunmaktadır. Satıcı tarafın evvela bankaya, akreditif koşullarına uyan ve süresi içinde başvurması lazımdır. Alacağı için bankadan alamamışsa, fakat o zaman temel ilişkiye dayanıp alacağını akreditif amirinden isteyebilmektedir²⁷⁴. Buna ilişkin olarak Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin E. 1999/1994 K. 1999/4228 17.06.1999 tarihli verdiği, *“Akreditifin teyit edilmesi halinde teyit bankası, akreditif lehtarının (satıcının) borçlusu durumuna girmektedir. Diğer bir ifadeyle teyit bankası akreditif lehtarına karşı bağımsız ve asli bir yükümlülük altına girmektedir. Akreditif lehtarının kural olarak önce teyit bankasına başvurma zorunluluğu bulunmaktadır. Akreditif lehtarı satış bedelinin akreditif yoluyla tahsili için üzerine düşeni yapmasına rağmen teyit bankasından tahsil edememişse bu durumda alıcıya*

²⁷¹ BOZKURT, s. 96.

²⁷² GÖĞER, 2. Bası, s. 65.

²⁷³ BRINDLE/COX, s. 554.

²⁷⁴ TEKİNALP, s. 603.

başvuru hakkı doğar.” şeklindeki kararda²⁷⁵ lehtarın satış bedelini öncelikle akreditif yoluyla temin etmeye çalışması bunda başarılı olamaz ise ancak o zaman temel sözleşmeye dayanarak talepte bulunabileceği anlaşılmaktadır.

Bunu TÜRK BORÇLAR KANUNU’nun 556. maddesinin 2. fıkrasında tanzim edilen havale maddeleriyle bağlantılandırıp izah eden bir görüşle²⁷⁶, taraf iradeleriyle ve işin özelliğine dayalı ölçütlerini dikkate alarak, evvela bankaya başvurulmasının gerektiğini iddia eden başka bir görüş²⁷⁷ de bulunmaktadır. Ancak burada önemli olan nokta taraf iradeleri ve işin niteliğidir. Ayrıca akreditifin hukuki niteliği konusunda doktrinde görüş birliği bulunmadığından akreditifin hukuki niteliği havale olarak kabul edilip; bu konunun açıklanmaya çalışılması mantıklı gözükmemektedir.

c. Akreditif Amirinin Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları

aa. Akreditif Açtırma Borcu

Akreditif genel olarak milletlerarası satış kontratlarındaki bir ödeme yöntemidir²⁷⁸. Satış sözleşmeleriyle iki taraf için borç yükleyen sözleşmelerden biridir. TÜRK BORÇLAR KANUNU’nun 207. Maddesinin 2. fıkrasında iki taraf için borç yüklemiş olan satım sözleşmeleri ile alakalı bir madde bulunmaktadır. Söz konusu madde çerçevesinde satış sözleşmelerinde sözleşmeyle tersi kararlaştırılmamış ya da tersine bir gelenek de bulunmuyor ise satıcıyla alıcı, borçlarını hem zamanlı olarak yerine getirmekle mükelleftir²⁷⁹.

Ancak çift taraflı ve hem zamanlı ifa hususunun akreditifle ödeme koşuluna sahip olan ifa yerleri farklı olduğu uluslararası satım sözleşmelerinde uygulanması genellikle

²⁷⁵ Yargıtay 19. H.D. E. 1999/1994 K. 1999/4228 T. 17.06.1999, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T: 15.06.2021)

²⁷⁶ TEKİNALP, s. 603.

²⁷⁷ EKİCİ, s. 74.

²⁷⁸ BOZKURT, s. 98.

²⁷⁹ EREN, s. .

imkânsızdır. Taraflardan biri ifayı önce yapmak zorundadır. Akreditifin açılması borcu, ayrıca akreditifin, akreditif koşulundaki maddeyle, belli bir bankayla açılmasıyla lehtara bildirilmesine dair yükümlülükleri de kapsamakta ve söz konusu yükümlülükler akreditifin vaktinde açılmasında bir ölçü olarak kabul edilmektedir²⁸⁰.

Akreditifin açılma zamanı ise açıkça temel sözleşme olan satış sözleşmesinde belirlenebilmektedir. Ayrıca akreditif açtırma borcunun müddetinin hiç gösterilmediği ya da belirsiz kavramlar ile belirtildiği durumlarda vardır²⁸¹. Böyle bir durumun söz konusu olması halinde ise, temel ilişki açısından yetkili hukuk çerçevesinde akreditif açtırma borcunun müddeti belirlenip temel ilişkinin esası açısından yetkili hukukun ülkemizdeki hukuk olması durumundan TÜRK BORÇLAR KANUNU madde 90 (BK. m. 74)' da bulunan *“İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur”* şeklindeki hükümden hareketle makul bir süre tespit edilecektir²⁸².

Akreditifin, akreditif amirince akreditif koşulunda ifade edilen bankayla ve koşullara göre açılması gerekmektedir²⁸³. Özellikle bu husus akreditifin dönülebilir veya dönülemez olması hususunda bir madde bulunuyorsa bu maddeye göre bir akreditif açılması gerekmektedir²⁸⁴.

Fakat akreditif koşulunda akreditifin dönülebilir ya da dönülemez olmasıyla ilgili belli bir izah yoksa, Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600'ün 3 maddesinde bulunan hükümden dolayı akreditif dönülemez olarak tasdik olunacaktır²⁸⁵. Vurgulanmalıdır ki, Akreditif, temel sözleşmedeki akreditif koşullarından farklı niteliklere sahip şartları içeriyorsa yahut akreditifin dönülemez akreditifin niteliğine

²⁸⁰ KAYA, s. 42.

²⁸¹ GÖĞER, 2.Bası, s. 66.

²⁸² DOĞAN, s. 180.

²⁸³ KAYA, s. 43; BOZKURT, s. 99.

²⁸⁴ DOĞAN, s. 180.

²⁸⁵ ICC, s. 29.

aykırılık arz eden maddeleri içermesi halinde²⁸⁶ akreditif lehtarının bunları gecikmeksizin akreditif amirine bildirmelidir. Tersî durumda TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 6. maddesi hükmüne göre akreditif lehtarının yapısını örtük şekilde kabul ettiği, iki tarafın söz konusu koşullar etrafında bağlandığı kabul edilecektir²⁸⁷.

bb. Akreditif Belgelerinin İncelenmesi ve Uygunluğu Şeklinde Kabul Edilmesi Borcu

Akreditif amiri ana sözleşmedeki akreditif koşulunun bir gereklerinden biri olarak, akreditif lehtarınca sunulan vesikaları incelemek²⁸⁸ ve söz konusu vesikaların akreditif koşuluna uygun olması durumunda kabul etmekle yükümlüdür. Bunun yanı sıra akreditif amiri söz konusu borcunu ifa etmek üzere akreditif bankasına vekalet vermiş olmaktadır²⁸⁹.

cc. Borca Aykırılığın Sonuçları

Akreditifin açılması şartı sözleşmede alelade bir şart olarak kararlaştırılabileceği gibi sözleşmenin hüküm doğurması açısından geciktirici şart olarak da taraflarca kabul edilebilmektedir. Sözleşmede akreditifin açılmasının geciktirici şart olarak kabul edildiği durumda satış sözleşmesi de varlık kazanmayacaktır. Eğer ki bu hususta açık bir hüküm bulunmuyorsa akreditif ile ödeme şartı sözleşmenin bir şartı olarak kabul edilmektedir. Alıcının akreditifi önceden açtırma yükümlülüğü nedeniyle satıcı akreditif açılmadan ifada bulunmak zorunda değildir. Alıcıyla lehdar arasındaki ana münasebette akreditif amiri alıcı, kendinden beklenen akreditif açtırma borcunu ifa etmeyip temerrüde

²⁸⁶ KAYA, s. 45.

²⁸⁷ BOZKURT, s. 99.

²⁸⁸ KAYA, s. 41 vd.

²⁸⁹ DOĞAN, s. 188.

düşerse²⁹⁰ bu sözleşmenin ihlali olup; temerrüde ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır²⁹¹.

TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 125. Maddesinin 1. fıkrasında yer alan *“Temerrüde düşen borçlu, verilen süre içinde, borcunu ifa etmemişse veya süre verilmesini gerektirmeyen bir durum söz konusu ise alacaklı, her zaman borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme hakkına sahiptir.”* şeklindeki düzenlemeden anlaşıldığı üzere alacaklı daima borcun ifasıyla gecikme tazminatını isteyebilmektedir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında yer alan *“Alacaklı, ayrıca borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir.”* şeklindeki ifadeden anlaşıldığı üzere alacaklı tarafın borcun ifasıyla gecikme tazminatını talep etme hakkından feragat ettiğini derhal bildirip, borcun yerine getirilmesinden kaynaklanan zararın tazmin edilmesini talep edebileceği ya da sözleşmeden vazgeçebileceği düzenlenmiştir.

Akreditif açılmasında akreditif amirinin değil de bankanın eylemi nedeniyle akreditif açılmamış olsa dahi, akreditif lehtar TÜRK BORÇLAR KANUNU madde 125’de belirtilen haklarını kullanabilmektedir²⁹².

Belirtilmelidir ki, akreditif amiri alıcının, süresi içinde akreditif açtırmaması kendi iradesi haricindeki nedenlere de dayanabilir. Akreditif amiri alıcının ülkesi içerisindeki yetkili mercilerin akreditif açılmasına izin vermemesinde akreditif amiri alıcı açısından olanaksızlık durumu meydana gelip gelmediğini, karar düzeltme istemi ile Yargıtay H.G.K.²⁹³’na gelen bir hadisede irdelenmiştir.

²⁹⁰ EKİCİ, s. 74.

²⁹¹ BRINDLE/COX, s. 556.

²⁹² KAYA, s. 48.

²⁹³ Yargıtay H.G.K. T. 18.04.1984. E. 1984/11-139, K.426, www.lexpera.com.tr (E.T: 16.06.2021) Benzer bir karar için bkz. “Toprak Mahsülleri Ofisi v. Finigrain Compagnie Commerciale Agricole et Financieres S.A”, 1979, BRINDLE/COX, s. 558.

Kararın konusu hadisede davacı yabancı şirketle davalı “Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)”, 50.000 ton buğday alım-satımıyla ve ödemenin akreditifle yapılacağı hususlarında anlaşmaya varmıştır. “Davalı TMO, akreditif açtırma borcunu, Maliye Bakanlığı”nın döviz tahsis etmemesinden dolayı, ifa edememiştir. Davacı yabancı firma, davalı TMO.’ nun temerrüde düştüğünü ifade ederek tazminat davası açmıştır. Davada TMO savunma olarak, Maliye Bakanlığı’nın izni olmaksızın Türkiye’de akreditif açılmasının TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 136 hükmüne göre imkânsızlık durumuna yol açtığını ve borcunun ortadan kalktığını ifade etmiştir. Yargıtay H.G.K’nın uyuşmazlık hakkındaki kararıysa, *“Bilindiği ve gerek öğretide, gerekse uygulamada oybirliği ile benimsendiği üzere, BK’nın 117. (TÜRK BORÇLAR KANUNU m. 136) maddesi anlamında bir imkânsızlığın mevcudiyetinin kabul edilebilmesi için üç koşulun birlikte var olması gerekmektedir. Bunlar da; imkânsızlığı” “doğuran olay veya durumun sonradan meydana çıkması; bunun önceden tahmin edilemez olması; bu imkânsızlığın doğumuna borçlunun kendi fiili (kusuru) ile sebebiyet vermemiş bulunması koşullarıdır. Davalının savunduğu gibi, olay tarihinde, Türk İthalat Rejimi gereği Maliye Bakanlığı tahsis yapmadıkça döviz transfer edilememektedir. Nitekim olayda da sözleşmedeki hükme rağmen, Maliye Bakanlığı sonradan ve borcun ifası gerektiği sırada döviz transferine müsaade etmemiştir. Ancak Maliye Bakanlığı’ nın bu yetkisi sözleşmenin yapıldığı tarihte de vardı, ifa zamanında da mevcuttu; ne Maliye Bakanlığı’ nın yetkilerinde sonradan bir değişiklik yapılmış, ne de herhangi bir yeni bir mevzuat buğday ithalatını yasaklamıştır. O halde, olayda, sonradan çıkmış bir imkânsızlıktan söz etmek olanaksızdır. Maliye Bakanlığı’ nın döviz tahsis etmemesi beklenilmeyen bir hadise olarak da nitelendirilemez... Türk mevzuatını ve özellikle Maliye Bakanlığı’ nın döviz tahsis etme veya etmeme hususundaki yetkilerini herkesten iyi bilmesi ve basiretli ve tedbirli bir tacir olarak davranması gereken davalı TMO, Bakanlığın yetkisini kullanarak döviz tahsis etmeyebileceğini düşünmek ve sözleşmeye ona göre hüküm koymak*

durumundadır... Maliye Bakanlığı' nın döviz tahsis etmemesi bir imkânsızlık olarak kabul edilse dahi, bu imkânsızlığın doğumuna davalı TMO kendi fiiliyle (kusuruyla) sebebiyet vermiştir. Şöyle ki, yukarıda değinildiği gibi, Türk ithalat rejimini ve Maliye Bakanlığı' nın döviz tahsis edip etmeme hususundaki yetkilerini bilen davalı TMO buna karşı gerekli tedbirleri alabilir, daha önceki sözleşmelerde olduğu gibi döviz tahsisini daha önceden yaptırabilir veya hiç olmazsa, daha sonraki sözleşmelerde olduğu gibi döviz tahsisini daha önceden yaptırabilir veya hiç olmazsa, daha sonraki sözleşmede yaptığı gibi, ithalatı yetkili merciin döviz tahsis şartına bağlayabilirdi... ”²⁹⁴şeklindedir.

Akreditif amiri vesikaların incelenmesiyle akreditif koşuluna uyması durumunda kabul edilme borcunu akreditif bankası, görevli banka ya da onay bankası vasıtasıyla ifa etmekte ve vesikaların haksız ekilde bankaca kabul edilmemesi halinde bununla alakalı neticeler direkt olarak akreditif amirinin üstündedir. Akreditif amiri söz konusu borcun alacaklısı halinde bulunduğundan TÜRK BORÇLAR KANUNU madde 106 (BK. m. 90) vd.'ne göre alacaklı temerrüdüne dair hükümlere tabidir. “Akreditif amirinin alacaklı temerrüdü hükümlerine tabi olması, ayrıca satış bedelinin ödenmesini de engellediği için, akreditif amirinin borçlu temerrüdüne düşmesine yol açmaktadır”²⁹⁵.

d. Akreditif Lehtarının Borçları ve Borca Aykırılığın Neticeleri

aa. Malların Gönderilmesiyle Mallara Dair Belgelerin İbraz Edilmesi

Akreditif ilişkisinde lehtarın, satışın bedelinin elde edebilmesini ibraz ettiği vesikaların akreditifte belirtilen nitelikleriyle özellikleri karşılmasına²⁹⁶ ve aynı zamanda bu belgelerin süresinde ibrazına bağlı olup; bu hususlar akreditif ilişkisinde lehtarın borcunu oluşturmaktadır. Lehtarın bankaya karşı belli bir borçla yükümlülüğü

²⁹⁴ Yargıtay H.G.K. T. 18.04.1984. E. 1984/11-139, K.426, www.lexpera.com.tr (E.T: 16.06.2021)

²⁹⁵ KAYA, s. 50.

²⁹⁶ ATABAŞ DALGIÇ, Nuşen P., “UCP 600 Açısından Bankaların Belgelerle Bağlı Olması Kuralı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ocak-Şubat 2018, S. 134, s. 495.

bulunmamakta ve lehtarın söz konusu borcu akreditif amirine karşıdır. Eklemek gerekir ki belgelerin ibrazı borcu banka aracılığıyla gerçekleştirilmektedir²⁹⁷.

Mallara ilişkin belgelerin ibrazı borcunun hukuki niteliği doktrinde tartışmalı olup; bu hususun çözümlenmesinin ibrazın hiç veya gerektiği şekilde yapılmadığı hallerde önem taşımaktadır²⁹⁸. Söz konusu borcun asli borç şeklinde nitelendirilmiş olması durumunda, aykırılık arz eden davranış sözleşmeden dönme de dâhil, genel hükümlerdeki öteki neticelere bağlanmış bulunmaktadır²⁹⁹. Yan borç şeklinde kabul edilmesi halindeyse, asli borç gerektiği şekilde yerine getirilmemeyecektir. Bu durumun neticesinde TÜRK BORÇLAR KANUNU madde 112 vd. hükümleri çerçevesinde sözleşmenin müspet ihlalden dolayı tazminat istenebilecektir³⁰⁰.

Öğretide katılmış olduğumuz görüşe göre³⁰¹ akreditif lehtarının sunacağı vesikalar, taşıma belgeleriyle emtiayı temsil eden belgeler olup, bilhassa konşimento (malların mülkiyetini temsil eder) ya da öteki emtia senetleriyle alıcı, mallar üstünde zilyetliğin yanı sıra bunların mülkiyetini de direkt olarak kazanmaktadır ve yine söz konusu vesikalar aracılığıyla malların mülkiyetini devredebilme hakkına sahip olduğundan söz konusu borç asli bir borçtur. Bu doğrultuda söz konusu vesikaların ibraz edilmesi TÜRK BORÇLAR KANUNU madde 207 (BK. m. 182) çerçevesinde lehtarın asli borcu şeklinde kabul edilmesinin uygun olduğu değerlendirilmektedir³⁰².

bb. Lehtarın Yan Borçları

Akreditif lehtarının başlıca yan borçları şu şekilde sıralanmaktadır; akreditifin açılması için gerekli bilgilerin verilmesi, açılmış olan ya da onaylanan akreditifin incelenmesiyle sözleşmeye aykırı olan konuların gecikmeden bankayla akreditif amirine

²⁹⁷ KAYA, s. 50.

²⁹⁸ DOĞAN, s. 189.

²⁹⁹ KAYA, s. 52.

³⁰⁰ DOĞAN, s. 189.

³⁰¹ KAYA, s. 53; DOĞAN, s. 190.

³⁰² KAYA, s. 53.

bildirilmesidir. Lehtar tarafından bu bildirimin yapılamamasına bağlanan sonuç ise, akreditifin bildirdiği şekil ve şartlar altında açılması ve lehtarın sonradan akreditif amirinin akreditifi kararlaştırılan şartlara aykırı olarak açtığı iddiasında bulunamamasıdır³⁰³. Ayrıca, malların gönderilmesiyle bedelinin bankadan tahsil edilmesini sağlayan akreditif lehtarının, malların mülkiyetini fiil i olark üstüne geçirme olanağı bulunmayan akreditif amirinin çıkarlarının korunması konularında da akreditif lehtarının yükümlülüğü bulunmaktadır³⁰⁴.

cc. Borca Aykırılığın Sonuçları

Akreditif lehtarı, akreditifte tespit edilen dokümanları akreditif süresinde tespit edilen bankaya sunmadığında yahut eksik, hatalı olarak sunduğunda satış bedelinin akreditifle ödenmesini isteme hakkını yitirmektedir. Böyle olunca bedeli isteme hakkı yalnızca temel ilişkiden hareket ile ve genel hükümlerdeki kurallar çerçevesinde istenebilmekte³⁰⁵ birlikte lehtar ayrıca akreditif şartıyla kendisine verilmiş olan dokümanları ibraz borcunu süresi içinde ifa etmeyerek ifa konusunda da gecikmiş olmaktadır. Bu nedenle gerekli koşulların bulunmasıyla birlikte akreditif lehtarının bu gecikmesine alacaklı veya borçlu temerrüdü hükümleri uygulanacaktır³⁰⁶.

2. Amirle Akreditif Bankası Arasındaki İlişki (Karşılık İlişkisi)

Akreditif amiriyle akreditif bankası arasında söz konusu olan ilişki “karşılık ilişkisi” akreditif amirinin, akreditifin açılması konusunda icapta bulunmasıyla başlamakta³⁰⁷ ve akreditif bankasının yapılan bu öneriyi kabul etmesi durumunda,

³⁰³ KAYA, s. 55 vd.

³⁰⁴ KAYA, s. 56.

³⁰⁵ KAYA, s. 58.

³⁰⁶ TEKİNALP, s. 604; KAYA, s. 58.

³⁰⁷ TEKİNALP, s. 604.

amirinin direktifleri doğrultusunda akreditif açılmaktadır. Bu doğrultuda akreditifin taraflarına yüklenen borç ve sorumluluklar aşağıda yer almaktadır³⁰⁸.

a. Akreditif Amirinin Borçları

Akreditif amiri, talep edilen akreditifin çıkarıldığı taraftır. Akreditif amiri akreditif bankasının talep ettiği şekilde teminat vermekle³⁰⁹ ve akreditifin açılması kapsamında yapılan ödemeler için akreditif bankasının ücretlerini geri ödemek ve ödemekle yükümlüdür.³¹⁰

Akreditif amiri, lehtar ile arasında temel sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için süresi içinde akreditif başvurusunda bulunmalıdır³¹¹.

aa. Akreditife Konu olan Miktarın Ödenmesi Borcu

“Akreditif amirinin akreditifi açtırmasıyla birlikte, akreditif bankasıyla arasında iki taraf için borç yükleyen bir sözleşme kurulmaktadır. Akreditif bankası, temel sözleşmede akreditif amirinin üzerine düşen bedelin ödenmesi borcuna aracılık ederken, akreditif amirinin de bu bedeli önceden bankaya yatırması gerekmektedir”³¹².

Pratikte amir, akreditif bedelini hemen bankaya yatırmamaktadır. Amirin eline bir süre sonra ulaşacak olan malla ilgili olarak bankadan kredi almaktadır³¹³. Bu biçimde akreditifin karşılığı tahsil edilmiyor ise marjsız akreditiften, akreditif tamamıyla ya da kısmi olarak karşılığı tahsil edilip açılıyor ise marjlı akreditiften bahsedilir³¹⁴. Önemle

³⁰⁸ BOZKURT, s. 109.

³⁰⁹ DOLAN JF, ch. 7-84.

³¹⁰ KOZOLCHYK, s.45-50.

³¹¹ OELOFSE AN, “*The Law of Documentary Letters of Credit in Comparative Perspective*”, 1997, s.21

³¹² EKİCİ, s. 80; REİSOĞLU, s. 169.

³¹³ GÖĞER, 2. *Bast*, s. 75.

³¹⁴ ABİK, s. 101; REİSOĞLU, s. 170; AYDOS, s. 87.

vurgulanmalıdır ki bankanın akreditif açtırana tanımış olduğu söz konusu kredi olanağı, akreditif ilişkisinden bağımsız bir ödünç ve kredi açma işlemidir³¹⁵.

Belirtilmelidir ki, marjlı akreditifte karşılığın yabancı parayla ödeneceği durumda, bankaya yatırılacak yerli parası rayiç karşılığı olup; ülke içinde döviz kısıtlaması bulunuyorsa, akreditif açtırmış olan o miktardaki meblağın dışarıya transfer edilmesine yönelik olarak gereken işlemleri yapmasıyla gereken dokümanları bankaya vermesi gerekmektedir³¹⁶. Akreditif açtırmış olan, bankaya yatırmak durumunda olduğu tutarı, bankaya yatırmaz veya gereken teminatı sağlamaz ise, banka, akreditif alacaklısı satıcıya ödeme yapmak mecburiyetinde olmamakta, hatta akreditif bankası haklı nedenlere dayanarak akreditiften rücu edebilmektedir³¹⁷.

Önemle vurgulanmalıdır ki, akreditif “bedelini ödemiş veya poliçeyi kabul etmiş veya iştirat etmiş ya da ödenmesi ertelenmiş akreditifte ödeme taahhüdünde bulunmuş bankanın ise, rambursman talebinde bulunabilmesi için, bu bankanın akreditif şartlarına uygun belgelere karşı ödemedede bulunmuş ya da taahhüt etmiş ya da poliçeyi ödemiş yahut iştirat etmiş olması gerekmektedir”³¹⁸.

bb. Komisyon ve Masrafların Karşılanması Borcu

Akreditif amirinin bir diğer yükümlülüğü de akreditifin ödenmesi için gerekli koşullar oluşmamış olsa dahi, sadece akreditifin açılmış olması nedeniyle bankaya ödenmesi gerekli olan komisyon ve sair masrafların faizinin akreditif amiri tarafından ödenmesidir³¹⁹.

Ayrıca akreditif amiri akreditif bankasının komisyonunun yanında, işleme dahil olan öteki bankaların komisyonlarını, akreditif işlemi çerçevesinde gerçekleştirilen vergi,

³¹⁵ EKİCİ, s. 80.

³¹⁶ ULUÇ, 466; AYDOS, s. 80.

³¹⁷ Doktrinde bir görüş çerçevesinde bu durum banka için akreditif sözleşmesinden haklı neden ile rücu nedenidir. Bkz. TOLUN, s. 277; ÖZEL, s. 37.

³¹⁸ TEKİNALP, s. 611.

³¹⁹ DOĞAN, s. 204.

harç vb. bütün masrafları da karşılamakla yükümlüdür³²⁰. Bu kapsamda kullanılan “komisyon” ifadesi teknik anlamda olmayıp; bankanın yaptığı aracılık faaliyetinin karşılığı olarak almış olduğu ücret anlamında kullanılmaktadır. Gereken vesikaların karşılığı olarak lehtar için ödeme yaptığı anda bankanın komisyon ücreti doğmaktadır³²¹.

Ayrıca akreditifin ifasının sözleşme kurulduktan sonra imkânsız olsa bile banka o zamana dek gerçekleştirdiği karşılığında nispi bir komisyon isteyebilmektedir³²². Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ün 37. maddesinin d fıkrasında yer alan hükme göre, “*Akreditif amiri yabancı ülke yasalarının ve usullerinin getirdiği bütün yükümlülüklerle ve sorumluluklarla bağlı ve bunlar karşısında bir bankayı tazmin etmekle yükümlü olacaktır.*”³²³.

Banka komisyonla masraflara dair akreditif açtırmış olandan belli bir avans isteyebilmekte³²⁴ ve banka avans verinceye kadar, belgeler üzerinde hapis hakkını kullanabilmektedir³²⁵. Belgeler üstündeki söz konusu hapis hakkı, masraflarla komisyon açısından da söz konusu olabilmektedir³²⁶.

cc. Belgelerin Teslim Alınması Borcu

“Akreditif amiri belgeleri, akreditif şartlarına aykırı değilse, birbirleri ile çelişmiyorsa teslim almakla yükümlüdür. Zaten akreditif amirinin akreditif bankası ile olan anlaşması da belge karşılığı ödemenin yapılması ve belgeleri elde ederek malı çekebilmesi” doğrultusundadır³²⁷. Amire dökümanlar ancak makbuz karşılığında teslim

³²⁰ AYANOĞLU, Ahi, “Belgeli Akreditiflerde Akreditif Bankasının Hukuki Durumu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000, s. 94; GÜNAY, Gözde Engin, “*Türk Hukuku’nda Akreditif*”, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 91; YILMAZCAN, Abdulkadir, “*UCP 600 Kuralları Çerçevesinde Akreditifin İşleyişi*”, Legem Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 85.

³²¹ ULUÇ, 466; ABİK, s. 99.

³²² EKİCİ, s. 80.

³²³ Detaylı bilgi için bkz: ÖZEL, s. 37.

³²⁴ ULUÇ, 466; AYDOS, s. 89.

³²⁵ ÖZEL, s. 38.

³²⁶ EKİCİ, s. 81; AYDOS, s. 89.

³²⁷ AYANOĞLU, s. 95; ÖZALP, s. 33.

edilmektedir. Alıcı belli bir neden ile dokümanları teslim almaz ise, banka malları gümrükten çekebilir veya mallar gümrükçe satışa çıkarılır³²⁸. Alınan satış bedelinin alıcı tarafın borcunu karşılamaması halindeyse aradaki fark ekstradan istenebilir³²⁹.

b. Akreditif Bankasının Borçları

Amir bankanın başlıca yükümlülükleri şunlardır; başvuranın talebi üzerine akreditifi tesis etmek; akreditifi uygulamada genellikle bir ihbar bankası aracılığıyla lehdarın kullanımına sunmak; sunulan belgeleri incelemek; belgeleri kabul etmek veya reddetmek; (v) ve akreditifi erine getirmek veya ibrazı karşılamak ya da karşılamamak duruma göre, uygun bir ibrazı onurlandıran görevlendirilmiş bankaya tazmin etmektir³³⁰.

aa. Akreditifin Açılmasıyla Akreditif Lehtarına Bildirilmesi Borcu

Akreditifin açılması hususunda akreditif bankası akreditif amirinin talimatlarını izlemelidir. Banka, akreditif amirince talimatında belirlenmiş olan ve “ibraz için istenen belgeleri değiştiremez veya yerine başka belgeleri talep edememektedir. Akreditif talimatının eksik veya belirsiz olması durumunda, banka akreditif talebini reddedebileceği gibi, akreditif talebini kabul ederek lehtar ile akreditif sözleşmesi de yapabilecektir.” Banka tarafından tespit edilen belirsizlik veya eksiklikleri düzeltmemektedir³³¹. Ancak banka anlamı belirsiz talimatları mantıklı bir şekilde yorumlayarak işlem yapması durumunda ramburse edilme hakkına sahip olmakla birlikte eğer talimatta açıkça görülen bir belirsizlik bulunuyorsa akreditif amirine başvurarak bu belirsizliğin giderilmesini talep etme hakkına sahiptir. Bankanın bunun aksine bir davranışı halinde ve yanlış bir işlem yaptığında ramburse edilme talebi reddedilecektir³³².

³²⁸ ÖZEL, s. 37 vd.

³²⁹ AYDOS, s. 88.

³³⁰ DOĞAN, s. 196.

³³¹ DOĞAN, s. 197.

³³² BRINDLE/COX, s. 560.

Akreditif amiri, bazı şartları belgelere bağılı olmasa da akreditife koşul olarak koymak isteyebilmektedir. Ancak akreditifte sadece belgelerle işlem yapıldığından belgeye bağılı olmayan bu şartlar geçersiz olacaktır³³³.

bb. Belgelerin İncelenmesi Borcu

Akreditif ilişkisinde alıcı, akreditif açılmasıyla ilgili talebinde sunulacak belgeleri bildirir ve banka almış olduğu talimatı satıcıya belirtir ve satıcı istenilen dokümanları hazırlayıp bankaya sunar. Dokümanlar akreditif koşullarına uygun ise, banka ödeme yapmayı yapmaktadır³³⁴. Bankanın bu hususun aksine hareket etmesi halinde, banka akreditif amirinin uğrayabileceği zararlardan sorumlu olur. Banka, eğer uygunsuz belgeleri kabul etmiş ve neticesinde lehtara ödeme yapmışsa da ortaya çıkacak zararlardan sorumlu olacaktır³³⁵. Önemle vurgulanmalıdır ki, belgelerin incelemesi yükümlülüğü sadece akreditif bankasına hasredilmiş bir yükümlülük değildir. Unutulmamalıdır ki akreditif işleminde yer alan tüm bankaların bu hususta sorumluluğu bulunmaktadır³³⁶. Ayrıca bankalar, yapacakları incelemelerde sadece belgeleri esas almalı ve belge dışı unsurlar incelemede kapsam dışında bırakılmalıdır³³⁷.

Bu husus Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 4. maddesinde şöyle yer almaktadır; *“Doğası itibariyle bir akreditif, dayandırılabilceği sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar bu sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağılı değillerdir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştira etme veya diğere herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü, amirin amir bankayla*

³³³ BOZKURT, s. 107.

³³⁴ ÖZEL, s. 39.

³³⁵ DOĞAN, s. 197 vd.

³³⁶ TEKİNALP, s. 605.

³³⁷ ÖZEL, s. 39.

veya lehtarla olan ilişkilerinden kaynaklanan hak taleplerine veya savunmalarına tabi değildir."³³⁸.

Bu maddeye paralel olarak düzenlenmiş 5. madde ise, bankaların belgeler üstünden işlem gerçekleştirecekleri, belgelerin ilişkili olabileceği mal, hizmet ya da gerçekleştirilen işleri dikkate almayacakları ifade edilmiştir³³⁹. Bu maddeye göre, bankalar esas ilişkiyi göz önünde bulundurmayacakları gibi ayrıca sözleşme içeriğindeki malların incelenmesi, bunların niteliğinin ve tam anlamıyla ifa eddiklerinin de incelemesiyle sorumlu tutulmamaktadırlar. Burada, belgeleri inceleme yükümlülüğünün kapsamı, belgelerin muhteviyatı ile ilgili olmayıp; sadece belgelerin akreditife uygunlukları açısından söz konusudur³⁴⁰. Bankalar ibraz edilen tüm belgeleri makul bir özen ve söz konusu belgelerin sadece dış görünüşleri itibariyle akreditif şartlarına uygun olup olmadıklarını saptayabilmek için incelemekle yükümlüdürler³⁴¹.

Bankalar, vesikaların akreditif koşullarına uygun olup olmadığını, istenen biçimde tanzim edilip edilmediğini, istenen kuruluşlardan alınıp alınmadıklarını inceler iken akreditif talimatındaki koşullara sıkıca bağlı olmakta yükümlüdürler³⁴². Önemle belirtilmelidir ki, bankaların akreditif metnindeki koşulları yorumlama yetkisi yoktur. İşte bankaları akreditif koşullarının lafzıyla bağlamış olan, onlar yorumda bulunma yetkisi vermeyen söz konusu prensip “akreditif şartlarına sıkı sıkıya bağlılık” ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır³⁴³.

Belgelerin sadece dış görünüşleri kapsamında inceleme konusu olması Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 500’ün 13. maddesinin a

³³⁸ ICC, s.33.

³³⁹ ICC, s.33.

³⁴⁰ DOĞAN, s. 198.

³⁴¹ KAYA, s. 107.

³⁴² ÇABRİ, Sezer, “Akreditifte Temel İlişkiden Doğan Borcun Hiç Veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinin Akreditif İlişkisine Etkisi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi S. 22 , 2016, s. 626.

³⁴³ KAYA, s. 107.

fıkrasında ve “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600”ün 14. maddesinin a fıkrasında³⁴⁴ düzenlenmiştir. Ayrıca belirtmelidir ki, banka tarafından belgenin “makul bir özenle incelenmesi ilkesi” Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 500’ün 13. maddesinin a fıkrasında da açıklanmıştır³⁴⁵. Fakat 01.07.2007’de yürürlük kazanan “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”de “makul özen” ifadesinden söz edilmemiştir. Bu husus incelendiğinde bankanın özen yükümlüğünün belirlenmesinde milletlerarası standart bankacılık uygulamasının önemli olduğu görülmektedir. Bu görüşe göre, duruma farklı bir perspektiften bakarsak bankanın, bir belge uzmanından beklenecek ölçüde özeni göstermesinin beklenmemelidir, basiretli bir tacirin göstereceği özeni göstermesi yeterlidir³⁴⁶.

cc. Belgelerin Zamanında İncelenmesi ve Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar

Belgelerin uygun olup olmadığının incelenmesi süresi Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün 14. Maddesinin b fıkrasında düzenlenmektedir. İlgili maddeye göre; *“Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa teyit bankası ve amir bankalardan her biri ibrazın uygunluğunu belirlemek için ibraz gününü izleyen azami beş banka iş gününe sahip olacaktır. İbraz tarihinde veya ertesinde herhangi bir vade tarihinin veya ibraz için son günün gelmiş olması bu süreyi kısaltmaz veya etkilemez.”*³⁴⁷

Önemle belirtmelidir ki, ilgili maddede düzenlenmiş olan azami beş iş günlük sürenin başlangıcı her banka için farklı farklı vesikaları aldıkları günü takip eden günden itibaren³⁴⁸.

³⁴⁴ ICC, s.47.

³⁴⁵ VAKIFBANK, “Akreditiflerde Uluslararası Yeknesak Teamül ve Uygulamalar”, Haz. Genel Müdürlük, Dış İşlemler Müdürlüğü. Ankara. 1994, s.33.

³⁴⁶ DOĞAN, s. 200; TEKİNALP, s. 584.

³⁴⁷ ICC, s. 47.

³⁴⁸ REİSOĞLU, s. 284.

Akreditif konusu belgelerin kısmen ibrazının söz konusu olduğu hallerde, incelemenin ne zaman başlayacağı ve yükümlülüğün belgelerin hepsinin lehtar tarafından bankaya sunulmasına bağlı olduğu ve bankanın kısmen de olsa sunulan bu belgeleri inceledikten sonra lehtar bilgilendirmesi ve bunu bir hizmet olarak nitelendirmesi mümkündür³⁴⁹.

Banka incelediği dökümanları Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 15. Maddesinin a fıkrası uyarınca azami beş banka iş günü içerisinde uygun olduğunu tespit ettiğinde lehtar ibrazı karşılamalıdır³⁵⁰. Ancak akreditif bankası en fazla 5 banka iş günü içinde vesikaların akreditife uygun olmadığıyla ilgili karar verirse 2 biçimde davranabilecektir. İlk olarak, akreditif bankası ibrazı karşılamayı reddedebilmektedir. Son olarak da, akreditif bankası, rezervi kaldırıp kaldırmayacağını akreditif amirine sorabilmektedir. Fakat söz konusu sorma durumunu 5 banka iş günü uzatamayacağı gibi, akreditif amiri vesikalarını kabul etmek istese de banka vesikaları rezerv koyup iade edebilecektir³⁵¹.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 16. Maddesinin c. fıkrasında yer alan *“Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa bir teyit bankası veya amir banka ibrazı karşılamayı veya iştira etmeyi reddetmeye karar verdiğinde ibrazda bulunan tarafa bu hususta tek bir bildiri göndermelidir.”* şeklindeki düzenleme eğer banka ibrazı karşılamayı redderse ibraz talebinde bulunan tarafa tek bir bildiri göndermektedir³⁵².

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 16. Maddesinde yer alan *“Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa bir teyit bankası veya amir banka 16(c)(iii)(a) veya (b) Fıkrası gereği olan bildiriği gönderdikten*

³⁴⁹ KAYA, s. 114.

³⁵⁰ ICC, s. 51.

³⁵¹ REİSOĞLU, s. 47.

³⁵² ICC, s. 51 vd.

sonra belgeleri her an ibraz edene iade edebilir.” şeklindeki düzenlemeye göre banka bildiriği gönderiten belgeleri her an sunana iade edebilir demektir. Ancak bunun olması için aynı maddenin c fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; *“akreditif bankasının göndereceği bildirinin içeriğinde bankanın sunandan yeni talimat bekler iken vesikaları elde tuttuğunu ya da akreditif bankasının akreditif amirinden rezerv kaldırma talimatı alarak bunu kabul etmeyi uygun görünceye dek ya da rezerv kaldırma talimatını kabul etmeyi uygun görmeksizin evvela sunandan yeni talimat alıncaya dek vesikaları elde tutmakta olduğuna ilişkin bir ibareyi bildirime eklemiş olması”* gerekmektedir. Aynı maddenin f bendinde yer alan *“Bir amir banka veya teyit bankası bu maddenin hükümlerine uygun hareket etmediği takdirde belgelerin uygun bir ibrazı oluşturmadığını iddia etmekten yoksun kalacaktır.”* düzenlemesine göre, 16. maddenin aksine bir davranışta vesikaların uygun bir ibrazı teşkil etmediği iddia edemeyeceği ifade edilmektedir³⁵³.

dd. Bankanın Sorumluluğunun Sınırları

Akreditif açıldıktan sonra, akreditifin lehtara bildirilmesiyle banka dokümanların incelenmesi borcunu yerine getirmediği halde TÜRK BORÇLAR KANUNU’nun 112., 505. ve 506. maddeleri kapsamında kötü ifa nedeniyle sorumlu olmaktadır. Bu sorumluluk bir kusur sorumluluğu olup; bankanın sorumlu olduğu haller dışında bir de sorumlu olmadığı durumlar Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ de düzenlenmiştir.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün 34. maddesindeki *“Bir banka belgelerin şekli, yeterliliği, doğruluğu, gerçek/sahte olup olmadığı veya herhangi bir belgenin hukuki etkisi/sonucu veya bir belgede şarta bağlanan veya o belgede sonradan eklenen genel veya özel şartlar dolayısıyla hiçbir*

³⁵³ ICC, s. 53.

yükümlülük veya sorumluluk üstlenmediği gibi herhangi bir belgenin temsil ettiği malların, hizmetlerin veya yapılan diğer işlerin mevcut olup olmadığı veya tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesi, durumu, ambalajı, teslimatı ve değerine veya malları gönderenin, taşımacının, navlun komisyoncusunun, alıcının veya malları sigorta edenin veya diğer herhangi bir kişinin iyi niyetine veya eylemine veya ihmallerine, mali durumlarına, icraatına veya ticari itibarına ilişkin olarak hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenemez”³⁵⁴ şeklindeki ifadeye göre bankanın, özen borcu kapsamında yükümlülüğünü yerine getirerek inceleme yaparsa bunun dışında kalan hallerde örneğin, banka olarak tespitlerinin imkansız olduğu, geçersiz, yetersiz ve sahte dokümanlardan sorumlu olmayacağı belirtilmektedir³⁵⁵.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün m. 34’ e göre bankalar, bir vesikada koşula bağlanmış olan ya da o vesikaya daha sonra ilave edilen genel ya da özel koşullardan dolayı da sorumlu değildir. Yine Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün 34. Maddesinde yer alan “*bankalar, belge konusu malların mevcut olup olmadığından, tanımından, miktarından, ağırlığından, kalitesinden, durumundan, ambalajından, teslimatından ve değerinden sorumlu değildir.*” şeklindeki hüküm, 5. maddenin uygulaması olup bu maddede, bankaların dokümanların ilişkili olabileceği mal, hizmet ya da gerçekleştirilen işleri değil, dokümanlar üzerinde işlem yapmaları gerektiği düzenlenmiştir.

Bankaların sorumlu olmadıkları haller sadece Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ün 34. maddesindeki durumlar ile sınırlı olmadığı unutulmamalıdır. Şöyle ki, Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün 35/1 maddesinde: “Bir banka, mesajlar, mektuplar veya belgeler akreditifte belirtilen şartlara göre iletildiğinde veya gönderildiğinde veya akreditifte bu gibi şartların

³⁵⁴ ICC, s. 87.

³⁵⁵ BOZKURT, s. 112.

bulunmaması halinde gönderi/teslim servisini kendi seçimiyle belirlemiş olduğunda herhangi bir mesajın iletilmesinde veya mektupların veya belgelerin tesliminde ortaya çıkan gecikme, yolda kaybolma, bozulma ve diğer hatalardan kaynaklanan sonuçlardan dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez.” şeklindeki hükmü ile bankaları korumayı amaçlamakta olup; bankaların herhangi bir mesajın, mektubun veya belgenin teslimde ortaya çıkabilecek gecikme, kaybolma, bozulma gibi sonuçlardan sorumlu olmadığını açıkça belirtilmektedir. Eğer bir aksaklık bankaların kendi kusurundan kaynaklı oluşuyorsa bankalar sorumlu olacaktır³⁵⁶.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 35/2. Maddesi bi yenilik getirmiştir; bu hükme göre: *“Görevli banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediği ve belgeleri amir bankaya veya teyit bankasına gönderdiği takdirde, görevli banka ibrazı karşılamış veya iştira etmiş olsun olmasın, belgeler görevli banka ile amir banka veya teyit bankası arasında veya teyit bankası ile amir banka arasında kaybolmuş olsa bile amir banka veya teyit bankası ibrazı karşılamalı veya iştira etmeli veya o görevli bankayı ramburse etmelidir.”*³⁵⁷

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün 35. maddesinin 3. fıkrasında bankaların sorumlu olmadıkları hallerden biri daha düzenlenmiştir:

*“Bir banka teknik terimlerin çevirisinde veya yorumlanmasındaki hatalardan dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez ve akreditif şartlarını çeviri yapmaksızın iletebilir”*³⁵⁸.

³⁵⁶ TEKİNALP, s. 609.

³⁵⁷ ICC, s. 87.

³⁵⁸ ICC, s. 87.

Bu maddeyle bankalara tanınan sorumsuzluğun çerçevesinden bahsedicek olursak; teknik uzmanlık isteyen konularda çeviri yapmadan iletebileceği gibi bunların çevirisi ve yorumunda sorumlu olmadığı ifade edilmektedir³⁵⁹.

Bankların sorumlu olmadıkları haller devam maddesi olan 37/a'da şu şekilde düzenlenmiştir; “Akreditif amirinin talimatını yerine getirmek amacıyla diğer bir bankanın hizmetinden yararlanan bir banka bu işi akreditif amiri hesabına ve riski ona ait olmak üzere yapar”. Yine devam maddesi olan madde 37/b'de ise: “Bir amir banka veya ihbar bankası diğer bir bankanın seçimini kendisi yapmış olsa bile o diğer bankaya gönderdiği talimatın yerine getirilmemesinden dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez”³⁶⁰ şeklinde bir hüküm bulunmaktadır.

Buradaki hükümler ile ulaşılmak istenen amaç; akreditif bankasının amire karşı üstlendiği sorumluluğu kaldırmak olmayıp; akreditif bankasının amire karşı üstlendiği borç ve yükümlülüklerini artırılmamasının sağlanmasıdır. Burada sorumluluğu tam anlamıyla ortadan kaldırma fikri ile Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 37/a ve 37/b maddelerinin düzenlenme saikini aşan bir durumu ortaya çıkaracaktır. Önemle belirtilmelidir ki, banka belgeleri makul bir özenle inceleme borcunu yerine getirmeden akreditif bedelini öderse amir açısından bu husus büyük bir problem teşkil edecektir. Bu durumun tek çözümü ise ne yazık ki bankanın belgeleri reddetmesi olacaktır. Aksi bir durumda, akreditif bankası, akreditif amirine karşı sorumlu olmaktadır. Son olarak ise bankaların sorumlu olmadıkları bir diğer durum Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 36. Maddesinde Mücbir sebep düzenlenmiş ve mücbir sebep; “*sorumlunun ya da borçlunun faaliyetinin ve işletmesinin haricinde oluşan, genel bir davranış normu ya da borcun ihlal edilmesine, mutlak ve kaçınılmaz olarak neden olan, öngörülmesiyle karşı konması imkansız olağanüstü bir*

³⁵⁹ GÖĞER, 2. Bası, s. 92.

³⁶⁰ ICC, s. 89.

hadise” olarak tanımlanmaktadır. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün 36. maddesine göre bankalar; doğal afet, kalkışma, iç karışıklıklar, savaş durumu, terörist eylemler vb. mücbir sebeplerden ve kendi kontrollerinin haricindeki öteki sebeplere dayalı olarak çalışmalarında oluşacak kesintilerden kaynaklı neticelerden sorumlu değildirler³⁶¹.

ee. Akreditif Bankasının Belgeler Üzerindeki Teminat Hakkı

Akreditif bankasının vekâlet ilişkisi nedeniyle akreditif amirine karşı kazandığı talepleri çeşitli olanaklarla teminat altına alınmış olup; bunlardan biri de lehtardan teslim alınan belgelerdir. Akreditif açtıran bankaya akreditifte kararlaştırılan bedelin ödenmesi için bir karşılık temin etmektedir. Bu karşılık bizzat depo edilen para olabileceği gibi bankadan temin edilen kredide olabilir³⁶².

Aşağıda detaylıca açıklanacağı üzere, bankanın akreditif açtırana karşı sahip olduğu teminatlar; hapis hakkı, teslim alınan belgeler üzerindeki rehin hakkı ve ödemezlik def’idir.

i. Hapis Hakkı

Hapis hakkını tanımlamak gerekirse, yasal koşulların gerçekleşmesi durumunda, alacaklı tarafa zilyetliğindeki ve geri verilmesi gereken borçlu tarafın taşınır mallarla değerli evrakları geri vermeyip alacağının teminatı şeklinde alıkoymayla paraya çevirme yetkisini veren aynı bir hak olarak tanımlanabilmektedir. Önemle belirtilmelidir ki, hapis hakkının kurulması kanundaki şartların gerçekleşmesiyle kendiliğinden doğmaktadır. Hapis hakkı, TMK m. 950’de düzenlenmektedir. Maddeye göre, hapis hakkının şartları şu şekildedir;

³⁶¹ TEKİNALP, s. 610 vd.

³⁶² ABİK, s. 113.

Borçlunun rızası ile zilyetlik, muaccel bir alacağın varlığı, alacaklı tarafın zilyetliğinde bulunan menkul mal ya da değerli evrakla alacak arasında bağlantının ve hapis hakkının kullanılmasının ortadan kaldırılmamış olmasıdır. Maddede düzenlenmiş olan şartlardan bağlantı şartı, tacirler arasındaki işlemler bakımından genişletilmiştir³⁶³. Hapis hakkının kullanılmasına yönelik olarak zilyetlikle alacağın borçluyla alacaklı arasındaki ticaret ilişkisinden doğmuş olması, bağlantı varlığıyla ilgili yeterli kabul edilmiştir.

Akreditif ilişkisi açısından incelendiğinde, banka ile akreditif alacaklısı arasındaki ilişkinin ticari bir ilişki olması nedeniyle akreditif bankasının ticari hapis hakkına sahip olduğu görülmektedir³⁶⁴.

ii. Akreditif Bankasının Teslim Aldığı Belgeler Üzerinde Rehin Hakkı

Hapis hakkı yukarıda açıklandığı üzere, kanunda yer alan şartların gerçekleşmesi ile kendiliğinden doğarken, rehin hakkı hapis hakkından farklı olarak bir sözleşmeye konu olarak doğmaktadır. Bu doğrultuda, teslim alınan belgeler üzerinde rehin hakkı, akreditif bankası ile akreditif amiri arasında akdedilecek bir menkul rehni sözleşmesi ile doğmaktadır³⁶⁵.

Akreditif bankası, akreditif amirine bir kredi temin etmiş ise, söz konusu kredi lehde akreditif bedelinin ödenmesi amacıyla verilmiştir. Akreditif kullanılıncaya kadar akreditif amirinin, akreditif bankasına borcu yoktur. İleride doğacak alacakla temlike elverişli oldukları için, üzerinde rehin hakkı kurulabilir. Bu doğrultuda, rehin hakkı hükümlerini alacağın doğmasıyla icra edilmektedir. Akreditif sözleşmesine bağlı olarak kurulan rehin, şarta bağlı bir borcun teminatı niteliğini taşımaktadır³⁶⁶.

³⁶³ ABİK, s. 119.

³⁶⁴ ERDOĞAN, s.116.

³⁶⁵ ERDOĞAN, s.116.

³⁶⁶ ERDOĞAN, s.116.

iii. Ödemezlilik Def'i

Hapis hakkı veya rehin hakkından yararlanılamayan hallerde ödemezlilik defini düzenleyen TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 97. maddesi hükümleri uygulanabilecektir. Ödemezlilik definin şartlarına aşağıda yer verilmektedir.

1. Bir karşılıklı sözleşmenin olması: yani sözleşmenin taraflara yüklediği edimler karşılıklı olmalı ve aralarında bir mübadele ilişkisi olmalıdır.
2. Tarafların edimleri muaccel olmalıdır.
3. Karşılıklı her iki borç doğmuş olmalı ve sona ermiş olmamalıdır. Borcun ifa, takas, imkânsızlık gibi nedenlerle sona ermiş olması karşısında ödemezlilik def'inin kullanılmasına gerek yoktur.
4. Tarafların edimleri aynı zamanda ifa yükümlülüğü olmalıdır³⁶⁷.

Akreditif sözleşmesi, akreditif amirini bankayı ramburse etme, komisyon masrafları ödeme, akreditif bankasına ise iş görme yükümlülüklerini yüklemektedir³⁶⁸. Banka, alacağını teminat altına almak için hapis hakkı, rehin hakkı ya da ödemezlilik def'i haklarına sahiptir. Kısaca özetlemek gerekirse, Hapis hakkı kanundaki şartların gerçekleşmesi ile kendiliğinden doğmaktadır. Rehin hakkının kurulabilmesi için ise rehin sözleşmesinin taraflar arasında akdedilmesi ve rehin konusu menkulün teslimi gerekmektedir. Son olarak ödemezlilik def'i ise nispi bir hak olup; bankayı tüm belgelerin teslimi yükümlülüğünden kurtarmaktadır³⁶⁹.

3. Bankalar ile Akreditif Lehtarları Arasındaki Ödeme İlişkisi

Akreditif ilişkisi sonucunda doğacak olan bedelin lehtar tarafından bankadan tahsil edilebilmesi için, akreditif bankasının kendisinin ya da ikinci bir banka aracılığıyla

³⁶⁷ EREN, s.

³⁶⁸ GÜNAY, s.96.

³⁶⁹ ERDOĞAN, s.117.

ödemenin çerçevesi ve şartlarını belirleyen ödeme ilişkisine, akreditif ilişkisini nihayete erdiren bu yükümlülük açıklaması veya teyit bankasının teyidi mecburiyeti vardır³⁷⁰.

Söz konusu yükümlülük açıklamasıyla akreditif bankasıyla lehtar arasındaki ilişki kurulacaktır. Eğer bu olmazsa amirin bankaya akreditif açılmasına amacıyla sözleşme yapması, akreditif açma talimatını vermesi ya da bankanın akreditif açmayı kabul etmesi, banka ve lehtar arasında belli bir ilişki olduğundan söz edilemeyecektir³⁷¹. Akreditifin açılmasından sonra akreditifin lehtara ihbar edilmeisye birlikte lehtar ödeme güvencesinin var olduğunu düşünerek kendisine borçlarını yerine getirecektir.

Ancak belirtmelidir ki, akreditifin bildirilmesinden ya da teyit edilmesinden önce banka ile lehtar arasında hak ve borç doğuran bir sözleşme ilişkisinin olmaması, bankanın lehdara karşı hiçbir şekilde talep hakkının olmadığı anlamını taşımamaktadır. Akreditif işleminden doğmasa da genel yükümlülükler çerçevesinde bir sorumluluğunun olup olmadığı tartışma konusudur.

Bu konuyla ilgili Alman federal mahkemesinin bir kararı bulunmaktadır. İlgili kararda mahkeme; bankanın akreditifin bildirilmesi veya teyit ettiğini bildirdiği anda ödemekle yükümlü olduğu ifade etmiş ve bu nedenle davalı bankanın, ayrıca akreditif amirinin malvarlığı durumu ile ilgili bilgi verme yükümlülüğü bulunmadığı belirtilmiştir. Federal mahkeme, alıcının talimatı üzerine muayyen bir akreditif açıldığında bankanın, alıcının malvarlığı durumu ve ödeme kabiliyeti hakkında bir görünüş uyandırmış sayılamayacağı belirtmiştir. Federal mahkeme amirin hukuki durumunun lehtar için bu noktada önem arz etmediğini, bankanın ikaz etme ve bilgi verme anlamında davranış yükümlülüklerine aykırı davrandığı gerekçesi ile sorumlu tutulamayacağına hükmetmiştir³⁷².

³⁷⁰ KAYA, s. 61.

³⁷¹ TEKİNALP, s. 612.

³⁷² KAYA, s. 62.

KAYA da yukarıda yer alan Alman Federal mahkemesinin kararına paralel olarak, “...Banka ile akreditif amiri arasındaki ilişkide banka sırrının korunması ilkesi gereğince, bankanın akreditif amirinin malvarlığı ile ilgili olarak lehdara bilgi vermesi düşünülemez. Kaldı ki, bankaların ikaz veya bilgi verme şeklinde genel veya kanundan doğan bir yükümlülükleri de yoktur.” demektedir. Ancak, modern banka sözleşmeleri göz önüne alındığında, bankaların sözleşmesel bir ilişki içerisinde olmadığı kabul edilmemektedir. Gerek Alman gerekse Türk hukuk doktrininde önemli bir yere sahip olan asli edime dair yükümlülükten bağımsız yasal borç kuramı uyarınca, bankayla müşteri arasında hukuksal işlemde oluşmayan ve bundan dolayı asli edim yükümlülüğü içermeyen ve bundan başka geçerli bir hukuksal işleme de gereksinim hissettirmeyen sözleşme harici spesifik bir bağlantı olduğu kabul edilmektedir³⁷³. Söz konusu bağlantı özel bir güveni gerekli kılan iş ilişkisi (besonderes Vertrauensverhältnis) niteliğindedir³⁷⁴.

Akreditif ilişkisi açısından bakıldığında ise bankayla lehdar arasında daha dar manada bir akreditif sözleşmesi kurulsa da, objektif iyi niyet kuralları gereğince güvene dayalı bir borç ilişkisi kurulmuş sayılmakta ve bu borç ilişkisi koruma yükümlülükleri dışında herhangi bir asli edim içermemektedir³⁷⁵. Bu doğrultuda, ödeme ilişkisinin kurulmasından önce banka ile lehdar arasındaki ilişki de TMK’nın 2. maddesi kapsamında değerlendirilmeli ve bu kapsamda banka, özenli davranmak mecburiyetinde olduğundan³⁷⁶ bankanın sorumluluğu sözleşme veya haksız fiilden değil direkt olarak kanundan (gesetzliches Schuldverhältnis) doğmaktadır³⁷⁷.

Bankanın iş ilişkisinden kaynaklanan söz konusu güvene dair sorumluluk, koruma yükümlülüklerinin tümünü kapsayacak derecede geniş çerçevelidir. Söz konusu yükümlülüklerle örnek vermek gerekirse, sır tutma, gereken bilgiyi tam olarak verme,

³⁷³ CANARİS, Claus, Wilhelm, *Bankvertragsrecht*, 3. Aufl. Berlin, 1988, s. 8, no 12.

³⁷⁴ CANARİS, s. 8, no 13.

³⁷⁵ KAYA, s. 63.

³⁷⁶ LARENZ, s. 95, 107.

³⁷⁷ CANARİS, s. 9, no 14.

zararlardan koruma özenini ortaya koyma, yol gösterme sayılabilecektir³⁷⁸. Söz konusu davranış yükümleriyle bilhassa koruma yükümlülüğünün ihlal edilmesi, tazminat borcunu doğuracaktır³⁷⁹.

Akreditif teyitli ise lehtara karşı teyit bankası da ödeme taahhüdünde bulunduğundan akreditif bankası ve teyit bankası ile lehtar arasında hukuksal ilişki kurulmaktadır³⁸⁰. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600'ün m. 7/b ve 8/b' de bu konu düzenlenmiştir³⁸¹. İlgili maddeler aşağıda yer almaktadır.

“Bir amir banka akreditifi açtığı an itibarıyla ibrazı karşılamakla dönülemez biçimde yükümlüdür.”.

“Bir teyit bankası akreditife teyidini eklediği an itibarıyla ibrazı karşılamakla veya iştirâ etmekle dönülemez biçimde yükümlüdür.”

ULUÇ lehtar ve bankalar arasındaki ilişkiyi iki döneme ayırarak incelemiştir. Öncelikle akreditifin açıldığı lehtara ihbarından önceki dönem, amiri ve banka arasında akreditifin açılmasından sonra taraflar arasında vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanmakta; ayrıca da vekalet sözleşmesinin yanında 3.şahıs lehine sözleşme hükümlerinin uygulanabileceği de unutulmamalıdır. Buradaki 3.şahıs lehine sözleşme hükümleriyle lehtara talep hakkı sunulmakla birlikte bu hakkın içeriği akreditif bedelini kapsayacak şekilde soyut borç vaaadinin kendisine yapılması hususunda görülmektedir. Bunun kabul edilmesi pratikte bazı faydalar sağlamaktadır. Şöyle ki, amir borçlarını ifa etse de banka sebepsiz yere lehtara ihbar edilmezse akreditifin açıldığı, lehtar doğrudan doğruya bankaya başvurarak kendisine soyut borç vaadi sayılacak bir ihbarda bulunulmasını talep edebilecektir, Akreditif açıldıktan sonra akreditifin lehtara

³⁷⁸ CANARİS, s. 9, no 15.

³⁷⁹ TEKİNALP, s. 615.

³⁸⁰ ÖZEL, s. 354.

³⁸¹ ICC, s. 37 vd.

ihbarından sonraki dönemde ise TÜRK BORÇLAR KANUNU’nun 18. maddesi (BK. m. 17) kapsamında soyut borç vaadi olarak karşımıza çıkmaktadır³⁸².

4. İkinci Bankanın Katılması Halinde Taraflar Arasındaki İlişkiler

Akreditif işlemine, alıcı ve satıcının farklı ülkelerde bulunması nedeniyle ve banka akreditif işleminin tamamlanabilmesi için lehtar ile de iletişim kurmak zorunda olduğundan lehtarla aynı ülkede olan bir başka banka da katılmaktadır³⁸³. Bu bankalar üstlendikleri göreve göre; “muhabir banka”, “teyit bankası”, “görevli banka” olarak akreditif ilişkisine katılabilmektedirler.

a. Akreditif Bankasının Borçları

Taraflar arasında yapılmış olan bu hususa aykırı olacak şekilde sözleşmede düzenleme bulunmamaktaysa akreditif bankası, akreditif ilişkisine ikinci banka olarak katılan bankaların yapmış oldukları işlemler karşılığında oluşacak olan komisyon ve diğer masrafları bu bankalara ödemekle yükümlüdür. Önemle vurgulanmalıdır ki, bunların ödenebilmesi için akreditif bankası tarafından. akreditif ilişkisine katılan ikinci bankanın yetkilendirilmesi gerekmektedir. Aksi halde “muhabir banka”, “teyit bankası” veya “görevli banka”nın yapmış olduğu masrafları akreditif bankasının karşılama zorunluluğu bulunmadığı gibi bankalar sadece akreditif bedelini akreditif bankasına rücu edilebilecektir³⁸⁴.

b. Muhabir Bankanın Borçları

Akreditif bankası ile akreditif lehtarı arasındaki köprü kurarak iletişimi sağlamak için akreditif işlemine dâhil olan ikinci banka muhabir bankası akreditif

³⁸² ULUÇ, s. 464.

³⁸³ KAYA, s. 61.

³⁸⁴ DOĞAN, s. 213, 214.

bankasından farklı bir borç altına girmese de bu ilişkiden kaynaklanan bir kısım borçları vardır³⁸⁵.

Muhabir banka ile akreditif amiri arasında herhangi bir sözleşmesel ilişki olmasa da muhabir banka “asli edimi bulunmayan borç ilişkisi kuramı” na uygun davranmadığında akreditif amirinin uğrayacağı zararları tazmin etmek zorundadır³⁸⁶.

Muhabir bankanın diğer bir borcu ise, akreditif bankasına akreditifte gerçekleşecek bir değişiklik olursa bu değişikliğin ihbar edilmesidir. Bu husus Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ün 9. maddesinin a fıkrasına göre; “akreditifin ve herhangi bir değişikliğin muhabir banka aracılığıyla akreditif lehtarına ihbar edilebileceği” ifade edilmiştir³⁸⁷. Aynı maddenin e bendinde ise, muhabir bankanın ihbar etmemeyi seçmesi durumunda bu hususu hemen akreditif bankasına bildirmesi zorunluluğunu açıklamıştır³⁸⁸. Muhabir banka, akreditifi Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ün 9.maddesinin a fıkrasında düzenlendiği gibi ihbar etmek istediği takdirde, akreditif bankasının ihbarın ne zaman yapılacağı ne şekilde yapılacağı ve içeriğinin nasıl olacağına yönelik direktiflerine uygun davranmak zorundadır. Eğer ki muhabir banka kusurlu davranırsa, bu husus akreditif bankasına karşı sorumluluğunun doğmasına sebep olacaktır³⁸⁹.

Önemle altı çizilmelidir ki, akreditifi ihbar etme yükümlülüğü bir yana muhabir bankanın lehtarı ile bankanın direktiflerine uygun şekilde akreditif sözleşmesi yapmak veya akreditif açmak yükümlülüklerinin de bulunduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, muhabir bankanın yan yükümlülükleri kapsamında akreditif bankasına bilgi verme ve aydınlatma yükümlülüğünün de olduğu unutulmamalıdır³⁹⁰.

³⁸⁵ DOĞAN, s. 215.

³⁸⁶ TEKİNALP, s. 615.

³⁸⁷ ICC, s. 39.

³⁸⁸ ICC, s. 41.

³⁸⁹ REİSOĞLU, s. 203.

³⁹⁰ DOĞAN, s. 216.

Muhabir bankanın başka bir yükümlülüğü ise lehtara karşı olup; söz konusu yükümlülük Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600’ün 9. Maddesinin b fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir; muhabir banka, akreditif ya da değişikliği ihbar ettiği zaman akreditifin ya da değişikliğin “görünür gerçekliğini” kendisine has şekillerde belirlediğiyle akreditif lehtarına yapılan ihbarın, alınmış olan akreditifin ya da değişikliğin koşullarını doğru şekilde aksettirdiğini ifade etmiş olmaktadır³⁹¹. Bu hüküm, Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 500’ün 7. maddesinin a fıkrasındaki muhabir bankanın ihbar ettiği akreditifin gerçekliğini denetlemek üzere “makul özen” göstermesi gerektiğini kabul eden düzenlemeden daha somutlaştırılmış bir yükümlülük öngörmekle birlikte bu yeni düzenlemede muhabir banka, akreditifi ihbar ederek, onun “görünür gerçekliğini” de taahhüt etmiş olmaktadır³⁹².

Belirtilmelidir ki eğer muhabir banka, akreditifin belgerinde yer alan “görünür gerçekliğinin” ve şartlarının doğru olup olmadığını incelenmeden lehtara ihbar ettiği zaman ortaya çıkacak zararlardan sorumludur³⁹³.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ün 9. maddesinin b fıkrasında yer alan bu düzenlemenin hukuki temeli Türk Medeni Kanun’un 2. maddesindeki “dürüstlük” prensibi olup; muhabir banka akreditifi incelemekten ihbar ettiğinde, Türk Medeni Kanun’un 2. maddesinde düzenlenen “dürüstlük” prensibine dayalı olarak lehdarı koruma ve ikaz yükümlülüklerini ihlal etmiş olacak ve oluşacak zararlardan sorumlu olacaktır³⁹⁴.

³⁹¹ ICC, s. 39.

³⁹² DOĞAN, s. 218.

³⁹³ REİSOĞLU, s. 204; KAYA, s.84.

³⁹⁴ KAYA, s.84; DOĞAN, s. 218.

c. Görevli Bankanın Borçları

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 2. maddesinde “*akreditifin kullanımda olduğu banka veya herhangi bir banka nezdinde kullanılır biçimde açılmış bir akreditifte herhangi bir banka anlamına gelir.*” şeklinde görevli banka, tanımlanmıştır³⁹⁵. Muhabir bankanın görevli bankadan farkı; muhabir bankanın akreditif belgelerini inceleme, kabul ya da ret konusunda yetkilendirilmiş olmasıdır. Belirtilmelidir ki, görevli bankanın yetkileri, görev ilişkisinde açıkça tespit edilmektedir. Bu yetkiler, “ibraz edilen belgeleri kabul, akreditif bedelini ödeme, vadeli ödeme taahhüdü altına girme, poliçe kabul etme vb.” yetkiler olup; görevli bankanın yetkileri açıkça tespit edilmemiş ise, akreditif bankasının akreditif kapsamında sahip olduğu yetkilere sahip olduğu kabul edilmektedir.³⁹⁶

Yetkilendirmeye ilişkin düzenleme ilk olarak “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 500” de yer almış olup; görevli bankanın teyit vermediği sürece veya açıkça ödeme taahhüdü altına girmediği takdirde, akreditif lehtarına karşı ödeme yükümlülüğünün bulunmadığı da açıklanmıştır. Bu düzenlemeye paralel olacak şekilde Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600’ de aynı şekilde düzenlenmiştir³⁹⁷.

Görevli banka ile amir arasında da sözleşmesel bir ilişki bulunmamaktadır tıpkı muhabir banka ile arasında bulunmadığı gibi. Reisoğlu, “Görevli bankanın alt vekil olması durumunda akreditif amiri, akreditif bankasının haklarını görevli bankaya karşı ileri sürebilir. Ancak görevli bankanın akreditif amirine karşı hiçbir talep hakkı yoktur” demektedir³⁹⁸.

³⁹⁵ ICC, s. 29.

³⁹⁶ REİSOĞLU, s. 227.

³⁹⁷ REİSOĞLU, s. 309.

³⁹⁸ REİSOĞLU, s. 235.

İlk olarak görevli bankanın akreditif bankasına karşı üstlendiği yükümlülükten bahsedecek olursak; akreditif bankası tarafından verilen yetkinin kabul edilmesi sonrasında bu yükümlülük doğmaktadır. Akreditif bankası ibrazı karşılama veya iştirat etme yetkisi vermekte ve bunun kabul edilmesinden sonra bu durumun lehtara bildirilmesiyle görevli banka ibrazı karşılamak ya da iştirat etmek konularında yükümlülük üstlenmektedir³⁹⁹.

Lehtarın görevli bankaya ibraz ettiği belgeleri Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 14. ve 16. Maddesine göre görevli bankanın beş iş günü içinde incelemesi ve bunu uygun bulması halinde ödemede bulunması aksi halde ise rezerv koyarak lehtara bildirimde bulunacaktır⁴⁰⁰. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 14. maddesinin a bendindeki *“Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa bir teyit bankası ve amir banka, belgelerin dış görünüşleri itibariyle uygun bir ibrazı oluşturup oluşturmadığını belirlemek için sadece belgeleri esas alarak ibrazı incelemelidir.”*⁴⁰¹ şeklindeki düzenleme ile görevli bankanın sadece akreditif belgelerini esas alarak ibrazı incelemesinin yeterli olacağı ifade edilmiştir.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 12. maddesinin a fıkrası çerçevesinde görevli banka onaylamadıkça ya da ibrazı karşılama ya da iştirayı kabul ederek bunu lehtara bildirmediği herhangi bir yükümlülük altında değildir⁴⁰². Ancak önemle vurgulanmalıdır ki, ödeme bankası da koruma yükümlülüğü çerçevesinde akreditif lehtarına karşı sorumludur tıpkı muhabir banka-lehtar ilişkisinde olduğu gibi ⁴⁰³.

³⁹⁹ DOĞAN, s. 229.

⁴⁰⁰ REİSOĞLU, s. 49.

⁴⁰¹ ICC, s. 45.

⁴⁰² ICC, s. 45.

⁴⁰³ KAYA, s.84.

d. Teyit Bankasının Borçları

İkinci banka, akreditife teyidini eklediğinde, akreditif bankasının ödeme yükümlülüğünden tamamen bağımsız olacak şekilde onunla ödeme borcu altına girmektedir. Önemle vurgulanmalıdır ki teyit bankasının ödeme taahhüdü, bankanın ödeme taahhüdüne ek bir taahhüt olsa da ondan bağımsız bir nitelik taşıdığı unutulmamalıdır⁴⁰⁴.

Belirtilmelidir ki, amire karşı kural olarak teyit bankasının herhangi bir yükümlülüğü yoktur. Fakat “asli edimi bulunmayan kanuni borç ilişkisi kuramı” şartlar oluşmuş ise uygulanabilecektir⁴⁰⁵.

Teyit bankası ile lehtar arasındaki sözleşme, lehtarın, teyit bankasının teyit icabını kabul etmesiyle kurulmaktadır⁴⁰⁶. İşbu teyit icabının kabulünden sonra kurulan teyit ilişkisinde teyit bankası akreditif bankasından bağımsız bir yükümlülük üstlenmiş olduğu Yargıtay’ın kararlarında da kabul edilmektedir. Teyit bankasının yükümlülükleri akreditif bankasının yükümlülüklerine paralel şekilde “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 8. maddesinde düzenlenmiştir⁴⁰⁷.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 8. Maddesinin d bendine göre; ikinci bankanın akreditif bankasından bir akreditifin teyidine yönelik olarak bir talep ya da yetki alması halinde ikinci banka akreditifi teyit etmek istemediği durumda bunu ivedi şekilde akreditif bankasına haber vermesi zorunluluğu bulunmaktadır⁴⁰⁸.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün m. 8/a’ da teyit bankasının akreditif lehtarına karşı üstlendiği yükümlülükler belirlenmiştir.

⁴⁰⁴ BOZKURT, s. 127; KAYA, s. 86; DOĞAN, s. 224.

⁴⁰⁵ TEKİNALP, s. 619.

⁴⁰⁶ DOĞAN, s. 224.

⁴⁰⁷ DOĞAN, s. 225.

⁴⁰⁸ ICC, s. 39.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 8.maddesinin a fıkrasına göre, ibraz edilmesi istenen belgelerin teyit bankasına sunulmasıyla dokümanların uygun olması halinde teyit bankası işbu ibrazı karşılayarak akreditif iştira yöntemi ile kullanımda olduğunda rücu hakkı olmadan iştira işlemi yapmalıdır. Bu maddenin devamındaysa, ibraz edilmesi istenen belgelerin görevli bankaya ibrazıyla belgelerin uygun olması halinde ile teyit bankası; görevli bankanın ödeme yapmadığında, kendi üstüne çekilmiş olan bir poliçeyi kabul etmediği ya da kabul ettiği halde poliçenin vade zamanında ödemeyi gerçekleştirmediğinde, akreditifin iştira yöntemi ile kullanımda olduğuyula iştira işlemini gerçekleştirmediği takdirde ibrazı karşılaması gerektiği düzenlenmiştir⁴⁰⁹. Önemle belirtilmelidir ki, teyit bankasının sorumluluğunun oluşması için ibraz edilen belgeler akreditif şartlarına uygun şekilde olmalıdır⁴¹⁰.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 15. Maddesinin b fıkrasına göre: “Bir teyit bankası bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalı veya iştira etmeli ve belgeleri amir bankaya göndermelidir”⁴¹¹. Aksi durumda ise teyit bankasının “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600”ün 16. Maddesine uygun davranmalıdır. Eklenmelidir ki vesikaların onay bankasına ya da başka bir görevli bankaya sürelerinde ibrazı gerekmele birlikte dökümanlar ancak akreditif bankasına ibraz edilmez ve süreler de geçmiş olursa teyit bankası yükümlülükten kurtulmaktadır⁴¹².

III. AKREDİTİFİN İŞLEYİŞİ

Ticari akreditif, akreditifin klasik şeklidir. En çok kabul gören ve hemen hemen her akreditifte kabul edilen Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları

⁴⁰⁹ ICC, s. 37 vd.

⁴¹⁰ REİSOĞLU, s. 227.

⁴¹¹ ICC, s. 51.

⁴¹² REİSOĞLU, s. 227.

600'ün göre, temel olarak aşağıdaki gibi çalışmaktadır. Akreditif ilişkisinde en az üç taraf vardır: ihracatçı veya lehtar olarak da anılan satıcı; ithalatçı veya amir olarak da anılan alıcı ve akreditifi başvuru sahibinin talebi üzerine veya kendi adına düzenleyen akreditif bankası. Ayrıca, akreditif en az üç farklı özerk sözleşmeden oluşmaktadır⁴¹³.

Birincisi, satıcının malları alıcıya satmayı kabul ettiği ve alıcının satıcıya satın alma fiyatını ödemeyi kabul ettiği temel sözleşme genellikle uygulamada satış sözleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci olarak, akreditif amiri ile akreditif bankası arasında, bankanın lehtar yararına akreditif düzenlemeyi kabul ettiği ve amirin akreditif bankasına akreditif uyarınca yapılan ödemeyi geri ödemeyi ve komisyon ödemeyi de kabul ettiği bir sözleşmedir. Üçüncü olarak, akreditif bankasının akreditifi ödemeyi lehtarın uygun belgeleri sunması halinde taahhüt etmesidir. Ancak uygulamada, lehtar genellikle akreditif bankası ile doğrudan iş yapmamaktadır. Amir banka, lehtarın ülkesindeki bir bankanın akreditifi tavsiye etmesini, yani akreditifin gerçekliğini kontrol etmesini ve bundan sonra akreditifi sonra lehtara bildirir. Akreditif bankası ek olarak veya alternatif olarak lehtarın ülkesindeki başka bir bankadan da talepte bulunabilmektedir⁴¹⁴.

Akreditif ilişkisinde uygun belgelerin ibrazı ile lehtar akreditif bankasından bedeli talep edebilmektedir. Akreditifi lehtara bildiren bankaya “ihbar bankası”, lehtarın uygun belgeleri ibraz edeceği banka “görevli banka”dır. İhbar bankası, akreditif bankanın vekili olarak hareket eder. Akreditif bankasının talebi üzerine akreditif ödemeyi taahhüt etmeksizin akreditifi ihbar eder⁴¹⁵. Akreditifi ihbar etmekle ihbar bankası, akreditifin görünürdeki gerçekliği ve akreditifin şart ve koşullarını doğru bir şekilde yansıttığı konusunda tatmin olmuştur. İhbar bankası, akreditife kendi teyidini vermedikçe,

⁴¹³ MUELLER, Frank Roland Hans, “Letters Of Credit With Focus On The Ucp 600 And The Exceptions To The Principle Of Autonomy With Emphasis On The “Fraud Rule” Under The Laws Of The Usa, The Uk And The Rsa”, University Of The Western Cape Faculty Of Law, Mini Thesis, 2013, s. 5.

⁴¹⁴ WATSON, Alasdair, “*Finance of International Trade*” 4 ed, The Chartered Institute of Bankers, London, 1990, s. 144.

⁴¹⁵ LÄNGERİCH Reinhard, “*Documentary Credits in Practice*” 2 ed, Nordea Plc, Copenhagen, 2009, s. 84. <https://www.nordea.no/Images/57-67599/documentary-credits-in-practice.pdf>. (E.T. 18.03.22)

akreditife taraf olmaz ve dolayısıyla akreditife taraf olmaz. Bazen lehtar başka bir bankadan akreditifi teyit etmesini ister. Teyit bankası akredif bankasının akreditifine teyidini ekleyerek lehtara karşı aynen aynı şartlarda, ancak bunlara ek olarak, birincil ve kişisel bir yükümlülük üstlenmektedir⁴¹⁶.

Görevli banka, teyit bankası veya ihbar bankasını akreditif ilişkisine dahil etmek bazı avantajlardan dolayı uygulamada oldukça yaygındır. Lehtar, başvuru sahibine mal sevkiyatı için ödemeyi güvence altına almak için bir kredi aldığı anda, lehtar, kredinin gerçek olduğundan ve dolayısıyla amir banka tarafından verildiğinden emin olabilir. Amir banka, lehtarın yerinde düzenli olarak bulunmadığından, lehtar, amir bankanın yetkili imzalarından haberdar değildir ve doğrulayamaz. Buna göre, amir banka krediyi muhabir bankalarından biri veya hatta lehtarın kendi bankası aracılığıyla iletecektir⁴¹⁷.

⁴¹⁶ BAKER, B., “*Exporting Against Letters of Credit*”, s.2.

⁴¹⁷ MUELLER, s. 7.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKREDİTİFİN SONA ERMESİ ve DÖNME

I. AKREDİTİFİN SONA ERMESİ

Akreditif sözleşmesi normal şartlarda gereği gibi ifa edilmekle sona erer. Akreditifin gereği gibi ifa edilmesi için öncelikle akreditif açtırmanın talimatlarına uygun bir şekilde banka tarafından akreditifin açılmasıdır. Daha sonra ise akreditif işleminin lehdara ihbar edilmesi gerekmektedir. Bir sonraki adımda ise lehdar tarafından gerekli belgelerin muhabir bankaya (muhabir banka akreditif ilişkisinde yoksa akreditif bankası) ibraz edilmesi gerekmektedir. Ardından banka tarafından ibraz edilen belgelerin banka tarafından incelenmesi ve uygun bulunması halinde lehdara ödemenin yapılmasıdır. Bir sonraki aşamada ise bankaya ibraz edilen belgelerin, mal ya da hizmete kavuşması için akreditif açtırana teslim edilmesi ve son aşamada akreditif açtıran kişi tarafından ücret ve masrafların ödenerek, bankanın ramburse edilmesidir (geri ödeme)⁴¹⁸.

Yukarıda bahsettiğimiz akreditif ilişkisinin en genel şekliyle sona ermesi olmakla birlikte; akreditif ilişkisinde, tarafların akreditiften dolayı birbirleri ile olan ilişkilerinin ayrı ayrı sona erebileceğini de dikkatinize sunalım. Bilindiği üzere, akreditif ilişkisinde, taraflar arasında birden fazla sözleşme bulunmakta⁴¹⁹ olup; akreditif alacaklısı ile bankanın ilişkisi bir tarafın belgeleri ibraz etmesine karşılık, diğer tarafında belgeler karşılığında ödemede bulunması ile ilişki sona ererken, muhabir banka ile akreditif bankası arasındaki ilişki devam etmektedir. Bu ikili arasındaki ilişki ise belgelerin ibraz edilmesi, komisyon ile diğer ücretlerin ödenmesi ve ramburse edilme (geri ödemede bulunma) ile sona ermektedir.

⁴¹⁸ ERDOĞAN, s. 153; ULUÇ, s. 471.

⁴¹⁹ DOĞAN, s. 227.

Akreditifin gereği gibi ifası ile sona ermesi nakit ödeme, akreditif belgelerinin satın alınması, poliçe kabulü ya da iştirâ ile gerçekleşmektedir⁴²⁰. Bunlar dışında ise akreditifin sona erme halleri, belgelerin ibraz edilerek paranın ödenmesi, tarafların anlaşarak akreditifi ortadan kaldırmaları, tarafların iflasında bazı şartların gerçekleşmesi ve dönülebilir akreditifte dönmedir⁴²¹.

A. Nakit Ödeme

Lehdar tarafından akreditif bedelinin, akreditif işleminde yer alan süre içinde ve akreditif şartlarında yer alan belgelerin ibraz edilmesi karşılığında nakit para olarak ödenmesi ile akreditif sona ermektedir⁴²². Önemle belirtilmelidir ki, nakit ödeme de para kurunda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bu değişiklik dikkate alınmaksızın akreditif tarafları arasında kararlaştırılmış olan para birimi ve akreditifin açıldığı tarihte bu para biriminin değeri ne kadarsa bu değer üzerinden ödeme yapılmaktadır⁴²³. Nakit ödeme ya bizzat akreditif bankası tarafından ya da akreditifte belirtilmiş bulunan ödeme bankası tarafından yapılabilir⁴²⁴.

B. Poliçenin Kabulü ile Ödeme

Eğer vadeli bir işlem söz konusuysa, lehdarın alacağına erken kavuşması için akreditifin poliçenin kabulü ile ödeme yolu tercih edilmektedir⁴²⁵. Kabul akreditifinde lehtar genel olarak poliçenin keşidecisiyle lehdarı da kendisidir⁴²⁶.

Akreditifte şarta bağlanan diğer belgelerle beraber banka üzerine keşide edilmiş olan vadeli poliçe, lehdar tarafından bankaya ibraz edilir. Banka tarafından yapılan inceleme sonucunda diğer dökümanların da akreditif şartına uygun olduğuna karar

⁴²⁰ ERDOĞAN, s. 153.

⁴²¹ TEKİNALP, s. 643.

⁴²² ERDOĞAN, s. 153; BOZKURT, s. 131.

⁴²³ KAYA, s. 128.

⁴²⁴ ERDOĞAN, s. 154.

⁴²⁵ ERDOĞAN, s. 154.

⁴²⁶ KAYA/ ÜLGEN/ HELVACI/ NOMER ERTAN, s. 269.

verilirse, banka poliçeyi kabul eder ve vadesinde, poliçede belirlenen bedeli lehbara öder⁴²⁷. Poliçenin görüldüğünde vadeli olası hallerinde bankanın kabulüne ihtiyaç yoktur bu durumda poliçedeki tutar lehbara ödenir⁴²⁸.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600'ün 7. maddesine göre; *“Akreditif görevli bir bankanın gişelerinde poliçe kabulü yöntemiyle kullanımda olduğu ve o görevli banka kendi üzerine çekilen bir poliçeyi kabul etmediği veya kabul etmiş olduğu halde poliçenin ödeme vadesinde ödeme yapmadığı takdirde, amir banka ibrazı karşılamalıdır.”* Belirtilmelidir ki, akreditif bankası, üçüncü bir şahıs tarafından ya da akreditif alacaklısı tarafından çekilmiş olan bir poliçeyi kabul etme taahhüdünde bulunmuş olabilir yani poliçenin kabulünü akreditif bankası dışında bu konu özelinde yetkili üçüncü bir banka da yapabilir. Bu durumda, akreditif bankası bu bankaların poliçeyi kabul ederek ödeme yapacaklarını da garanti etmiş olur. Yani, akreditif bankası, bu bankalar tarafından ödeme yapılmadığı takdirde poliçeyi kabul ederek, vadesinde ödemeyi gerçekleştirir⁴²⁹. Ancak burada önemle vurgulanması gereken husus, bankanın, lehbara karşı olan sorumluluğu üçüncü kişinin fiilini taahhüt etmekten kaynaklanmaktadır⁴³⁰.

C. İştirâ ile Yolu Ödeme

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600.'ün 2. maddesi iştirâ kavramını şu şekilde açıklamıştır.

“İştirâ; ...uygun bir ibraz altında poliçelerin (görevli bankadan başka bir banka üzerine çekilen poliçelerin) ve/veya belgelerin, görevli bankanın ramburse edilmesi

⁴²⁷ AYDOS, s. 105.

⁴²⁸ TEKİNALP, s. 635.

⁴²⁹ ICC, s. 32.

⁴³⁰ ERDOĞAN, s. 154.

gereken banka iş gününde veya daha önce görevli banka tarafından lehdara avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek satın alınması anlamına gelir”⁴³¹.

“İştira” kelimesinin tanımındaki “avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek” ifadesi, “önceden ödeme veya ödeme yapmayı kabul etme” şeklinde düşünülmelidir. Dokümanların satın alınmasının karşılığında gerçekleştirilen ödeme avans sayılır ise satışın akreditif bankasının dokümanları uygun bulmasına bağlı olarak yapılmış olduğu yorumunda bulunulabilecektir⁴³². Eklemek gerekir ki, iştira bankası ödemeyi kendi kaynağından yapmaktadır⁴³³. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600.’ün 12. maddesine göre, görevli bankanın, lehdara karşı bir ödeme yükümlülüğü bulunmamakla birlikte, görevli bankanın yükümlülüklerinden olan belgeleri inceleme ve akreditif şartlarına uygun bulduğunda akreditif bedelinin ödenmesi için eğer varsa teyit bankasına göndermesi ya da akreditif bankasına göndermesi işlemlerinden hiçbiri iştira anlamına gelmemektedir⁴³⁴.

Ancak belirtilmelidir ki, akreditif ilişkisinde teyit bankasının yer almadığı hallerde iştira bankası olarak görevlendirilmiş olan bankanın, lehdara karşı herhangi bir ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Önemle vurgulanmalıdır ki, bu bankanın amir bankaca görevli olarak belirlenmesi de herhangi bir değişiklik yaratmayacaktır. Banka lehdara bunu bildirerek onay verirse ancak o zaman iştira bankası ödemekle yükümlü olmaktadır⁴³⁵. Görevli banka belgeleri ramburse edileceği iş gününde ya da daha önceki bir günde satın almak suretiyle bedeli ödediği takdirde ya da daha sonraki bir tarihte ödemeyi taahhüt ederse ya da kabul ederse bu durumda iştira gerçekleşmektedir⁴³⁶.

⁴³¹ ICC, s. 29.

⁴³² REİSOĞLU, s. 38.

⁴³³ ÖZALP, s. 44.

⁴³⁴ REİSOĞLU, s. 157.

⁴³⁵ AYDOS, s. 108.

⁴³⁶ REİSOĞLU, s. 157.

Akreditif ilişkisinde bir bankanın iştirak bankası sayılması durumunda, iştirak bankasına ibraz edilen belgeler, akreditif süresi içerisinde ibraz edilmiş sayılmaktadır⁴³⁷. Eğer ki, akreditif işleminde iştirak bankası belirtilmişse bu durumda sınırlı iştirak söz konusudur, yani iştirak işlemini gerçekleştirecek bankanın ismi belirtilmiştir⁴³⁸. Aksi durumda ise serbest iştirak söz konusu olacak ve bu durumda her banka görevli banka sayıldığı için akreditifin süresi içinde ibraz gerçekleştirilirse, akreditif bankası sorumlu olmaktadır⁴³⁹.

II. AKREDİTİFTEN DÖNME

A. Dönülebilir Akreditifin Sona Ermesi

Bu akreditif türü ile alakalı olarak “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 500”ün 8. Maddesinin a fıkrasında yer alan “*Dönülebilir bir akreditif lehbara önceden haber verilmeden ve herhangi bir anda amir banka tarafından değiştirilebilir veya iptal edilebilir*”⁴⁴⁰ şeklindeki ifade ve TMK’nın 2. maddesindeki “dürüstlük” kuralı kapsamında sözleşmenin tarafı olan lehbara dönmenin haber verilmesinin gerektiği kabul edilmelidir⁴⁴¹.

Dönülebilir akreditifte yalnızca dönme hakkı bulunmamaktadır, bununla birlikte ödemeyi ya da poliçeyi kabul şartlarını değiştirebilme yetkisi de bulunmaktadır. Banka ya da akreditif amiri ödemeye ya da kabule yönelik olarak akreditifteki koşulları her zaman değiştirme hakkına sahip olduğu unutulmamalıdır. Mesela, lehbardan istenecek vesikalar arasında belirtilen yükleme konşimentosu koşulu daha sonra temiz yükleme konşimentosu haline getirilebilmektedir⁴⁴².

⁴³⁷ REİSOĞLU, s. 163.

⁴³⁸ ERDOĞAN, s. 155; BOZKURT, s. 136.

⁴³⁹ ERDOĞAN, s. 155; BOZKURT, s. 136.

⁴⁴⁰ VAKIFBANK, s. 14.

⁴⁴¹ KOSTAKOĞLU, s. 1094. “Akreditife İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600 kuralları ile dönülebilir akreditifler kaldırılmıştır.” Bkz. Birinci Bölüm VI/A-1. Dönülebilir Akreditif.

⁴⁴² GÖGER, 2. Bası, s. 14.

Kaide olarak “dönülebilen akreditifte, amir bankanın akreditiften dönmesinin ardından bir ödeme yükümlülüğü yoktur. Ancak akreditif bankası, iptal ya da değişiklikle ilgili bildirimini almadan evel akreditif şartlarına uygun belgenin karşılığı olarak ibrazı karşılayan ve iştira işlemini gerçekleştiren bankaya ödeme yapmak zorundadır.” Zaten genellikle dönülebilir bir akreditifte muhabir banka oluşabilecek rizikoları üzerine almak üzere akreditife karşılık olarak amir banka tarafından kendisine yollanmasını beklemektedir, fakat bunun ardından ödeme yapmaktadır⁴⁴³.

Akreditif bankası dönme hakkını kendi inisiyatifile ya da akreditif amirinin vermiş olduğu talimata dayalı olarak kullanabilmektedir. Belirtilmelidir ki, akreditif amiri akreditiften dönme ya da koşullarını değiştirme hakkını temel ilişkiden kaynaklanan borcun vaktinde ve kurallarına göre yerine getirilmemesini gerekçe gösterip kullanabilir⁴⁴⁴.

Akreditif amiri temel sözleşme ya da yasadan kaynaklı bir durum ya da haklı bir neden bulunmadığı durumlarda akreditiften caymış ise akreditif lehtarını temel sözleşmeden dönerek olumsuz zararlarını isteyebilecektir. Dönülebilir akreditifte dönmeye dair hakkın hangi süre içinde kullanılabileceği hususu da oldukça önemlidir. Örnek vermek gerekirse, ihracat yapan tarafından dokümanların muhabir bankaya sunulması halinde akreditifin değiştirilmesi ya da iptal edilmesi bilhassa usulüne göre sunulan belgelerin ardından yollanan malların temel ilişkiye aykırılık arz ettiği gerekçesi ile dönme hakkının kullanılması, hakkın kötüye kullanımı durumu yaratacaktır⁴⁴⁵. Bu nedenle dönülebilir bir akreditifte, dönmeye dair hakkın akreditif bankası tarafından en geç akreditif yükümlülüğünün lehdara yerine getirilmesine kadar kullanılmaktadır⁴⁴⁶.

⁴⁴³ ÖZEL, s. 26.

⁴⁴⁴ DOĞAN, s. 46.

⁴⁴⁵ DOĞAN, s. 46.

⁴⁴⁶ KAYA/ ÜLGEN/ HELVACI/ NOMER ERTAN, s. 266.

Dönülebilir akreditif, ödeme bankasının şahsında vadeli ödeme koşulu ile kullanım için hazır tutulan ve söz konusu banka tarafından akreditife uygun belgelerin ibraz edilmesi, iptali veya değişikliğe dair bildirimi kendisine ulaşmadan evvel işleme alınmış ise akreditif bankasınca ramburse edilmesi gerekmektedir⁴⁴⁷. Dönülebilir akreditif banka garantisinden mahrum olmasından dolayı lehtada güven vermez. Fakat dönülebilir akreditife gereksinim hissedilen durumlar da bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını vermek gerekirse; mesela, akreditif amiriyle akreditif lehtarını aynı firmalar grubunun çatısında faaliyette bulunuyor ve menffat birliği içerisindeyse, Pazar şartlarına dayalı olarak mal hareketini ani bir biçimde durdurmak gerektiği zaman aralarında anlaşılıp akreditifi vadesinden evvel iptal edebilir. Bunun haricinde bir firma farklı bir ülkedeki çalışanına maaş ödemek üzere dönülebilir akreditif açabilmektedir ve memnun kalmadığı zaman akreditifi istediği zaman iptal edebilmektedir⁴⁴⁸. Bunun yanı sıra lehtarın gönderdiği malın, alıcı ithalatçı tarafından kontrol edilmesinin ardından ödemenin gerçekleştirilmesine olanak tanınmasıyla ithalatçının farklı bir ülkedeki çalışanları için akreditif açması da dönülebilir akreditiftir⁴⁴⁹.

B. Dönülemez Akreditifin Sona Ermesi

Dönülemez akreditif, “teyitli” ve “teyitsiz” olarak iki başlık altında incelenmektedir. Dönülemez akreditif, akreditif bankasının, vesikaların talimat çerçevesinde ve vaktinde sunulduğu zaman akreditif bedelini kesin olarak ödeme taahhüdünde bulunduğu, değiştirme veya dönme hakkının bulunmadığı akreditiftir⁴⁵⁰. Lehdar, bedeli tahsil etmenin yanı sıra, teminat gereksinimini de öne aldığı hallerde dönülemez bir akreditifin açılmasını isteyecektir. Dönülemez bir akreditifte ödemeyle

⁴⁴⁷ DOĞAN, s. 47.

⁴⁴⁸ PEKCAN, Erdoğan, “*Dış Ticarete Uluslararası Kurallar ve Banka Uygulamalar*”, C Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 32-33.

⁴⁴⁹ EKŞİ, Nuray, “*Milletlerarası Ticaret Hukuku*”, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2010, s. 265 vd.

⁴⁵⁰ YAVUZ, s. 712.

ilgili şartlar, tarafların da ilgili olarak da dengeli bir teminat gereksinimini karşılayacak özelliktedir. Dönülemez bir akreditifin açılmasının neticesinde, akreditif bankası ya da onay bankası lehtar için tam bir yükümlülük üstlenir⁴⁵¹.

Dönülemez akreditiflerde değişikliğe gidilmesi iki tarafın anlaşmaları ile olur. Tarafların anlaşamadıkları durumlarda, bankanın tek yönlü olarak akreditif şartlarında değişikliğe gitmesi ya da bundan dönmesi kabul edilmez. “Dönülemez bir akreditifte banka lehtar için karşı kesin bir ödeme yükümlülüğündedir. Akreditifin açıldığı zamandan başlayarak akreditifte değişikliğe gidilmesi iki tarafın anlaşmasına bağlıdır”⁴⁵².

Bu da Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600.’ün m. 7/b’ de tanzim edilmiştir. Bu hüküm çerçevesinde: “Bir amir banka akreditifi açtığı an itibarıyla ibrazı karşılamakla dönülemez biçimde yükümlüdür”⁴⁵³. Pratikte kimi zaman akreditifin dönülemez niteliği etkilenmektedir, akreditif bankasına ait dönülemez yükümlülük muğlak bir durum arz etmektedir. Mesela yükleme tarihini alıcının ayrıca bildireceği ya da ödemenin, malların kabulünün ardından yapılacağıyla ilgili koşulları içeren akreditifler çelişkili durumlara yol açmaktadır⁴⁵⁴.

1. Teyitli Dönülemez Akreditif

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600.’ün 2. maddesine göre; teyit, bankanın kesin yükümlülüğüne ilaveten teyit bankasının uygun bir ibrazı karşılayacağıyla ya da iştirâ edeceğiyle ilgili yükümlülüktür⁴⁵⁵. Akreditifin teyidindeki amaçsa akreditifteki dokümanların ibraz edilmesi şartıyla amir bankanın ödemedede bulunmama ihtimaliyle riskini yok etmek ve akreditif bankasından bağımsız

⁴⁵¹ KAYA/ ÜLGEN/ HELVACI/ NOMER ERTAN, s. 264.

⁴⁵² DOĞAN, s. 48.

⁴⁵³ ICC, s. 37.

⁴⁵⁴ ÖZALP, s. 26.

⁴⁵⁵ ICC, s. 37.

olarak lehtara bir güvence sağlamaktır⁴⁵⁶. Teyitli dönülemez akreditifteyse, teyid işlemini gerçekleştiren ve lehtarın kendi ülkesindeki banka mali durumunun güçlü ve güvenilebilir olması ihracatçıyla ilgili olarak yeterince güvence oluşturmaktadır⁴⁵⁷. Teyit bankası akreditifi onaylamakla beraber bankadan ayrı bir borç altına girmektedir⁴⁵⁸. Yargıtay şu şekilde bir karar vermiştir: *“Akreditifin teyit edilmesi halinde muhabir banka, bu teyit nedeniyle akreditif alacaklısının (satıcının) borçlusu durumuna girer. Başka bir deyişle muhabir banka ile ihracatçı arasında, akreditif bankası ile olan ilişkilerin dışında ayrı bir borç ilişkisi doğmuş olur. Bu borç taahhüdü BK’ nın 17. maddesi hükmüne uyan illetten mücerret bir borç ikrarı niteliğindedir. Akreditif alacaklısı, şayet münasip zaman içerisinde reddetmemiş ise teyit mektubu ayrıca kabule hacet kalmaksızın hüküm ifade eder. Çünkü muhabir banka gerek işin özel niteliğinden ve gerekse hal ve mevkiin icabından dolayı sarih bir kabule intizar mecburiyetinde değildir. (BK m. 6; TBK m. 6)”*⁴⁵⁹ Teyitle lehtar isterse akreditif bankasından, isterse teyit bankasından ödeme talebinde bulunabilir. Akreditif bankasıyla “teyit bankası” malın tutarından satıcıya karşı zincirleme olarak sorumlu olduğu düzenlenmiştir⁴⁶⁰.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600.’ün 2 maddesinde de de teyit bankasına ait yükümlülüğü, amir bankanın yükümlülüğüne ilaveten kesin bir biçimde belirlenmektedir⁴⁶¹. Türkiye perspektifinden bakıldığında zaman “teyitli dönülemez akreditif” ile alakalı farklı bir pratik de bulunmaktadır. Bankalar zincirleme sorumluluktan ayrılıp, lehtar için ödemede bulunmayı akreditif bedelinin gelişine dek geciktirmektedir⁴⁶².

⁴⁵⁶ DOĞANAY, İsmail “Teyitli Akreditif ve Teyit Veren Bankanın Hukuki Sorumluluğu”, *Yaklaşım Dergisi*, Y. 7, S. 73, 1999, s. 65.

⁴⁵⁷ ÜNAY, s. 90.

⁴⁵⁸ DOĞAN, s. 49; TEKİNALP, s. 602.

⁴⁵⁹ Yargıtay 11. H.D. T. 10.02.1977. E. 1976-5881, K. 1977-558. <https://www.lexpera.com.tr>. (E.T. 14.12.2021)

⁴⁶⁰ ŞANLI, Cemal, “Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları”, 5. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2013. s. 24; DOĞAN, s. 49.

⁴⁶¹ ICC, s. 27.

⁴⁶² AYDOS, s. 35.

Ancak açıkladığımız üzere, akreditif bankasıyla teyit bankası lehtara karşı zincirleme olarak sorumludur. Bunun yanı sıra zincirleme sorumluluğu yeterli görmeyen Yargıtay kararlarında da akreditifin teyidiyle beraber onay bankasının lehtar için bağımsız ve asli bir borcun altında olacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600.'ün 2. maddesinde de onayla akreditif bankasının kesin yükümlülüklerine ilaveten kesin bir taahhüt altında olacağı belirtilmiştir. Söz konusu nedenler ışığında lehtar, uygun belgenin ibrazının sonucunda teyit bankasına ya da akreditif bankasına başvurabileceği görülmektedir⁴⁶³. Muhabir bankanın onaylaması için, akreditif bankasının yetkisinin ya da açık bir talebinin olması lazımdır fakat akreditif bankası talep etmeden teyitli akreditif açılması halinde, muhabir banka lehtar karşında teyit bankası şeklinde sorumludur⁴⁶⁴.

Teyitli dönülemez akreditifin oldukça önemli faydaları bulunmaktadır. Evvela ihracat yapan lehtar, ülkesi içindeki bir bankayı borçlu gibi karşısına alır. Bunun haricinde ihracat yapan akreditif koşullarını gerçekleştirdiği zamanda ücreti tahsil güvencesini vermektedir. Sonunda teyit komisyonunun bulunduğu ülkeye kazandırmaktadır⁴⁶⁵. Teyitli akreditifin negatif tarafıysa bankaların, ekstradan komisyon almalarından dolayı öteki akreditif çeşitlerine nazaran daha masraflı olmasıdır. Bundan dolayı ithalatçı taraf onaylı akreditiflerden mümkün olduğunca kaçmaktadır⁴⁶⁶.

2. Teyitsiz Dönülemez Akreditif

Önemle vurgulanmalıdır ki, “muhabir banka” olarak başka bir bankanın akreditife dahil olduğu akreditif teyitsiz dönülemez akreditiftir. Belirtilmelidir ki, muhabir bankayla lehtar arasında sözleşmeye dayalı bir ilişki bulunmamaktadır⁴⁶⁷. Hukuksal ilişki lehtarla

⁴⁶³ SARAÇ, Semih, “Akreditifin Hukuki Niteliği”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2014, s.22.

⁴⁶⁴ DOĞAN, s. 49 vd.

⁴⁶⁵ GÖĞER, 2. *Bası*, s. 16.

⁴⁶⁶ TÖRE, Nahit/ SEVİNÇ Derya, “*Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi*”, 10.b, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2004, s.63.

⁴⁶⁷ DOĞAN, s. 50.

akreditif bankası arasındadır⁴⁶⁸. Satıcı teyitsiz dönülemez akreditifi kabul etmişse, ödemeye ilgili oluşan problemlerde muhabir bankaya başvuruda bulunamayacaktır. Bunun nedeni söz konusu bankanın görevi yalnızca akreditifi ihbar etmesidir⁴⁶⁹. “Muhabir banka” akreditifi ihbar ettiği zaman sorumluluğu almaktadır. Akreditife ilişkin Birörnek Usul ve Uygulama Kuralları 600.’ün 9. Maddesinin b fıkrasında bu husus düzenlenmiştir⁴⁷⁰.

Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600.’ün 9. maddesinin b fıkrasına göre; muhabir banka; “...akreditifi veya değişikliği ihbar etmekle akreditifin veya değişikliğin görünür gerçekliğini kendine göre yeterli biçimde belirlediğini ve ihbarın, alınan akreditifin veya değişikliğin şartlarını” “doğru olarak yansıttığını belirtmiş olur”⁴⁷¹. Maddede belirtilen “görünür gerçeklik” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği tartışmalıdır. Öğretide Kaya’ya göre, görünür gerçeklik ifadesinden, imzanın gerçekliği, telgraf, teleks veya faks ile gerçekleştirilen bildirimlerde verilmiş olan kod hususunda tereddüt, genel görünüm açısından akreditifte olması gereken öğelerin olmaması anlaşılmaktadır⁴⁷².

İhbar bankasının doküman ibrazı işleminde ödeme taahhüdü yapmaması onun geniş davranmasını gerektirmez. Lehtara akreditifin imza kontrollerinde, koşulların incelenmesi noktasında, akreditifin gelmiş olduğu ülkedeki riskler vb. durumlarda rehberlik yapması gerekmektedir⁴⁷³. Ayrıca muhabir banka gerçekleştireceği incelemenin sonucunda akreditifin gerçekliğine ilişkin tereddüt yaşarsa ya akreditifi ihbar etmeyecektir veya lehtara gerçekleştireceği ihbarlarda tereddütlerini ortaya koyacaktır.

⁴⁶⁸ KAYA, s. 12.

⁴⁶⁹ ŞANLI, s. 25.

⁴⁷⁰ DOĞAN, s. 50.

⁴⁷¹ ICC, s. 39.

⁴⁷² KAYA, s. 13.

⁴⁷³ PEKCAN, s. 33.

Muhabir banka akreditif ya da değişikliği ihbar etmemeyi tercih ederse; ihbarı almış olduğu gecikmeden bilgi vermelidir⁴⁷⁴.

Akreditif bankası, muhabir bankaya dokümanları incelemesi ve ödemede bulunması konusunda yetki de verebilmektedir. Akreditif bankası muhabir bankaya akreditif bedelini yolladığı halde akreditif bankası tarafından ödeme yapılmaz ise bu durumda sorumluluk akreditif bankasında olm. Çünkü ödemeye dair yükümlölük akreditif bankasında olmaktadır⁴⁷⁵. Ödeme bankasının ihbar bankasından farklı tarafı, dokümanların ibraz edilmesi halinde ibraz ile alakalı sürelerin korunmasıdır ve malların yollanması, teslimiyle ilgili riskler de ihracatçının lehine olarak ortadan kalkacaktır⁴⁷⁶. Teyitsiz dönülemez akreditifteki en mühim nitelik, dokümanların ibraz edildiği bankaca, söz konusu vesikaların haksız şekilde reddedilmesi halinde satıcı tarafın yalnızca amir bankaya dönük şekilde hak ileri sürme yetkisinin bulunmasıdır⁴⁷⁷. “Teyitsiz dönülemez akreditifte muhabir banka amir bankanın temsilcisi pozisyonunda bulunduğundan amir bankanın haksız biçimde ödemediği akreditif bedelinin muhabir bankadan istenmesi imkansızdır”⁴⁷⁸.

⁴⁷⁴ DOĞAN, s. 50.

⁴⁷⁵ YENİARAS, s. 126.

⁴⁷⁶ KAYA, s. 13.

⁴⁷⁷ EKŞİ, s. 268.

⁴⁷⁸ POROY, Reha, “*Ticari İşletme Hukuku*, haz. Hamdi Yasaman”, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 193.

SONUÇ

Günümüzde, milletlerarası ticarete satılan malın teslimi, bedelin ödenmesi ve risklerin oluşumu taraflar arasında kabul edilen teslim ve ödeme biçimlerine göre değişiklik gösterdiği bilinmektedir. Önemle belirtilmelidir ki, ödeme biçimlerinin ve riskin hangi tarafın aleyhine olması hususu da ödeme biçimleri ve mal teslimindeki maliyetler ile doğrudan alakalıdır. Sözleşmenin her iki tarafı içinde yani hem alıcı hem de satıcı risk almaksızın ticaret yapmak ister ancak her yapılacak tercihin maliyeti olduğundan dolayı dış ticarete ödeme biçimleri çeşitlenmiştir.

Dış ticarete ödeme yöntemlerinin bazılarında satıcı avantajlı olurken bazılarında da alıcı avantajlı olmaktadır. Ödeme yöntemleri dış ticarete oluşabilecek risklerden tarafları koruyabilmek açısından önemli bir konudur. Birtakım uluslararası ödeme yöntemleri bulunmaktadır. Bunlar; peşin ödeme, mal mukabili, kabul kredili ödeme, vesaik mukabili ve akreditiftir. Mal bedelinin hangi ödeme şekline göre olacağı da taraflar arasında yapılan sözleşme ile belirlenmektedir. Ayrıca satıcı ödeme yapabilme gücü ile ona duyulan güvene de bağlı olmaktadır. Satıcı açısından en az riskten en çok riskli olana doğru sıralama ise şu şekildedir; peşin ödeme, akreditif vesaik mukabili ödeme ve mal mukabili ödemedir. Alıcı açısından ise risk durumu tam tersidir.

Milletlerarası ticarete ortaya çıkan riskleri her iki taraf için de minimuma indiren ödeme yöntemi akreditiftir. Akreditif, uluslararası ticaret ilişkilerinde ve bilhassa satış sözleşmelerinde, alıcıyla satıcının borcunu gerektiği gibi yerine getirmesine, ilişkinin taraflarının da alacağını güvenceye almasına yardımcı olan finansman yöntemidir. Akreditif, alıcının satıcıyla yapmış olduğu satım, eser, finansal kiralama gibi akitlerin ifası edilmesi için satıcıya bazı koşullarla belli bir paranın verilmesi hususunda bankayı tevkil ettiği ödeme aracı olarak tanımlanabilmektedir. Önemle vurgulanmalıdır ki,

milletlerarası satışı öngören bir akitte karşılıklı olarak ve eş zamanlı bir ifanın gerçekleşmemesine dayanarak oluşabilecek tehlikeleri akreditifi en aza indirmektedir.

Akreditif ödeme yönteminin üç fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlar ödeme, teminat ve kredi fonksiyonlarıdır. Belirtilmelidir ki, akreditif ilişkisinde, borç, borçlu olan akreditif amirince değil, akreditifteki temel ilişki çerçevesinde 3. şahıs olan bankayla ödenmektedir.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın son düzenlemesinde sorumluluğa göre dönülemez “teyitli” veya “teyitsiz” akreditifin açılabilceğı düzenlenmiştir. Önemle vurgulanmalıdır ki, burada dönülebilir akreditifin söz konusu olup olmayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu konuya en mantıklı çözüm ise tarafların Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları 600.’e göndermede bulunmaları yahut akreditifin işlerliğiyle alakalı kaideleri akreditif metnine eklemleri olacaktır taraflar ancak bu halde dönülebilir akreditif açabileceklerdir.

Daha önce açıklandığı üzere, akreditif esas ilişkisinin üç köşesinin bulunmaktadır. Bunlar; amir, lehtar ve akreditif bankasıdır. Bir de bu esas ilişkide bulunan tarafların yanında sözleşmesel ilişkiye göre değişiklik gösteren ve bu ilişkiye katılabilen “muhabir banka, ödeme bankası, teyit bankası, rambursman bankası veya görevli banka” olabilmektedir.

Akreditif ilişkisinin tarafları ve tarafların birbiriyle olan ilişkileri tez çalışmamızda incelenmiştir. Söz konusu ilişkiler “Akreditif Amiri ile Akreditif Lehtar Arasındaki Temel İlişkisi”, “Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki Karşılık İlişkisi”, “Banka ile Akreditif Lehtar Arasındaki Ödeme İlişkisi” ve “İkinci Bankanın Katılması Halinde Taraflar Arasındaki İlişkiler” şeklinde isimlendirilmektedir.

Amir ile lehtar arasındaki esas ilişki uygulamada en çok karşımıza çıkan satış sözleşmesi olmakla birlikte eser, finansal kiralama gibi sözleşmelerde olabilmektedir. Bu

esas sözleşmeye konulacak bir hüküm şeklinde ya da temel sözleşmeden ayrı bir sözleşme ile düzenleme şeklinde akreditif belirlenebilmesi mümkündür. Bu durumda akreditif amiri, akreditifi açtırma borcu altına girmekte olup; akreditifin açılmasından sonra amirin ödemezlik def' ini ileri sürebilme imkânını elde edeceği unutulmamalıdır. Bu durumda lehtarın bankaya öncelikli olarak başvurması gerekmektedir.

Amiri ile lehtar arasındaki esas ilişkide ortaya çıkabilecek problemin ne olduğu sorulacak olursa, lehtarının sözleşme kapsamındaki ürünlere ait dökümanlarının sunulması borcu hakkında olabilecektir. Burada tartışılması gereken konusu ise bu borcun asli ya da yan borç mu olduğudur. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre bu borç asli bir borçtur.

Akreditif amiriyle akreditif bankası arasındaki karşılık ilişkisi, akreditif amirinin, akreditifin açılması konusunda öneri bulunmasıyla başlamakta ve akreditif bankasının yapılan bu öneriyi kabul etmesi halinde akreditif amirinin direktifi doğrultusunda akreditif açılmaktadır. Bu noktadan itibaren tarafların borç ve yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır. Akreditif ilişkisinde akreditif amirinin en önemli borcu akreditif konusu bedelin ödenmesi olup; akreditif bankası açısından en önemli borç ise belgelerin incelenmesi borcudur. Bu ilişkide lehtarın, satış bedelini elde edebilmesinin en önemli şartı sunduğu vesikaların akreditifteki niteliklerle özellikleri karşılmasıyla aynı zamanda söz konusu belgelerin süresinde ibrazına bağlıdır; bu hususlar akreditif ilişkisinde lehtarın borcunu oluşturmaktadır.

Akreditif lehtarı, akreditiften doğan bedeli tahsil edebilmesi için akreditif ilişkisinde yer alan bankanın kendisi veya başka bir banka aracılığıyla ödeme ilişkisi olarak adlandırılan ve ödemenin kapsamı ve usul ve esaslarını oluşturan, akreditif ilişkisini sonuçlandıran özel bir açıklama veya teyit bankasının akreditifi teyit etmesi gerekmektedir. İşte bu açıklama ile bankası ile lehtarı arasındaki ilişki başlamaktadır.

İkinci bankanın katılmasıyla birlikte (Bu her akreditif ilişkisinde farklıdır.) bu bankanın üstlendikleri kapsamında taraflara karşı borç ve yükümlülükler altına girmektedir.

Doktrinde “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın hukuki niteliği hususunda 5 farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlar; “Örf ve Âdet Hukuku Görüşü”, “Ticari Teamül Görüşü”, “Lex Mercatoria Görüşü”, “Genel İşlem Şartı Görüşü” ve ““Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü”dür. Bu görüşlerden “Genel İşlem Şartı Görüşü” ile “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın “Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü” doktrinde daha çok kabul görmüştür.

Akreditif ulusal mevzuatımızda düzenlenmemiştir fakat kambiyo mevzuatımızda akreditifle ilgili az da olsa birtakım düzenlemeler bulunmaktadır.

Akreditifin hukuki niteliğini açıklayan görüşler iki başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak, akreditifin niteliğini tek hukuksal kurumla açıklamak isteyen görüşler bulunmakta ve bu görüşler “Havale”, “Soyut Borç Vaadi”, “İtibar Mektubu-İtibar Emri”, “Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme”, “Garanti Sözleşmesi”dir. Doktrinde bu görüşlerden havale görüşü ön plandadır.

İkinci görüş ise, akreditifin hukuki niteliğinin birden fazla bağımsız sözleşmeden oluştuğunu savunan görüşlerden oluşmaktadır. İkinci başlık altında ise “Akreditif Amiri ile Lehtar Arasındaki İlişki”, “Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki”, “Akreditif Bankası ile Muhabir Bankalar Arasındaki İlişki” ve “Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki” olup; bu beş ilişkinin hepsi kendi özelinde ayrıca değerlendirilmektedir.

Parçalama kuramının aksine akreditifi tek bir hukuki kurumla ifade etmeye çalışan görüşler “TÜRK BORÇLAR KANUNU”nu temel almaktadır. Ancak “TÜRK BORÇLAR KANUNU” akreditif işlemi gibi çok özellikli ve çok taraflı bir işlemi

açıklayamamaktadır. Hatta doktrinde havale görüşünü kabul eden yazarlar bile bunların akreditifin kapsamını belirtmekte yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca havalede, havale gönderilenin sadece ödeme hakkına sahip olmasına rağmen akreditifte akreditif bankasının ödeme borcunun olması da akreditifin hukuki niteliğinin havale olmadığını ortaya koymaktadır. Akreditifin mahiyeti gereği farklı bir yapıya sahip olması nedeniyle bizim fikrimize göre buradaki her bir ilişki ayrı ayrı ele alınmalıdır. Akreditif işlemindeki taraflar birbirinden farklı ülkelerde bulunması ve bu ilişkide birden çok tarafın etkin rol oynaması nedeniyle bu yapıyı tek bir hukuki kurumla veya nev'i şahsına münhasır sözleşme görüşüyle açıklamak uygun olmayacaktır.

Uygulamada genellikle akreditif amiri ile lehtar arasındaki ilişki satış sözleşmesi olduğundan satış sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Az da olsa amir ve lehtar arasında hizmet ya da garanti sözleşmesi uygulanabilmektedir. Önemle belirtilmelidir ki amiri ile banka arasındaki ilişkiye ise vekâlet sözleşmesinin uygulanması gerekmektedir.

Akreditif bankası ile muhabir bankalar arasındaki ilişki ikiye ayrılmaktadır bunlar iç ve dış ilişki olarak adlandırılmaktadır. Bu ilişki de iç ilişkinin vekâlet olup; dış ilişki incelenirken ise teyit bankası ile ihbar ve görevli bankadan ayırarak incelemek gerekmektedir. İhbar ve görevli banka akreditif bankasının yardımcısı konumundadır. Teyit bankası ise akreditif ilişkisine katıldığında akreditif bankasının sorumluluğundan bağımsız olarak asli bir sorumluluk üstlenmektedir. Akreditif bankası açısından bakıldığında teyit bankasının seçilmesinde ve talimat verilmesinde eğer kusuru bulunuyorsa ancak o zaman sorumluluğu doğmalıdır.

Akreditif amiri, akreditifi açmadığında ya da uygun belgeleri haklı bir nedeni olmaksızın kabul etmediğinde temerrüde düşmektedir. Lehtar ise, yükümlülüklerinden olan akreditifin açılmasına iştirak etmediğinde yani akreditifin açılması için gerekli

bilgileri vermediğinde söz konusu yükümlölüklerini yerine getirmeyen lehtar da temerrüde düşmektedir.

Akreditifte bankalar arasındaki ilişkinin doktrinde bazı yazarlar tarafından vekâlet, bazıları tarafından yardımcı kişinin sorumluluğu şeklinde değerdendirildiğini ilgili bölümlerde inceledik. Aynı şekilde amir ile akreditif bankası arasında ki ilişkinin hukuki niteliği de vekâlet olarak kabul edildiği için banka amirin talimatlarına uygun olarak hareket etmelidir. Şöyle ki, banka amirden aldığı talimat doğrultusunda akreditif açacak ve bunu lehdara ya kendisi ya da muhabir banka aracılığıyla haber verecektir. Lehdarın akreditif koşullarına uygun vesikaları sunması durumunda banka tarafından kendisine ödeme yapılacaktır.

Diğer önemli bir konuda lehdarın ödeme talebini kötüye kullanmasıdır. Önemle belirtilmelidir ki, Akreditife İlişkin Birörnek Kurallar 600'ün 5. maddesinde, akreditif ilişkisinde yer alan bankaların sadece dökümanlar üzerinden işlem gerçekleştirecekleri, dökümanların ilişkili olabileceği mal, hizmet veya sözleşmeyi dikkate almayacakları ifade edilmiştir. Bu maddeye göre, banka alıcı ve satıcı arasındaki esas ilişkiyi göz önüne almayacak ayrıca bu esas sözleşme kapsamındaki ürünlerin incelenmesi, ürünlerin niteliğinin ve sözleşmenin ifa edilip edilmediğini de araştırmak zorunda değildir. Bankanın belgeleri inceleme yükümlölüğünün kapsamı, belgelerin içeriği ile ilgili olmayıp; sadece belgelerin akreditife uygunlukları açısından yani şekli açıdan bir inceleme söz konusudur. Bankalar ibraz edilen tüm belgeleri makul bir özen ve söz konusu belgelerin sadece dış görünüşleri itibariyle akreditif koşullarına uygun olup olmadıklarını saptayabilmek için incelemekle yükümlüdürler.

Akreditif amiri, akreditifi, temel sözleşmede kararlaştırılan hususlara bağlı olarak açtığında ve ödemeyi gerçekleştirdiğinde borcu sona ermektedir. Akreditifin temel sözleşmedeki akreditif koşullarından ayrı özellikte şartları içerdiği durumda ya da akreditifin dönülemez akreditifin özelliğine aykırı maddeleri içermesi halinde akreditif

lehtarının söz konusu durumları gecikmeksizin akreditif amirine belirtmesi lazımdır. Tersî durumunda TÜRK BORÇLAR KANUNU'nun 6. maddesinde yer alan hükmüne göre akreditif lehtarının gerçekleştirilen icabı örtük olarak kabul ettiğiyle tarafların söz konusu koşullar etrafında bağlandıkları kabul edilecek ve açılmış olan akreditif kabul edilmiş sayılacaktır.

Akreditif ilişkisinde amir bankanın en önemli yükümlülüklerinden biri de diğer bankaların yapmış olduğu komisyon ve masrafları demektir. Elbette amir banka yapmış olduğu bu masrafları amirden talep edebilme hakkına sahiptir ancak akreditife ikinci bir banka olarak teyit bankası teyidini eklemişse, bu durumda akreditif bankasından bağımsız bir ödeme yükümlülüğü altına girmiş olduğu unutulmamalıdır. Teyit bankası akreditife teyidini eklemekle birlikte aynı zamanda lehdara karşı ödeme yükümlülüğü altına da girmiş bulunmaktadır.

Akreditif ilişkisi gereği gibi ifa, bankanın akreditiften dönmesi, nakit ödeme, poliçenin kabulüyle ödemeyle ve iştirayla ödemeyle sonlanmaktadır. şöyle ki, taraflar arasındaki ödemenin akreditif ile yapılacağının kararlaştırılması halinde, akreditif amiri kendi ülkesindeki bankaya giderek temel sözleşmede kararlaştırılan şekilde akreditif açma talimatı vermekte; banka da bu talimatı kabul ederse akreditif alacaklısına muhabir banka aracılığıyla akreditifin açıldığını ihbar etmektedir. Banka lehdar tarafından süresi içinde ibraz edilen belgeleri beş banka iş gününde gerekli dikkat ve özeni göstererek şeklen incelemeli ve bir bütün olarak uygun bulursa lehdara gerekli ödemeyi yapmaktadır. Bunun sonucunda banka amir tarafından ramburse edilir ve akreditif ilişkisi sona erer.

KAYNAKÇA

- ABİK, Yıldız, “Borçlar Hukuku Açısından Akreditife Bakış”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış)*, Ankara, 1994.
- AKGÜÇ, Ö., “Dış Ticaret Finansmanı”, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- AKTEPE, İshak Emin, “Sorularla Katılım Bankacılığı”, *İstanbul: TKBB Yayınları*, 2013.
- AKYOL, Şener, *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- ALAVİ Hamed, “*Illegality as an exception to Principle of Autonomy in Documentary Letters of Credit: A Comparative Approach*”, *Korea University Law Review*, 2016, s. 5.
- AL KILIÇ, Şengül, “Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c.14, 2010.
- ARAL Fahrettin/AYRANCI Hasan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- ARAZ, Yeliz Demir, “Akreditiflerde Kanunlar İhtilafı Meselesi”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2002, S. 2, s. 59-81.
- ATABAŞ DALGIÇ, Nuşen P., “UCP 600 Açısından Bankaların Belgelerle Bağlı Olması Kuralı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ocak-Şubat 2018, S.134, s. 487-518.
- AYANOĞLU, Ahu, Belgeli Akreditiflerde Akreditif Bankasının Hukuki Durumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 2000.
- AYDIN, Gülşah Sinem/ ERSÖZ, Oğuz, Akreditif Açtıran ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, Haziran 2020, s. 521-556.
- AYDOS, Oğuz Sadık, *Akreditif*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2000.
- BAKER, B., “*Exporting Against Letters of Credit*”.
- BİLGE, Necip, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1971.

- BOZKURT, Sevgi, *Akreditifin Uygulanması*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.
- BOZKURT, Tamer, “Teyitli Akreditife İlişkin Hukuk Genel Kurulu’ nun 18.12.2002 Tarih ve “E. 2002/12-1078, K. 2002/1072” Sayılı Kararının İrdelenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 2008, S. 79, s. 122-140.
- BÖLÜKBAŞI, Senem “Akreditifli İşlemlerde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Uluslararası İşletmecilik Bilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- BUCKLEY, Ross Philip, “Potential Pitfalls with Letters of Credit”, *Australian Law Journal*, 1990.
- BUMİN, Gaye, SOMUNCUOĞLU, Ünal, “Akreditif Hukukuna İlişkin Bazı Düşünceler”, *Güncel Hukuk Dergisi*, Y. 2007, S. 9, s. 38-41.
- BRİNDLE Micheal, COX Raymond, *Law of Payments*, Second Edition Sweet and Maxwell, London, 1991.
- CANİTEZ, Murat, BEDESTENCİ, Çetin, “*Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar*”, 7.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012,
- CANİTEZ, Murat, ÜNÜSAN, Çağatay, *Dış Ticaret: İşlemler ve Uygulamalar*, 10 Bası, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018.
- CANTEKİN Celalettin, *Kambiyo İşlemleri ve Bankacılık*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- CANARİS, Claus, Wilhelm, *Bankvertragsrecht*, 3. Aufl. Berlin, 1988.
- CHUAH Jason C. T., *Law of International Trade*, Sweet & Maxwell, 2001, London.
- ÇABRİ, Sezer, “*Akreditifte Temel İlişkidən Doğan Borcun Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinin Akreditif İlişisine Etkisi*”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, S. 22, 2016, s. 615-644.
- DAVIDSON, A., “The Evolution of Letters of Credit Transactions”, *Butterworths Journal of International Banking Financial Law*, 1995.
- DEMİR, Belgi, “*Uluslararası Bankacılıkta Ödeme Yöntemlerinden Akreditif ve Akreditifte Karşılaşılan Sorunlar İle Çözüm Önerileri*”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2010.

- DOĞAN, Vahit, “Teminat Akreditifleri”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. VI, Y. 2002, S. 1,2, s. 11-34.
- DOĞAN, Vahit, *Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif*, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- DOĞANAY, İsmail, “Teyitli Akreditif ve Teyit Veren Bankanın Hukuki Sorumluluğu”. *Yaklaşım Dergisi*, Y. 7, S. 73, 1999, s. 62-65.
- DURUKANOĞLU, Nihayet, “*Dış Ticaret Dünyası Örnek Olay ve Tablolar*”, 2. Baskı, Beta Yayım, İstanbul, 2008.
- EKİCİ, Akın, *Akreditifin Hukuki Niteliği ve Tarafların Yükümlülükleri: Milletlerarası Ticaret Odası’ nın Akreditifler Hakkında 500 Sayılı Yeknesak Teamül ve Uygulamaları Işığında*, Beta Yayınları, İstanbul, 1995.
- EKŞİ, Nuray/ DURUKANOĞLU, Nihayet, “Akreditife İlişkin Güncel Gelişmeler ve Akreditifle İlgili ICC Tarafından Yapılan Son Düzenlemeler”, *Legal Hukuk Dergisi*, Y. 2009, S. 82, s. 3109-3122.
- EKŞİ, Nuray, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2010.
- ELİTAŞ, Cemal, “Uluslararası Ticarete Akreditif ve Muhasebesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Y. 2003, S. 176, s. 192-214.
- ERDOĞAN, İhsan, *Akreditif Sözleşmeleri*, 1.Bası, Nobel Yayınları, Ankara, 2000.
- EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 16.Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- GİRAY, Fatma Ceyda, “Akreditifte Bankaların Hukuki Bakımdan Sorumlulukları”, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2009.
- GÖĞER, Erdoğan, *Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti*, 1.Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1961.(Kısaltma: 1.Bası)
- GÖĞER, Erdoğan, *Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti*, 2.Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1980.(Kısaltma: 2.Bası)
- GÖĞER, Erdoğan, “Belgeli Akreditifin Hukuki Mahiyeti ve Yargıtay’ ın Bir İçtihamı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. C. IV, Y.1968, S. 4, s. 687-698.

- GÖKGÖZ, A./ÖZDEMİR, H., “Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekillerinin TMS 18 Hasılat Standardı Çerçevesinde İncelenmesi”, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, S. 3, 2015.
- GÜLTEKİN, S. ve Savcı M. “Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi”, Murathan Yayınevi,2008.
- GÜNAY, Gözde Engin, *Türk Hukuku’nda Akreditif*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- HAN, Ki Moon A Study on Reimbursement Mechanism and the use for Exporters, *The International Commerce & Law Review* Vol. 48 Dec. 2010, s. 3-23.
- HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona/ ARPACI, Abdülkadir, *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.
- ICC, ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits 2007 Revision, Çev. ICC Türkiye Milli Komitesi, y.y. 2007.
- İGEME, Uluslararası Bir Ödeme ve Garanti Aracı Akreditif, Haz. Şule Yıldırım, 6. b. Ankara, 1999.
- KARLI, Özlem, “Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2007.
- KAYA, Ferudun, “Dış Ticaret ve Finansmanı”, 3.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul. (Kısaltma 3.Baskı)
- KAYA, Ferudun, “Dış Ticaret İşlemleri ve Yönetimi”, 4.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul. (Kısaltma 4. Baskı)
- KAYA, Arslan, *Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu*,1.Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1995.
- KAYA Arslan/ ÜLGİN Hüseyin / HELVACI Mehmet / NOMER ERTAN N. Füsun, *Ticari İşletme Hukuku*, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- KAYA, Salih, *Uluslararası Bankacılık Uygulamaları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- KELLY-LOUW, Michelle, “Selective Legal Aspects of Bank Demand Guarantees”, 2008.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümleri*, Genişletilmiş 17. Baskı., Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.

- KLUMPP, Steffen, “*J. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*”, C. II, Berlin, Sellier-de Gruyter, 2015.
- KOCAMAN, Arif B., *Türk Borçlar Hukukunda Havale*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2001/IV.
- KOUDRIACHOV, Serguei A., The Application of the Letter of Credit Form of Payment in International Business Transactions, HeinOnline, Summer 2001, s. 37-43.
- KOSTAKOĞLU, Cengiz, “*Banka Kredileri Tüketici ve Konut Kredileri ile Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar – Akreditif*”, 8. Baskı, İstanbul Yayıncılık, Ankara, 2016.
- KOZOLCHYK Boris, The Legal Nature of the Irrevocable Commercial Letter of Credit: The American Journal of Comparative Law , Summer, Oxford University Press, 1965, Vol. 14, No. 3, s. 395-421.
- KÖKSAL Tunay, “*Uluslararası Ticaret Hukuku*”, Adalet Yayınevi, 2012.
- KRİNG, F. Banu, “Milletlerarası Ticaret Odasının Akreditifle İlgili Son Düzenlemesi Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller Ve Uygulama Kuralları 600 (UCP 600) ve Uygulamaya Getirdiği Bazı Yenilikler”, Bilge Umar’ a Armağan, ed. Mustafa Alp, *Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları*, İzmir, 2010.
- KUMMER, Max Rudolf, *Beiträge zur Lehre von der Causa insbesondere bei der Abtretung und beim Erlass von Forderungen*, Diss., Stämpfli & Cie Verlag, Bern, 1942.
- LÄNGERICH Reinhard, “*Documentary Credits in Practice*” 2 ed, Nordea Plc, Copenhagen, 2009.
- LEON, Christopher, “Letters of Credit: a Primer”, *Maryland Law Review*, Vol. 45, No.2, 1986, s.436.
- MUELLER, Frank Roland Hans, “Letters Of Credit With Focus On The Ucp 600 And The Exceptions To The Principle Of Autonomy With Emphasis On The “Fraud Rule” Under The Laws Of The Usa, The Uk And The Rsa”, University Of The Western Cape - Faculty Of Law, Mini Thesis, 2013.
- MUSTAFA, Aylin, “Dış Ticarete Ödeme Şekilleri”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*“, 2010.

- MUTLU Yılmaz/ TOPUZ Gökşen/ ÖZKEN, Ahmet /KOCAEFE CEBECİ, Aslıhan, “Akreditiflere İlişkin Uluslararası Düzenlemeler Olan Ucp 500 Ve Ucp 600’ün Mukayeseli Analizi”, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.12, S. 24, 2012 s. 379-402 .
- ONURSAL, Erkut, “*Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Dış Ticaret*”, Seçkin Yayıncılık, 2013.
- ÖZAKMAN, Cumhuriyet, Havale İlişkisinin Borçlar Hukuku Açısından İncelenmesi ve Kıymetli Evrak Hukukundaki Görünüşü, 2011, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 41 (1-2), s. 255-297.
- ÖZALP, Abdurrahman, *Akreditif ve Standby L/C Rezerv Konuları (Uygulama ve Testler)*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2012.
- ÖZDAMAR, Demet Çelikleş, “Milletlerarası Ticaret Odası’ nın 1983’ de Gözden Geçirilen Belgeli Akreditif ile İlgili Yeknesak İlkeleri ve Teamülleri Işığında Belgeli Akreditif”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y. 1990, S. 4, s. 506-514.
- ÖZEL, Sibel, *Akreditif ve Hukuki Niteliği*, Beta Basım Yayım, İstanbul, 1991.
- ÖZEL Sibel, “Akreditif İlişkisinde UTO Kurallarının (UCP 600) Bankalar Arası İlişkiye Etkisi”, *İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin Hukuk Zirvesi*, 12-14 Haziran 2012, Ankara 2013, s. 347-354.
- ÖZKAN, Ömer/ TUNAHAN, Hakan / DEMİR, Hasan, “Avrupa Birliği-Türkiye ve Türkiye Cumhuriyetleri Arasındaki Ticarete Kullanılabilecek Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Karşılıklı Akreditif”, *İktisat, İşletme ve Finans: Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın*, Y. 2004. S. 221, s. 114-123.
- PEKCAN, Erdoğan/ ÜÇDAL Erol, *Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uluslararası Kurallar*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yükseköğretim Yayınları, İstanbul, 1992, s.29.
- PEKCAN, Erdoğan, *Dış Ticarete Uluslararası Kurallar ve Banka Uygulamaları*, C Yayınları, İstanbul, 1991.
- POROY, Reha, *Ticari İşletme Hukuku*, haz. Hamdi Yasaman, 6102 Sayılı TTK Nazara Alınarak Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. b., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- REİSOĞLU, Seza, “Hukuki Açından Akreditif ve 600 Sayılı AKREDİTİFLERE İLİŞKİN BİRÖRNEK USULLER VE UYGULAMA KURALLARI600”, *Bankacılar Dergisi*, Y. 2008, S. 66, s. 34-51.

- REİSOĞLU, Seza, “Hukuki Açıdan Akreditif ve Uygulama Sorunları”, *Bankacılar Dergisi*, Y. 2005, S. 52, s. 39-56. (Kısaltma: Uygulama)
- REİSOĞLU, Seza, *Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara, 2009.
- SARAÇ, Semih, Akreditifin Hukuki Niteliği, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2014.
- SEROZAN Rona, *Sözleşmeden Dönme*, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007.
- SEVİMAY, Ayça, “Akreditife Uygulanacak Hukukun Tespiti”, *Maliye Maliye- İktisat- Hukuk Yazıları*, Y. 2001-2003, S. 73-78, s. 69-111.
- SOMUNCUOĞLU, Ünal, “Akreditif İşleminde Özellikle Türk İhracat Mevzuatı Açısından Yerel (Aracı) Bankaların İhracatçı Karşısındaki Hukuksal Durumu ve Sorumlulukları”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. XII, Y. 1983, S. 1, s. 51-62.
- SOMUNCUOĞLU, Ünal vd., *Türk Hukukunda Akreditif*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- ŞANLI, Cemal, *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, 5. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2013.
- ŞİT, Banu, “Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Akreditif ve Milletlerarası Ticaret Odası’ nın Akreditife İlişkin AKREDİTİFLERE İLİŞKİN BİRÖRNEK USULLER VE UYGULAMA KURALLARI600ı”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. XXI, Y. 2001, S. 1-2, s. 75-123.
- TANDOĞAN, Haluk, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. C. II. 1989. Dördüncü Tıpkıbasımdan Beşinci Tıpkıbasım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.
- TEKİNALP, Ünal, *Banka Hukukunun Esasları*, Yeniden Yazılmış 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/ BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- TOLUN, Osman, “Akreditifin Hukukî Mahiyeti”, *Adalet Dergisi*, S. 3, 1957, s. 266-280.
- TOROSLU, M. Vefa, “Akreditif İşlemleri ve Muhasebesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, C. XVII, Y. 1998, S. 121, s. 92-103.

- TÖRE, Nahit/ SEVİNÇ Derya, *Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi*, 10.b, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2004.
- TURHAN, Nihat, “*Dış Ticaret ve Akreditifli İşlemlerin Uluslararası Uygulama Klavuzu*”, 2013.
- TÜFEKÇİ, M. Hakan/ ÜNAL, Canan, International Payment Methods, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 16 (3-4) , 2010, s. 327-351.
- ULUÇ, Mehmet R, “Borçlar Hukuku Açısından Akreditif”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. III, Y. 1966, S. 3, s. 432-478.
- ÜNAY, Mehmet Vecdi, *Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usulleri*, Es Yayınları, İstanbul, 1989.
- VAKIFBANK, *Akreditiflerde Uluslararası Yeknesak Teamül ve Uygulamalar*, Haz. Genel Müdürlük, Dış İşlemler Müdürlüğü, Ankara, 1994.
- YAVUZ, Cevdet, *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’ na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 12. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2013.
- YENER, Mehmet Deniz, *Kredi Açma Sözleşmesi*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2008.
- YENİARAS, Mustafa Cem, “Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. LXXX, Y. 2006, S. 1, s. 107-137.
- YILMAZCAN, Abdulkadir, *UCP 600 Kuralları Çerçevesinde Akreditifin İşleyişi*, Legem Yayıncılık, Ankara, 2017.
- YÜKSEL, Ali Sait, *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, Genişletilmiş 6. b., İstanbul, 1989.
- ZEVLİLİLER, Aydın/ GÖKYAYLA, K. Emre, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 15. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.
- WATSON, Alasdair, “*Finance of International Trade*” 4 ed, The Chartered Institute of Bankers, London, 1990.
- XIANG, Gao, BUCKLEY Ross Philip, A Comparative Analysis of the Standard of Fraud Required Under the Fraud Rule in Letter of Credit Law, *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2003.

ÖZET

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Tezin konusunu, uluslararası ticarete kullanılan ödeme yöntemlerinden biri olan akreditifli ödeme oluşturmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde akreditif kavramı, akreditifin hukuki kaynakları, hukuki niteliği, fonksiyonları ve türleri incelenmiştir. İkinci bölümde, akreditifin kuruluşu, hükümleri ve taraflar arasındaki ilişkiler ve akreditifin işleyişi ele alınmıştır. Son bölümde ise, akreditifin sona ermesi, akreditiften dönme incelenmiştir.

ABSTRACT

This academic work is prepared as a graduate thesis for Ankara University Social Sciences Institute. The topic of this thesis is the letter of credit, which is a payment method which is used in the international commerce. At the first chapter of this thesis; the concept of the letter of credit, the legal sources of the letter of credit, the functions then the types of letter of credit was handled and at the second chapter, the operation of the letter of credit, its provisions and relationships between the parties and how the letter of credit works was analyzed. At the last chapter; the termination and revocation of the letter of credit was examined.

